

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ayla kutlu

hüsnüyusuf güzellemesi

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 301
AYLA KUTLU : 3

Birinci Basım
Ağustos 1984

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf : 31 81 22 — 31 16 60
Yenişehir - Ankara
Babıâli Cad. 19/2
Telf : 5 22 52 01

AYLA KUTLU

Hüsnüyusuf Güzellemesi

ÖYKÜLER

kapak : fahri karagözoğlu

aslımlar basımevi - ankara

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://rantey.org>

tel: 31 87 52

İ Ç İ N D E K İ L E R

İzinli	7
Hüsnüyusuf Güzellemesi	26
Sonbahar Öyküsü	67
Mikail Usta	76
Bal Biriktiren Kız	86
Babaya Çiçek Götürmek	92
Eski Bir Çocukluğun Ardında	104
Uzaklıklardan, Yalnızlıklardan	114
Belirsiz Bir Sızıyla	125

Kollarımı uzattım, eğildim. O da uzattı. Kucakladım, sağ kolumu dirsekten bücktüm. Oluşan yuvaya oturdu. Bir iki kıınıldattı kıcını, kollarını boynuma sardı. İçinden mi geldi, yoksa göremediğim bir yerden biri mi işaret etti; yanağıma bir öpücük kondurdu. Dudakları yumuşak. Tazeliğı, bir anlık değışte bile ayırımsanıyor. Sabun, sıcak su, taze deri karışımı bir kokusu var. Tutukevinin artık öğrendiğim hiçbir kokusuna benzemiyor. Buranın kokusunun içerdeki herkesin üstüne sindiğini ve uzun süre çıkmadığını sanırdım. Buradakilerin tedirginliğı gibi, bir tür aldırılmazlığı, bir tür açgözlülüğü gibi, hatta ateşli bir hastalık gibi, kokusu da bir süre sürdürür egemenliğini sanıyordum. Yanılmışım.

Kendisine el sallayanlara şöyle bir baktı. Kollarını boynumdan çözerse kaçacağımdan korkuyor gibiydi. Gözleri bazen anasına, bazen de boyasız demir kapının yarı açıklığına yapışa yapışa, boynumda kenetlediğı ellerini çözmeden parmaklarını salladı. Belli belirsiz. Ensemde küçük küçük oynattılar. Tırnakları yeni kesilmiş.

Çıktık.

— Yürümek ister misin? Yoksa kucağımda mı gitmek istiyorsun?

Her şeyin aynı anda elinde olmasını istermiş gibi gözlerini açıyor. Yeğlemeyi bilmiyor. İlk kez, bir yolda yürüyecek. O güzel. Ama, ya bedenlerimizin bağı koptuğı anda yitip gidersem? Onu yüreklendirmek de görevim olmalı :

— Sıkı sıkı tutarım elini. İstersen yürü. Seni hiç bırakmam..

Omuzları kalkıyor.

Yerler buz. Düşmekten çok korkarım. O yüzden, yürürken ya yardım etmeyi önerirler, ya da gülerler. Yanbaşımın kayarak geçerken gülerler, onların hızından kapaklandığımı sanır, daha da çok korkarım. Bu kez, düşmekten değil, onu düşürmekten korkuyorum.

Yavaş ilerliyoruz. Sıkılıyor belki, kucağımdan aşağı kaymak istiyor. Ayaklarını yere basarken eklemeyi unutmuyor :

— Elimi sakın bırakma Gülsen. Sakın...

Sol yanımızda tutukevinin yüksek duvarı uzuyor. Yukarı ve öne doğru. Sağdaki sokakla, eğimli toprak sahanın birleştiği yerde dikenli teller var.

Duruyor.

Burada birileri dikenli telleri çözmüş, aralamış, kestirme yol olarak kullanmaya başlamış. Aralığın başında kötü yapılmış bir kardan adam bekliyor. Güdük, hantal. Üstü düzleşmiş koca bir kafası var. Gövdenin içine gömülmüş, eriyor. Ağız olması gereken yere bir kiremit parçası koymuşlar. Tavşan dudaklı bir kardan adam. Gözlerini unutmuş gitmişler. Kör bir kardan adam.

Bakmıyor kardan adama. Gözleri, yürüdüğü yolla, ilerde uzanan, kiremitleri kararmış eski evler arasında gidip geliyor. Baş sürekli olarak kalkıp iniyor. Adımlarını şaşırmasını bekliyorum. Şaşırmıyor. Yanından geçtiğimiz iki jandarmaya selam veriyor. Büyük adam selamı. Hayır, tezkeresini almaya az zaman kalmış bir erin, usta selamı. Parmaklar bitişik, başparmak düz bir netlikle yere dikey.

Yürüyoruz.

Kafasını eteklerime süre süre, adımlarımı dolandırıyor. Eteklerimin arasından dönüp jandarmalara bakıyor. Sinsi sinsi...

— Hişt, Gülsen kız...

Kız, demiyor. Gı, diyor.

— Ne var?

— Bunlar bizi tutmaz değil mi kız?

— Tutmazlar Cevo... N'aptık ki biz? Niye tutunurlar?

— Beni kaçak ne sanırlarsa diyorum.

Gökyüzü kapkara. On adım atsak üstümüze kapanıp, kuşatıp boğacak gibi yere değmekte olan bir gökyüzü.

— Sanmazlar. Tutmazlar bizi... İzinlisin sen. Onlar da biliyorlardır bunu.

Gözleri kara. Antep bağlarının yoğun kara üzüm-lerinden devşirilmiş iki tane.

— İyi... Neme lazım...

Neyin neden gerekli ya da gereksiz olduğunu o biliyor, ben bilmiyorum. Ben bu bilmeyişe ne denli aldırıyorsam o, o denli aldırıyor. Yürüyoruz.

Gözleri adımlarını izlemekten bıkıyor. Kediler kaçışıyor. Erken kızışmış iki kedi duvarın dibine pusu-
sup, bekliyor. Diğerleri yığılı çöplerin arasında. Dö-
vüşüp kaçışarak, yeniden toplanarak, çöplerin hışır-
tısını büyüterek yolu küçültüyorlar. Her çocuk se-
ver kediyi.

— Bak Cevo, ne kadar çok kedi.

— Bizim de var kedimiz. Kediler fareleri tu-
tarlar. Sonra yerler. Çok tutarlarsa, karınlarını de-
şerler, bırakırlar. Annem, onların bıraktığı leşleri
topluyor mapusta, biliyor muydun?

Ne sesi, ne de kaldırdığı gözleri gerçekte hiç-
bir soru sormuyor. Bir yanıt beklemiyor benden. Ke-
diler fareleri tutarlar. Kediler, fareleri tutmak için
var olmaları gereken hayvanlardır. Kediler fareleri
yerler. Yemediklerini bırakırlar. Ortada kalan, bar-
sakları kanamış, gözleri patlamış fareleri Cevo'nun
annesi toplar. Birinin fare leşlerini toplaması gerek.
Cevo'nun annesi meydancı. Günde iki buçuk lira
kazanıyor meydancılıktan. Fare leşi topluyor, süpü-
rüyor, yıkıyor, hatta avlunun kenarına dizili çocuk
boklarını da topluyor, Güllü. Onun günde iki buçuk
lira kazanmasını kıskanan kadınların kendilerinin
yaptığı, çocuklarına yaptırtıkları pislikleri topluyor,
bağırıyor ama midesi bulanmıyor. Günde iki buçuk
lira kazanıyor Güllü. İki çocuğu var ve bir ekmek
iki lira.

Az önce ne düşünmüştüm? «Her çocuk sever
kediyi...» Öyle mi?

Birden elimi bırakıyor. Fırlayacak, koşacak?!..

Duruyor. Büyülenmiş gibi. Antep üzümü gözleri durgun, kocaman açılmış ve yere değmekte olan gökyüzüyle sarmaş dolaş. Kesik kuyruklu bir sokak köpeğiyle karşı karşıya duruyorlar. Köpek yürüyor, caddeyi bir yandan öte yana geçiyor. Alışık gevşek adımlarına Cevo'nun gözlerini takmış, farkında bile değil.

— Bak Gülsen, kuzu...

— Kuzu değil o Cevo. O, köpek.

— Bu, kuzu köpek...

Yüreğim ağrıyor. Kim demiş yürek ağrılmaz diye? Sinir yokmuş da salt kastan oluşuyormuş da... Kuzu köpeği bilen birisi bunu söylemezdi. Bilmedikleri için yürek ağrılmaz sanıyorlar.

İçimdeki pişmanlığın yoğunlaştığını, katılaştığını ve giderek ağırlaştığını duyuyorum. Bu çocuğun hiçbir şeyi değilim ben. Ona borcum yok. Anasına da bir borcum yok. Bir tür masal mı yaşatmak istemiştin ona? Daha basit miydi neden? Sevindirmek mi istiyordum?

Bunları düşünmemiştim. Bu çocuğu almayı da... Bir yakınım vardı o günlerde. Sivil, askeri tüm ceza ve tutukevlerini doldurduğunu sandığım gençlik bir yakınım vardı, kadınlar kısmında. Her şeyden koparılmıştı ve her mahkemede salıverileceğine inanıyordu. O hüküm giymiş, askeri tutukevinde buraya getirilmişti. Birçoktu böyle kızlar, kadınlar. Onlar da çocuklara adanmışlardı kendilerini. Anasını hiç aramayan, tutukevindeki kızlarla yatmaya bayılan bir çocuk vardı. İşte şu... Ortalarda dolanıyor ya... Bak, şimdi yüzünü bize çevirdi...

Kocaman iki karanlıktı oysa, tel kafesin ardında, durduğu yerde o karmaşaya yüzünü dönmüş olan çocuğun gözleri. Görmesi gereken biri yoktu. Hiç görüşmecileri olmamıştı.

— Bu çocuk Cevo, abla. Sokakları çok seviyor. Sokaktan söz ederken duysan, anasından ya da kardeşinden söz ediyor sanırsın ya da canlı bir şeylerden. Hiç sokakta yürümemiş. Yani anımsamıyor sokağı. Bir buçuk yaşındaymış anasıyla içeri

girdiğinde. Güllü de gebeymiş. İşte şu, anasının memesiyle oynayan çocuğu burada doğurmuş, adını da Ümit koymuş Güllü. İki yaşında Ümit, biliyor musun? Cıızlığına bakma. Yaşı iki... Cevo da çok beceriklidir. Kendinden büyükleri bile yener ekmek kapma savaşında. Sonra, öyle yerlere saklayabilir ki mahpuslarda arama yapıldığında neden bir şey bulunamadığını anlar insan, bu çocuğa bakarak.

Aklına geliveren düşünceyle gülüyor:

— Yarın bayramın ikinci günü. Nasılsa yine görüşme var. Çıkaramaz mışın onu yarın?

İstemiyorum. Daha kaç yaşında bu? Üç, üç buçuk? Nasıl bakabilirim ona?

— Durmaz, huysuzluk eder.

— Etmez. Çok usludur. Göreceksin bak, hiç rahatsız etmeyecek. Bir gece kalsın, bayramın üçüncü günü getirirsin.

— Annesi tanımıyor ki beni. Nasıl bırakır çocuğunu?

Tel kafese takılı parmak uçlarıma parmaklarını değdiriyor.

— Ne olur, herkës için yap bunu. Cevo'yu çıkar. Ne olur?

Böyle olmuştu. Salt maddesel rahatsızlığım olacak sanmıştım. Köpekle kuzuyu ayıramayan bir dört yaş çocuğunun, yüreğime yükleyeceği suçluluğu aklıma bile getirmemiştim.

Bugün tutukevine gelirken anasının izin vermediğini düşündüm. Oysa içeri girdiğim anda, günün kahramanı benim. Hazırlanan ve bekleyen yalnız Cevo değil. Tüm kadınlar kısmı. Herkes Cevo'nun çıkışını kendi özgürlüğü olarak kabullenmiş.

Nasıl karşı çıkacağım?

Cevo hazırlanmış. Bu hazırlık, meydancı Güllü'nün yapabileceği türden bir hazırlık değil. Güllü'ye pek az iş düşmüş. Oğlunun her gün giydiği, parça parça yünlerden örülmüş pantolonunu yıkamış. Üstünde, Cevo'nun sürekli giydiği boz kazağı. Paltosu yok Cevo'nun. Mahpus kızlardan birinin pelüş ceketinin kol uçlarını kesip takmışlar çocuğun üstüne. Bol ceketin yakası, omuzları, kolları yana, öne, arkaya

kaçı kaçıyor. Başında, yine kızlardan birinin binbir renkli güzel beresi, yandan kaşını kapatıyor, öbür yanda, kulağını açıkta bırakıyor.

Cevo rahat. Kendisini götüreceğimden kuşkusu yok. Gözlerinde noktalanmış tek bir kuşku izi görbilseydim... Oyunbozanlık edecek kadar yürekli davranabilirdim o zaman.

Görüşme bitip de tel kafesin ardından çıktığımda, Cevo'yu gardiyan kadın getirdi. Diğerleri onların ardında. Benim durduğum yere onların ayak basması yasak. Bu yasağın dışında kalan üç kişi-yiz şimdi. Cevo, çömelmiş, giysilerini düzeltmeye çabalayan gardiyan kadının önünde özgür duruyor. Daha mahpushaneden çıkmadık ama Cevo özgür. Kadınlar kısmında hiç kimse kendini kuşkulu bir kedere bırakmak istemiyor şimdi. Bağırarak, Cevo'nun özgürlüğünden pay almak daha kolay geliyor onlara. Bağıldıkça coşuyor zıplıyorlar. Gülüyorlar. Bugün bayram...

«Çocuğu çıkarmayacağım, nasıl derdim?»

Ne kolay şey, insanları kâğıt üstünde sınıflandırmak. Mahpus demek. Beton, demir, tel ve elektrikle ayırmak. Dışardakilerden farklı insanlarmış gibi bakmak da kolay. Oradakileri görmeden adalet-den söz etmek... Acımayan parmakları şeriate kestirip atırmak... Cevo'nun parmağını hangi şeria-tin kesmeye hakkı var?

Sormadığıma pişmanım. Ya altını ıslatıyorsa bu çocuk geceleri? Öğrenseydim, bir önlem alırdım.

Dolmuştan iniyoruz. Cevo soluksuz. Elimi tutmak için uzanıyor. Öyle doğal.

— Bu ne ki Gülsen?

Gösterdiği yirmi üç katlı yapı. Baldırlarını tam örtmeyen pantolonu, omzu kaçmış bol pelüş ceke-tiyle Cevo, bu yapının altında bana hiç de gülünç görünmüyor.

Karşıdan karşıya geçerken, içinde bulunduğumuz İnsan grubunu ayırmıyor da, karşıdan gelen gruptan ürküp eteklerime sarılıveriyor :

— Yakalayacaklar beni, götürüp falakaya yıkacaklar...

Duruyoruz. Yeşil ışık söndü çünkü. Geçidi yarısına kadar geçtik. Gözleri, karşıda yeniden yığılmakta olan insanlarda. Yaşamında hiç görmediği bir şey bu. Başkalarını itiştire kakıştıra karşıya geçmeye çabalayan insanların doğal davranışlar içinde olduklarını nasıl kabullensin Cevı?

Başını çevirip şimdi ardında kalan o yüksek yapıya bakıyor. Sonra arabalara bakıyor. Sel gibi akıyor arabalar. Karşıda kendisini giderek daha çok ürküten bir kalabalık toplanıyor. Elinden çekiştiriyorum. Hızlı davranmak gerek. Kımıldanamıyor.

— Götür beni Gülsen. Güllü'ye götür.

Kucağıma alırsam korkusu geçer. Kucağıma alıp koşmaya başlıyorum. Bir arabanın altında kalmaktan kıl payı kurtuluyoruz. Onu esenliğe çıkar-dım. Artık, orduların üzerine saldırdığını sanmayacak.

Yine bir dolmuş. Bu kez, ne bindiği arabaya, ne insanlara, ne yollara, ne yapıların büyüklüğüne ilgi duyuyor. Güven içinde bilmek istiyor kendini. Gözlerini gözlerime dikeyor. Bayram olduğu hiçbir yerinden anlaşılmayan bir bayram günü karanlığı vuruyor gözlerine. Karanlıkta birer ateşböceği bu gözler. Sıcak, aydınlık. Yüzüme bakarken gülüveren. Birbirimize bakışverişiyoruz. Giltide daha çok ısınyor gözleri. Yüreğimi yakmaya başlıyor. Giderek canımı acıtıyor. Başımı çeviriyorum. Yine baktığımda gülüyorum. Gülmüyor. Gözlerini yapıştırmış yüzüme. Gövdesini, kollarını, bacaklarını yapıştırmış iyice. İçime girmek ister gibi. Böyle yaparsa, benim içimde güvende olabilirmiş gibi.

Bu kadar çok şey istemeye hakkı var mı bu çocuğun? Pazarlık yapmalıydım baştan. Verebileceklerimin neler olabileceğini söylemeliydim. Söylemedim, pazarlık yapmadım. Şimdi yorulduğum işte, pişmanım.

Dolmuştan iniyor, eve gitmeden, yakındaki bir kırtasiyeciden balon alıyoruz. Beş tane. Bir şeyi diğerine yeğleyemediğini hemen öğrendim. Elini kırmızı bir balona uzatıyor. Satıcının elinde sarı balonu görünce kırmızıyı bırakıp sarıya uzanıyor. Sonra mavi.

Turuncu ve beyaz. İnce, uzun duruyorlar kutunun içinde. Benim görevim değil ona yeğlemeyi öğretmek. Bugüne kadar, ne verildiyse onu almayı öğrenmişse, benim bir günlük öğretimin ne yararı dokunabilir Cevo'ya? Eve gidince şişirecek, ısıklar çalarak havada uçmasını, sonra yere düşmesini seyredeceğiz.

— Ne güzel değil mi, kız Gülsen, ne güzel... Değil mi?

Evi çok beğeniyor. Hiç yadırgamıyor. Kapıdan girer girmez, hemen koşuyor. Koridorun karşısındaki odaya giriyor. Yatak odası. Şaşkınlıkla bakıyor çevresine. Çıkıyor. Adımları yavaşlamış. Bir şeyler aranıyor. Oturma odasına giriyor, orada da kalamıyor, banyo, mutfak, sonra benim durduğum yere geliyor :

— Nerede buranın koğuşları? Ranzası nerede? Herkes nerelere gitmiş kız?

— Burada herkes yok ki Cevo. Üç kişi var. Ben, kocam ve oğlum. Oğluma ağabey diyeceksin... Bir de sen varsın. Demek ki, dört kişiyiz.

— Hani nerede ağabeyim kız?

— Birazdan gelecek. Babasıyla sinemaya gittiler.

— Biz de sinemaya gidiyoruz. Mapusta da var sinema.

İşte bu iyi. Cevo'ya sinemayı anlatmaktan kurtuldum. Sinema, özgürlüğünün sağladığı bir olanak değil. Su içmek gibi, soluk almak gibi, yatmak gibi, gövdenin gereksinme duymadığı artıkları atması gibi... Aynı olan şeylerden biri sinema.

— Çişim geldi benim. Apteshaneleri nerede buranın?

Yatak odasının bitişiğindeki kapıyı açıyor, sonra da ışığı yakıyorum. Aptalcasına çok aldığım kırmızı ampüller bitsin diye, buraya da kırmızı ampul takmıştım. Ak fayanslar üstüne düşünce ışık, oynak bir pembelik oluşuyor. Bu pembelik yüreğinde öylesine bir gülüş açtırveriyor ki Cevo'nun. Ağız, gözleri değil, tüm yüzü gülüyor. Yanaklarının ikisinde de derin çukurlar. Bir tane de çenesinde.

— Ne güzel burası.

Pantolonunu indirmek için uğraşıyor. İnmiyor pantolon. Yardım etmek için uzanıyorum. Islak. Sırılsıklam.

— Altına mı işedin yoksa Cevo?

— Yok Gülsen. Ben hiç işemem. Güllü yıkadı ya akşam... Kurumadı.

Onu kucağımda taşıırken, kalın paltom ıslaklığını kolumdan içeri iletmemiş. Bu soğukta, sesini bile çıkarmadı çocuk. Tanrım!..

Islak pantolonu çekiştiriyorum. Esmer derisi yer yer kızarmış, yer yer de mor. Tüyleri dimdik. Dört yaşında doğal geliyor ıslak pantolonla dolaşmak. Kışın ortasına, havayı kesen soğuğa aldirmamak, olağan.

Koskoca bir karın ve ince kısa bacaklar... Pantolonun içine sokulu atlet bembeyaz. Donu Cevo'nun : Naylon. Üstünde yazı var. Son moda donlardan. Bir yürek içinde LOVE yazıyor. Paçaları ince dantelle çevrelenmiş. Bu ince bacaklarda torbalanan LOVE o donun üstüne yazıldığında, yazanın aptallığını kanıtlamıştı zaten. Güllü'nün yoksulluğunu bir kez daha kanıtlaması önemli değil.

Cevo, bir koltuğa oturup beklemekten sıkılıyor. İç odaya gidip yemek masasının üstüne çıkıyor. Pencereye yapışıyor, dört kat aşağıda caddeyi ikiye bölen arabaların gelip geçişlerini izliyor. Onu sevindeceğimi düşünerek, oğlumun oyuncaklarını önüne koyuyorum. İlilenmiyor değil. İlileniyor ama, onun çığlık atacağını sanırdım. Hiçbir şey olmadı yüzünde. Hiçbir şey, ona şaşkın sevinci yaşatmıyor. Daha iyi oyuncakları olan bir çocuğun, salt zamanı akıtmak için, daha az ilginç oyuncaklarla oynaması gibi. Hemen bıkıyor. Oturduğu masanın üstünde, ayağa kalkıyor :

— Gülsen, benim çişim geldi.

Kucaklıyor, yere indiriyorum. Koşuyor. Helanın kapısını açıyor, donunu indirip bekliyor.

— Ne bekliyorsun? Yapsana çişini. Bak, kapıyı da açmışsın işte.

— Yakmayacak mısın? Hani bir kırmızı ışık vardı ya onu? Yakmayacak mısın?

Kırmızı ışık, yine yukardan aşağıya doğru genişleyerek yere dökülüyor. Pembe pembe yansıyor. Cevo çükünü tutuyor ve ışığa gülüyor yine. Bekliyoruz.

Bir iki damla, ayaklarının hemen dibine düşüyor.

Cevo, sabunu alıp, aşağıdaki musluğun başına cömeliyor, ellerini öyle bir özenle yıkıyor. Bu, ancak yıllarla kazanılabilecek bir alışkanlık.

— Ben, hep sallarım çükümü. Çiş donuma düşmesin diye. Ama, Ümit bilmiyor çükünü sallamasını. Hep altına işiyor Ümit.

Anasının sevgisine ortak mızımız çocuğu aşağılamasa, nasıl dayansın Cevo o ortaklığın oluşturduğu kıskançlığa?

Az sonra oğlum geliyor. Babasıyla birlikte. Şimdi bu an, bir bayram günü yaşaması istenen Cevo'nun bu evde bir gecelik yer edinmesinin söz konusu edileceği andır. Aşılması zor bir engeldir, bu an. Anası yalnız kendisinin olmuş bir oğlana ve içerdeki tüm insanlara karşı, bilenmiş bir horgörü ve aşağılamadan başka bir duyguyla bakmasını bilmeyen, dahası onlardan tiksinen bir erkeğe, o insanlardan bir bölümünün, kadınların, isteğine uyarak bir bayram gecesini armağan etme zorunluluğumuzdan söz edilecek ve kabullenmesine çalışılacak. Kendime güvenmiyorum. Kendime güvenemediğim için, Cevo'nun özgürlüğünün ardına takılıp geldim işte. Şimdi, bu takılışı, bu sürüklenişi anlatabilecek miyim?

Anlatamıyorum.

— Bir piçi, bir esrar kaçakçısının piçini benim evime sokmaya ne hakkın var?

Geri götüremeyeceğimi biliyor. Ağlamamak için dudaklarımı ısırıyorum. Kanıyor. Kan, beni kızdıyor. Bu kez daha hızlı, daha hızlı dişliyorum dudaklarımı. Doğru bile olsa söyledikleri, ne kirlendi evimizde?

Yatak odasının kapısı sertçe çarpılıyor. Erkeğe

kazandıramıyorum Cevo'yu. Oğula ise o, kendini hemen kabul ettiriyor.

Koşup, girişte bir sandalyenin üstüne bıraktığımız pelüş ceketin cebinden balonlarını çıkarıyor:

— Abi bak balon... Abi balonu şişirsin...

Balonların hepsini ağabeyin avucuna bırakıyor.

Ağabey, yedi yaşında. Balonu da çok seviyor :

— Sakın sen ağzına alma. Tükürük kaçırsın içine. Tükürük kaçınca da balonlar hemen patlar.

Ağabey, şişirip şişirip havaya fırlatıyor balonları. Balonlar ısıklık çalarak uçuyor, düşerken hızlanıyor ve sesleri zırlıtya dönüşüyor. Hızla yere çarpıyor, bazen de yüzlerine, gövdelerine. Çocukların oyun tutturduklarına sevinerek mutfağa gidiyorum. Dudağım şişmiş.

— Gülsen, çişim geldi...

Cevo ardıma takılmış.

Yine aynı şeyler. Akşama kadar yinelenen bir istek. Hiç bıkmıyor.

Akşam yemekte, bir rakı sofrasının gereklerine uygun olarak hazırlanan masaya oturtmak olanaksız Cevo'yu. Erkeğin asık yüzüne korkuyla bakıyor sürekli olarak. Erkek ise hiç görmüyor onu. Cevo, gözlerini yapıştığı yüzden kurtaramıyor. Et yemiyor, pilav yemiyor. Sonunda, büyük bir gayret gösterip gözlerini asık yüzden koparıyor :

— Ekmek ne, yok mu bu evde kız?

Ekmek, peynir, zeytin koyuyorum önüne. Dişleri iki sıra inci. Parıltılı, yarı saydam. Dili kıvrık bir gelincik yaprağı.

Şimdiye kadar alışmış olabileceği şeyler dışında bir şey yemek istemedi cam. Erkeği de yumuşatan bu oldu sanırım. Cevo'nun yüreği gözlerine kadar yükseliyor, gözlerinde durup sevgi bekliyordu. Herkesi içine almaya istekli bir yüreği var. Gülmeye hazır ağzı. Yanaklarında iki hazır çukur. Çenesinde de bir. Özenle çiğniyor ağzındakileri. Bir zeytini dört ısırmalık ekmeğe katık ediyor. Gözlerini, erkeğin gözlerine deşdirmeye çalışıyor bu arada.

Rakı faslı uzadı. Sofradaki salatalar, turşular kötü kötü kokmaya başladı. Et soğudu. Şişeden bo-

şalan içki, damarları genişletti, yürek yumuşadı besbelli. Gözler, sonunda birbirine değdi.

Cevo o zaman uzandı, kollarını kaldırdı :

— Beni kucağına alsana amca...

Oturduğu kucak, artık bir esrar kaçakçısından, onun piçinden tiksilmeyen erkeğin kucağıydı ve Cevo da ödün verdi. Turşuları, soğumuş eti, salatayı hiç karşı koymadan erkeğin elindeki çatalın ucundan ince diliyle aldı, yaladı ve yuttu. Sonra, yine erkeğin kucağında, oturma odasına gitti. Işıklı cadde arabalar koştuktan bıkmadı, onlar da arabaları gözlemekten bıkmadılar bir süre.

— Uyut beni Gülsen.

Gözleri incelmış, kapakları aşağıya çekiliyor.

Ağabey, babasıyla yatacak bu gece. Cevo'yu ağabeyin yatağına götürüyorum. Uykuya düştüğünü sanırken, birden saldırıyor. Elini koynuma atıp, bir memeyi mıncıklamaya başlıyor. Çekmek istiyorum. İlk kez ağlıyor. Ağlamasın. Ağlamasın. Bugün bayram. Bayramı bozacak kadar katı değilim ki. Evet Cevo, istiyorsun madem, bu meme isteğine sunulmuştur. Ağlama ama... Memeyi mıncıklıyor sürekli olarak. Nefesi ılık. Temiz. Dişleri apak... Dudakları, gülün ağzının kıvrık çenek yaprakları. Bu yaprakların ortasındaki yarı görünen, yarı yiten ak tohumlara kim dayanabilir evrende?

Uyuduğunu sanıyor, yemek odasına dönüyorum. Gecenin çok ileri bir saati. Az sonra, ardından geliyor. Adımları küçük, sessiz. Yatırırken sırtına geçirdiğim pijamanın üstü ayak bileklerine kadar iniyor. Mat esmerliği, gölgeli mavi kıvrımlarıyla yirminci yüzyıla kaçmış bir pamuk prenses giysisinin büyüyle güzelleniyor. Gözlerini kırıştırıyor. Çok uykusu var.

Anasını isteyeceğinden korkuyorum. Oysa, Güllü yok bu gece onun yaşamında. Bu evde mahpushaneyle hiçbir bağı yok Cevo'nun.

— Beni uyut Gülsen...

Yine o karanlık yatak odasına gidiyoruz. Ağabey, çoktan uyumuş geniş yatağın içinde. Cevo ona

bakıyor ve yine eline geçirdiği memeyi mıncıklıyor. Bir türlü düzelmiyor solukları. Ne denli istese uyumayı, gövdesinin ve organlarının alıştığı şeyler var. Onların olmayışı, tedirginleştiriyor çocuğu. Tutukevinin pis kokusunu algılamak istiyor belki. Ya da sabaha kadar bir türlü kesilmeyen fare tıkırtılarını. Fareden deli gibi korkan o yakınım, orada kalmaya başladıktan bir süre sonra «Üstümden fare atlayınca, uğurlu geliyor, ertesi sabah sevdiğimin mektubunu alıyorum...» dediydi. O tıkırtılar yok burada. Cevo onlara alıştı oysa. Belki de Güllü'nün göbeğine kadar inmiş, pörsümüş memeleridir özlediği. Böylesine alışık olmadığından, uyumak için gerekli rahatlığa erişemiyordur. Özlediği ama özlediğini ayırmısamadığı bir sürü şeyin ötesinde uyumak kolay olur mu?

Uzuyor tedirginlik. Gülşen, ağabeyin karyolasının önünde, memesini Cevo'ya mıncıklatarak, onun soluğunun düzelmesini bekleyerek, beklediğine bir türlü erişemeyerek, bekliyor...

Erkek, oğlunun yanına yattıktan sonra, Cevo'yu kucaklayıp yemek odasına götürüyorum. Divan var bu odada. Divanın üstüne yanyana uzanıyoruz. Cevo'nun soluğu değdiği yerde değil, gövdeyi saran her sinir ucunda yakıcı etki yapıyor. Uyusun bu çocuk. Artık uyusun. Gövdeler hep açtır uykuya. Rahatsızlıktan sıyrılmak ister. Benim gövdem de istiyor. Her türlü özverinin, uzadıkça, dayanılmaz olmaya başlar. Özveri artık yaşanan bir yükür. Atılmak istenir. Uyusun bu çocuk. Onun özgürlüğünün gerektirdiği şeyleri yapabilmek için gövdenin gücünün sürmesi zorunlu. Oysa, sinirler gergin. Ne zaman patlayacağı, ne zaman olmadık duygulanımlara kapılacağı belli olmayan sinirsel bir yapı, şimdi taşıdığım. Her gün, bir öncesinden kötüye gidiyor. Uykunun zorla unutturduğu bedenler bu unutkanlığı derin uykularla ya da derin uyku umutlarıyla giderirlerken bayramı istemiyorum ben. Kimse-nin bayramını, bu çocuğun bir günlük özgürlüğünü, bu özgürlük için bana yüklenen yükü, şışen dudagımın zonklayışını... duymak istemiyorum. Uyumak

istiyorum. Gövdem, Cevo'nun haklarına saygı duymayı kabullenmiyor. Belki de gereksiz buluyor.

Sabahı öyle bulduk. Mincıklanan memenin ucuna takılı otuz küsur yaşında bir kadın ve dört yaşında bir çocuk olarak. İkimiz de çok yorulduk.

Cevo'nun bayramının iyi geçtiğini başkalarına da kanıtlamak zorunluluğu var. Bugün de bayram. Bayram sürüyor. Ama öyle unuttuk ki bayramları, sözcük anlamını yitirdi. Ne suçu vardı bu sözcüğün, kim süngerle yıkadı, bir kirli iz bıraktı bayram sevincinden? Kim öğretti, sevinmemeyi ama seviniyor-muş gibi görünmeyi? Cevo'ya ve içerde onu bekleyenlere bunu göstereceğim: Sevinmiş gibi davranacak ve onları sevindiğim konusunda kuşkulara salacağım.

Sihhiye'de pazar kurulur bugün. Cevo'nun yeşil pelüş ceketinin üstüne bir şal sarıyor, kucaklıyorum. Sokaktayız. Hava çok soğuk. Pazar kurulmamış. Pazar yerinden, Halk, sonra da Sağlık sokaklarından geçiyoruz. Mithatpaşa Caddesi, Sakarya... Her yan bomboş... Herkes sokakları bırakmış, kendi bilinçli tutukluluğunu yaşıyor. Cevo'yla ben özgürüz. Cevo özgürlüğünü nasıl, nerede ve kimle olursa olsun yaşaması gerektiğini biliyor ve bundan hoşnut. Hoşnut olmak zorunda. Yaşına karşın pek güzel biliyor bunu. Bugün, öğle saatlerinde, on ikiyle on dört arasındaki bir zaman kesitinde bitecek onun bayramı. Kesinlikle bitecek. Bu bitiş öyle, gecenin yirmi dördünün bitip yeni bir günün birinci saatinin başlaması gibi ayırt edilmez bitiş değil. Ölüm gibi, doğum gibi. Kesin bir birliktelik ve sonra o saatlerde kesin bir ayrılık öncesindeyiz. Onu bayram'a aldığım gibi, tutukluluğa iteceğim. Bir tekme... Tamam. İşini bitirmiş, iyi yürekli bir insanım ben. Bunu Cevo bilmiyor. Oysa kendim, biliyorum.

Kocabeyoğlu pasajındaki dükkânlardan biri nasılsa açık. Dükkânda iki genç var. İkisi de alışık hareketlerle malları düzenlemeye çalışıyorlar. Bayram öncesinde kim bilir nasıl yorulmuşlar: İnsan

türü çekirgeler ayaklarını keser kesmez, her şeyi üst üste atıp, çekip gitmişler.

Onca işin arasında, kucağında bir çocukla gelmiş bu geç kalmış çekirgeye fazla yüz verici değiller. Ne sorsam, «Yok» yanıtını alıyorum. İyice mahzunlaştığımı gören birisi dayanamıyor :

— Öğleden sonra gelsen ya, abla.

Anlatıyorum. Alacakiarım öğlene kadar alınmalı benim. Gecikirse bir anlamı kalmaz.

Yanımda uslu uslu duran Cevo'nun başını okuyorlar ardarda. «Dur,» diyorlar. «Ne lazımsa bulalım çocuğa...»

Onların bulduklarını hemen oracıkta üstüne geçirmemiz gerek. Yeni bir fanila ve don. Cevo, üstündekiler çıkarılınca karanlık geçitler boyunca kaçmaya başlıyor. Bir yandan da cıglık cıglığa gülüyor. Çocuklardan biri ardından koşuyor. Zor yakalıyor. Koşarken donu bacaklarına, sonra dizlerine düşmüş Cevo'nun.

Bu kez, ben sıkı sıkı tutuyorum. Çocuklar çamaşırları değiştiriyor. Ayağına bir kahverengi pantolon geçiriliyor. Kara lastik çizmelerini değiştiremeyiz. Çizmeler ayağından iki numara büyük. Gece nerede uyumaya kalkıştıysak başucuna taşımadan edemediği çizmeler bunlar.

Çizmenin içine kalın bir çift çorap giydiriyoruz. Bejli kırmızılı bir kazak. Elleri eldiven takıyorlar. Kız çocuklarının giydiği türden bir pelerin geçiyor kafasından. Boğazı yandan ilikleniyor. Ayırım yapacak durumda mıyız? Şimdi, pelüş ceketin kollarının kesilmiş olduğuna, ceketini Cevo'ya veren kızıdan çok daha fazla, Gültü üzülecek : «Kesmeselerdi keşke, kıvrısalardı, altı üstü bir gün giydi...» diye düşünecek. Yine de kendisine kalan bu ceketı yıllarca değerlendirecek.

— Kardeşine bir şey götürmek ister misin Cevo?

— Ne yani?

— Kazak falan alalım...

Uzun uzun düşünüyor Cevo :

— Güllü'ye alalım. Ümit'e ekmek götürelim.

Güllü'ye bir kazak seçiyorum.

Hepsini en ucuzlarından seçtim. Bu seçim sırasında da Cevo'dan değil Güllü'den de değil, bayramın üçüncü günü çalışmak zorunda olan o gençcik iki oğlandan utandım. Hayır, sorunum para değil. Keşke o olsaydı. Nasılsa ben lütfedenim. Yirmi dört saate yakın bir süredir lütfediyorum. Dudaklarımı dişliyor ve kanatıyorum. Lütfetmeyi öyle ötelere kadar vardırıyorum. Lütfu kabullenenin, yani kabul etmek zorunda olanın bir diyeceği olamaz. O yüzden, lütfuma cimriliğimi ekleme hakkım var, diye düşünüyorum. O yüzden koşullandırılmışlığımı yenmek aklıma bile gelmiyor. Parayı öderken bunları düşünüyorum. Elimden gelse, yeteri kadar yürekli olsam... Ne oluyor? Bu kez de en pahalılarını mı alacağım? Aklanmak için gözümde? Öyle ucuz muydu, bu? Öyle ucuz mu sanıyordum?

Dışarda, çevreyi kuşatan griliğe, birkaç ışıkla renk katmaya çalışan uzak bir güneş var. Öyle güçsüz.

— Şimdi daha iyi misin Cevo?

Hâlâ bir ödül bekliyorum ama Cevo ne sordugumu, neden sordugumu anlamıyor. Kolunun altında, Güllü'ye aldığımız kazakla, kendi üstünden çıkanların sarılı olduğu paket. Ben de az önceki çekismelerimi unuttum. Kucağımdaki bu eskisinden çok daha parlak görünen oğlanla, mutlu sayılırim.

— Taksiye binelim Gülsen.

En yakın dolmuş durağına gidiyoruz. Bindiğimiz dolmuş, Bahçelievler - Dört yol seferini yapıyor. Ortaya, iki kişilik yere oturuyoruz. Yan yana. Başka binecekler geldiğinde Cevo'yu kucağıma alıyorum. Kucağımda otursaydı, pencereden dışarısını daha iyi görür. Kendimden hoşnutum. Fazladan bir kişilik dolmuş parası vermedim. Soyacakım diye bir şey var. Teyzemi eleştirirdim. Alışverişini yapan okulun hademesiyle beş kuruş için çatır çatır kavga eder, arkasından hırsızlıkla suçlardı onu. Sonra da her bayramda adamın üç çocuğuna gıysiler diker, ayak kabılar alır, karısının ve çocuklarının ilaç gereksinimlerini cebinden karşılardı. Ben de üç kuruş için kendimi akıllı buluyorum şimdi.

Dört yol, son durak. Ama görüşmelerin başlamasına daha bir saatten çok zaman var. Dört yol'da inip, kuyruğa giriyor, bir başka dolmuşa biniyoruz. Çünkü Cevo taksiye doymadı daha. Yollarda kim-seler yok. Bahçelievler son durağa geldik bile. Burada durakta bekleyen olmadığı için inmiyoruz hiç. Dönüyor, Dikimevi'ne geliyoruz. Yirmi üç katlı yapının önünden her geçişte Cevo'nun gözleri kentteki tek tanıdığını görmenin sevinciyle ışıyor. Dikimevi'nde bir pastahaneden küçük kekler alıyorum. Yemiyor. Ufaliyor parmaklarının arasında. Bizi yine Bahçelievler'e götüren dolmuşun içine saçıyor.

Saat on iki otuz...

— Gidiyoruz Cevo...

— Nereye?... Abiyle amcaya mı?

— Yoo... Oraya değil. Güllü'yü özlemedin mi? Mapusa gidiyoruz.

Ağlamaya başlıyor. Kara gözlerini ısıldata ısıldata, esmer yüzünde geniş yollar çize çize, koca taneli yaşlar iniyor gözlerinden. Ama hiçbir şey söylemiyor. «Gitmeyelim» dese, kızacağım. Demiyor. Dışarda bırakmak zorunda olduğu şeyler var artık. Benim dikkatimi çekenlerden çok ve daha başka şeyler algıladığı kuşkusuz.

En kötüsü, artık, yeğlediği ama özlemekten öte hiçbir şey yapamayacağını bildiği, öğrendiği şeyler var. Bu çocuğa, yirmi dört saat içinde verilenden daha çok şey alınmadı mı kendisinden? Süzdürülerek alınmadı mı?

Yolda önümüze çıkan bir oyuncakçıdan plastik bir «taksi»yle kardeşi için de bir ördek alıyorum. Küçük bir ördek. Oğluma bunun çok büyüğünü almıştım. Ardında yavruları da vardı. Ümit'e ise, yeter bu aldığım.

Keklerimiz var yanımızda. Güllü'nün kazağı. Ümit'in ördeği...

Bayram'dan Cevo'nun yakınları da yararlanacaklar.

Mutlu, hiç değilse sevinçli olmam gerekiyor. Gerekiyor mu?

Caddeye çıkıyoruz. Caddenin karşısı Ankara Kopalı Ceza ve Tutukevi. Caddede gördüğüm bir baloncudan balonların hepsinin üstünde uçan kap-kara bir balon alıyorum. Bir zenci balon. Koca kırmızı dudakları aptalca açık. Mavi gözleri büyük. Gülüyor. Aptal aptal gülen bir balon. Cevo, onun güldüğünü ayırmıyor bile. Balonun ucuna bir düğüm atan baloncu, ipi onun küçücük işaretparmağına geçiriyor. Cevo yine de başını kaldırıp bakmıyor. Tutukevini tanıdı. Jandarmalar... Bilincinin oluştuğu ilk günden beri bildiği jandarmalar...

Geldiğimizi o da biliyor.

Her zamanki gibi ana baba günü kadınlar kısmının önü. Bir görüşme süresi bekliyor, sonra giriyoruz içeri. Cevo'nun balonu, kapıdan kurtulur kurtulmaz kaçıyor mapushanenin içine. Görüşmeye gelenlerin, mahpustaki kadınların eteklerindeki, yanlarındaki tüm çocukların gözleri o balonda.

Güllü'nün sorulu gözleri, Cevo'yu görmekten dolayı sevince kayarken balon da patlayveriyor. Parça parça karalıklar düşüyor yere. Cevo'yu hoyrat bir el içeri, tutuklu ve hükümlülerin olduğu yere çekiyor. Bu el, bir gün önce onu bana teslim ederken üstünü başını düzelden gardıyan kadının eli. Ben, görüşmecilerin durduğu o kafesli yere giriyorum.

Cevo'yu bekleyenler dünden daha coşkulu. Başına toplanıyorlar :

— Neler yaptınız?

Neler yaptığımızı anımsamıyorum. Canım konuşmak istemiyor. Kendimi zorluyorum. Bir şeyler anlatmalıyım :

— Yemek yemedi pek. Gece de iyi uyumadı. Yüznumarayı çok sevdi. Dolmuşla geldik. Köpeği kuzu sanıyor...

— İyi iyi... Biz konuştururuz onu. Kim bilir neler anlatacak...

Bir serüven yaşandı. Bu serüveni yaşayanlar sonuçtan hiç hoşnut değilseler de, çocuğun ağzından öyküye dönüştüğünde, bir sürü genç kız ve kadını düşlere salacak kadar güzel olacaktır.

Güllü'ye getirdiklerimiz gardiyan kadının elinde. Yokluyor. Yan gözle Cevo'yu izliyorum. Konuşmuyor. Kimseye bakmıyor. Güllü uzakta. Oğluna şimdi söyleyecek bir sözü yok. Cevo'nun da annesine söyleyecek bir sözü yok. Güllü, oğlunun başını okşuyor, tel örgüye yanaşıyor :

— Balon patladı ya, ona üzölmüştür. Seni de yorduk. Kusura bakma.

— Ya öyle... Balona üzölmüştür. Yormadı beni hiç. İyi çocuk...

Tel örgülerden ayrıkış hep zordur. Parmakların geçmediğı aralığa her görüşmede yüreğı asılır insanın. Çeke çeke koparılır yürek. O yüzdendir dışarıya çıkınca duyulan suçluluk.

Yerler yine buz dışarda. Kardan adam yine göz-süz. Bakıyor.

1973 — 1979
ANKARA

Emine, arkasının sın bozulmuş, yer yer görüntü vermez olmuş aynada kendini görmek için boynunu az kıstı. Ayna yüzünün bazı yerlerini saklıyordu ama, gösterdiği kısımda, kendini inceleyen kızı güzel buldu. Anası ardını dönmüş, kapının yüksek eşliğine oturmuş, ayakkabılarını giymeye çalışıyordu. Bunları çamaşır yıkamaya gittiği kadınlardan biri vermişti. Anasının ayakları nasırlı, topukları da çatlak çatlak olduğu için ayakkabı ayağına küçük geliyor, giyerken çıkarırken zorlanıyor, o yüzden yakınıp, ayakkabıyı veren kadına uzun uzun İleniyordu.

Emine, onun yan yan bakarak kendisini gözlediğini düşündü, biraz çekindi ama yine de, dudaklarını dişledi. Dudaklarının kırmızılığı teninin mat esmerliğine yaraşıyordu. Bu kızılık birazdan geçerde ama o zaman annesi evde olmayacaktı. Gün boyu cebinde taşıdığı, akşamları da yakalanmamak için ayakkabısının içine sakladığı rujunu sürünce, şimdiden yitmeye başlamış olan kırmızılık, sürekli ve canlı canlı parlardı o zaman. Aslında boyanmayı kendisi de istemiyordu. İstemiyordu ama, yıllardan beri oturdukları bu karanlık oda her şeyi soldurduğu için boyanması gerektiğini düşünüyordu. Öyle bir odaydı ki bu... Bakmadan, koklamadan o yaygın küfü algıladı. Her zaman yarı ıslaktı, kapsız yorganlar. Sedirin üstündeki, ıcl ot dolu minder örtüsüzdü. Köşede duran, ıkıde bir parlayan gazocağından, yere yığılı tencere ve sınıllerden, tavalardan, kalayı yitmiş bakır sahanlardan tiksiniyordu. Bunların hepsinden kurtulma isteğı hiç yitmiyordu içinden. Kurtulduğunda, avazı çıktığı kadar bağıracaktı sevinçten.

Yalnızca kendi odaları değildi güneş almayan. Evin bütün odaları böyleydi. Her birinde bir başka ailenin barındığı fare delikleri gibiydi hepsi de. Odaların açıldığı avlu bile karanlıktı. O yüzden, üç beş basamaklı taş merdivenleri gri, kaygan tuhaf bir yosun kaplamıştı. Yosunların yumuşak uçlarının üstünde küçük, sarı renkli, uzun kuyruklu böcekler dolaşıp dururlardı.

Yaşanır mı buralarda? Sanki biz insan değiliz... Biz de insan mıyız be?

Allahtan, güzeldi. Saçlarını silkeledi. Gözlerini aynadan ayırmıyordu. Savrulan bir saç tutamı, yüzünün sağ yanından aktı, kaşının, yanağının bir bölümünü kapatarak kulaklarının altında, omuzlarına değmeden durdu. Sarı olsaydı, omuzlarında dalga dalga çoğalsaydı saçları. Dümdüzdü. Koyu kahve renkliydi. Hiç değilse kumral olsaydı. İlkokula başlarken çekilen resminden anlaşıldığına göre, küçükken enikonu açık kumralmış. Annesi, bir ip parçasıyla şakaklarının iki yanında iki örgü yapıp örgüleri tepesine bağlamıştı. Ağzı gözü tam yerinde görünmüyordu o resimde de şimdi aynada olduğu gibi. İlacı uçmuştu fotoğrafın. Adam gibi bir fotoğrafçıya götürseydi annesi, ne olurdu sanki? O zaman da paraya kıyamamıştır. Ortaokula başlatırken de kıyamamıştı. Evde tek resmi kalmamıştı o yüzden.

Oysa ne kadar istiyor okumamı. Sınıf geçtiğim-de nasıl sevinir. Yine de kıymaz parasına. Seyyar fotoğrafçının önüne çöktürür. Üç kuruş için.

Yedi yaşındayken çekilen o resimde örgülerin altında bırakılmış saçları iyice dalgalanmış, omuzlarına yığılmış. Şimdi de böyle saçları olsaydı.

Bir fotoğrafçıya gidip resim çektirmeyi özledi. Fotoğrafçı, perdeyle ayrılmış yere gelmeden önce Emine, kaşlarını tükrüğüyle düzelterek, rujuyla yanaklarına birkaç benek atıp sonra onları dağıtarak, dudaklarını yalayıp ıslatarak, saçlarını şöyle bir savurarak hazırlanır, dışarıya seslenirdi:

«Ben hazırım...»

Altı tane altı dokuzluk, bir de kartpostal veri-

yorlar. Kartpostalda bir göl, gölün çevresini kuşatan ağaçlar görülüyor. Başı, gölün ortasından çıkmış bir deniz kızını çağrıştırmak ister gibi tam ortaya yerleştiriyorlar. Biraz daha çok para verince, azıcık pembe, yeşil renk bile katıyorlar resme.

Böyle resimleri olunca, onları sağa sola dağıtmaya kararlı Emine. Bakarsın bir gün, güzel bir kız arayan sinemacının eline geçer :

«Kim bu kız? Kim bu körpe fidan? Hemen bulun onu bana. Size, yirmi dört saat süre. Bu kız hemen bulunacak arkadaş...»

Şimdilik bir kişi var, resmini verebileceği. Ökeş. Olsun... Daha kimler, kimler çıkar insanın karşısına.

Türkücü Zehra Bilir, kente geldiğinde kaç kişiye imzalı resim vermişti. Demek, resim vermek ayıp değil. Annesi, istediği kadar belertip baksın gözlerini. Bu kadar karışmaya hakkı yok. Kendisi kartlaştı iyiden iyiyeye ya, belki o yüzden kızını bile kısıkanıyordu.

Güzelim diye kısıkanıyor. Daha on dördündeyim diye. Oğlanlar ardında dolanıyor, ikide bir evin önünden geçiyor, geçerken ısıklık alıyorlar diye.

— Adam gibi yürümüyorsun. Kıcını bir o yana, bir bu yana salladıkça eteklerin gel gel ediyor...

Ediyorsa ediyor. Sen yap bakalım, seninki de getirir mi hiç kimseyi ardından?

Nasıl yürüyecekti? Bandonun ardından yürüyor-muş gibi, rap rap sesleri çıkaran adımlar mı atacaktı? Hem, bir zamanlar istemez miydi bandonun ardında yürümek? O bir yana, izci gibi giyinmiş, çalmasını bilmedikleri trampetlerin bir yanında sopalarını düzgünce tutmasını öğrenmiş trampet takımının, onların önünde, çalmasını bilmedikleri borazanlarını kollarını gererek koymakama doğru uzatan borazan takımının, yani tüm üniformalı çocukların ardında yürümeyi de isterdi. Solmamış bir önlüğü, dikiş yerlerinden tiftiklenmemiş yakası, beyaz bez ayakkabısı ve çorabı olsaydı.

Hangi çocuk, tel üzerine kaplanmış krepon kâğıdından kanatları, uzun giysisiyle bir melek olmayı

istemezdi? Emine, atlet kılığına girip beyazlar giymeye de özenmişti. Sembol arabasının ardında, yuktardan uzatılmış ak ve kırmızı kurdelelerden birini tutan, göğsüne kocaman bir harf iğnelenmiş temiz Türk öğrencisi olarak geçebilseydi bir kez. O zaman annesinin yürüyüşü için edebileceği tek sözcük olamazdı. Kaymakamın önüne geldiğinde, kapandığı yerden doğrulup zincirini parçalayarak kollarını havaya kaldıran bir özgürlük perisi olmayı, ya da düşman askerini ayağının ucuyla itip yere yuvarlayan, bir göğsü al bayraklı Yirmi Üç Nisan Meleği olmayı geceler boyu nasıl da özlemişti. Hiçbir bayrama katılamamıştı. Giyimleri daha kötü olduğu için sıraların sol yanına veya ortalara konulan ön-lüklü bir öğrenci bile olamamıştı.

Kimseyle yürümedim ki ben... Hep yalnız yürüdüm.

Okuldan çıktıktan sonra çocuklarla oynadığı için de kıyameti koparırdı annesi :

— Kazık kadar kız oldun, utan!

Ama bu, geçen yıldı. Şimdi okul yok. Ne çocuklarla koşuşuyor, ne de bezden bebeklerle oyalanıyordu artık.

Okulu bırakmışım, fındıkcılığa vurmuşum... Neymiş fındıkcılık?

— Ne olurdu okulu bırakmasaydın? Arkadaşlarını sokaklarda seksek oynuyor, sen orospuluğa koşuyorsun. Hızla.

Yaşıtları sokaklarda seksek oynamıyorlardı artık. Hepsii, orta sona geçmişlerdi.

İki yıl geride kaldım ben. Sınıfta benden başka bir kız aybaşı olmuştu. Ben üç yıldır oluyorum.

Yine de okurdu. Eksiksiz kitapları olsaydı. Düzenli defterleri olsaydı. Evlerinde ışık olsaydı. Gaz lambası yerine, bir dokunuşla ışıldayveren elektrikleri olsaydı. Bütün öğretmenler, Emine'ye bağır-mak için ağız birliği etmeselerdi :

— Utanmıyor musun? Hem bilmiyorsun, hem de sağınla solunla işaretleşip sululuk yapıyorsun. Boyundan utan, yaşından utan.

Utaniyorum boyumdan. Kendimden iki yaş kü-

cük çocuklarla birlikte okumaktan. Onların bildiklerini bilmemekten. Memelerim belli olmasın diye onları bezle bağlamaktan.

Bahçede yalnız başına dolaştığı için gözlerini gözünün içine dikiyordu öğretmenler :

— Kızım, niçin arkadaşlarınla birlikte değilsin?

Öbür çocuklara Emine'yi neden aralarına almadıklarını sormuyorlardı. Akıllarına gelmiyordu bu. Emine'nin önlüğünün elde dikildiğini, robasına parmak sokulup çekildiğinde robanın ve altındaki büzgülerin dağılıverdiğini bilmiyorlardı. Çocuklar bunu biliyordu oysa. Bildiklerini uyguluyorlardı üstelik. Emine, o çocuklarla onların istediği her şeyi yapmaya hazırdı. Onlar, ilkokul bebeleri gibi kolkola girip, uzun uygun adımlar atıp «La la lastik, terazi lastik, son dersimiz cimnastik» diyerek çömeliyorlar, Emine aynı şeyi yapmadığı için arkadaşlarıyla dolaşmıyor, oluyordu. Yine de... Alay etmeden alsalardı içlerine, parmaklarını yanlışlıkla robasına takıp hızla aşağı çekmeselerdi, yapardı. Hiç hoşlanmazdı ama, yine de pat diye yere atardı gövdesini, hoplar düşerdi.

Önceleri çok üzülmüştü, şimdi anlıyordu : Gerçekte iyilik etmişti cimnastik öğretmeni. Dersin başında, kız oğlan karışık, elele tutuşarak çember oluşturmaya çalışıyorlardı. İzin istemeye utanmıştı Emine dersten önce. Hem, istese bile izin alamazdı. Arkası dönük olarak yaklaştığında öğretmen bağırıyordu. Bacağının üst yanında birikmiş, sızma-ya hazırlanan kanı görmüş olmalıydı :

— Seksen dokuz Emine, çık dersten...

Emine çok utanmıştı. Öğretmen isteseydi, bir şey uydurabilirdi. Kimse sezmeden dersten çıkabilirdi. Herkes görmüştü şimdi. Nöbetçi öğretmen bile.

Kimse sevmemişti Emine'yi. Öğretmenleri de arkadaşları da.

Her derste, tüm öğrenciler tek sıra ve hazır ol durumuna geçtiklerinde öğretmen Emine'yi ortaya çağırırdı :

— Esne Emine... Esne...

Emine, ellerini ayak uçlarına değdirip başının iki yanında havaya kaldırmak zorundaydı. Öğretmenin bununla eğlendiğini herkes bilirdi. Arında tek sıra olmuş, kendinden iki yaş küçük çocukların kıkır kıkır güldüklerini Emine duyar, öğretmen ise duymazdan gelirdi. Öyle eğilip kalktıkça, göğsüne sardığı bez parçası sıkılığını yltirir, yerinden oynar, memeleri sallanırdı. Öğretmen, bağırmasını sürdürdü :

— Esne Emine... Esne!..

Okul bahçesinde teneffüslerde, dışarda sokaklarda, o bacak kadar oğlanlar ardından bağırırlardı :

— Esne Emine... Esnel..

«Dersten sonra beni görsün,» diye haber göndermişti. Kızlardan biriydi haberi getiren. Ağzı kulaklarına varıyordu bunu iletirken. Spor odasına gitmişti Emine. Öğretmen yalnızdı. Masanın başında, ayakta duruyordu.

Yukardan aşağı, süzmüştü Emine'yl :

— Kalbini mi kırdım yavrucuğum? Ama mecburdum. Oğlanlar fark etseydi bir daha onların alaylarından kendini kurtaramazdın. Seni korumak için yaptığımı inan. Yazık... Ağlamaktan o güzel gözlerin şişmiş...

Cebinden mendilini çıkarmış, Emine'nin yeniden dolmaya başlayan gözlerini silmişti. Hemen ardından, bir yandan mendilini cebine yerleştirirken, bir yandan da Emine'yl spor gereçlerinin bulunduğu iç odaya doğru itmeye başlamıştı. Gövdesi belli belirsiz Emine'nin gövdesine değliyordu ve Emine geriledikçe, öğretmen aynı büyüklükte bir adımla ilerlediği için bu dokunuş hiç kesilmliyordu. İri, kalın bir gövdeydi bu. Önce bir, sonra iki elleyle omuzlarına dokunmuş, sonra bastırmıştı. Hızlı hızlı soluyordu. O karanlık iç odada, Emine'nin belinden tutmuş, ayağıyla kapıyı itip kapatmıştı. Kapı kapanır kapanmaz elleri Emine'nin beline inmiş, yavaş yavaş yukarı çıkmaya başlamıştı. Memelerini sardığı bezi ovalaya ovalaya yukarı çıkartmış, birden ser-

best kalan memeleri önce okşamış, sonra hoyratça sıkılmıştı.

— Ah!..

— Bağırma... Bağırırsan rezil olursun. Bana bir şey olmaz. Bana kimse bir şey yapamaz.

— Ama hocam canımı acıtiyorsunuz... Sonra... «Sonra, ayıp...» diyecekti.

— Ne güzel memelerin var, taş gibi.

Elleri, Emine'nin gövdesinin her yanında dolaşıyor, soluğu hızlanıyordu.

— Kalçaların da... Hımm... Ne güzel kızsın sen. Bilsen, bir bilsen...

— Öğretmenim, ne olur bırakın beni.

Sonunda bıraktı öğretmen. Emine dış odaya geçerken, kendisine yol verildiğini gördü. Şaşırdı. Arkasından kalçasının yine okşandığını, bu kez elin hafifçe, kumaşın üstünde belli belirsiz gezindiğini algıladı.

— Baban yok, değil mi yavrucuğum?

— Yok...

— Amcan, dayın, size göz kulak olacak bir erkek?

— Yok... Hâlâ ağlıyordu Emine : Bir dedem vardı. Aynı oturuyorduk ama dedem evimize gider gelirdi. O da öldü.

— Ağlama artık. Bir daha seni hiç üzmeyeceğim benim cici kızım. Ara sıra ya ben seni çağırırım ya da sen gelirsin buraya. Seni Spor Kolu Başkanı yaparım, dikkati çekmeyiz. Dertleşiriz, sana yardım ederim.

Oğlanlar her şeyi fark etmişlerdi ama. Spor odasında neden çok kaldığını bile biliyorlardı. Emine'nin arkasından bağırıyorlardı:

— Emine'm... Bitti mi hastalığın? Cımnastik öğretmeni neler yapıyor sana Emine'm? İster misin biz de yapalım?

Bacak kadar oğlancıklardı. Söylediklerinin anlamını bile bilemeyecek kadar saftılar üstelik.

Ne zamana kadar okutabilirdi beni annem? Ortaokulu bitirtebilir miydi? Ne olurdu ortaokulu bitirseydim?

Annesi aklına gelince, dönüp aynadan yine baktı Emine. Kadın, oturduğu yerdeydi. Ayakkabısının giymediği teki elinde, Emine'yi gözlüyordu. Başörtüsünün uçları göğsünün iki yanında duruyordu. Çenesinin boynuna bitiştği yerde oluşmuş torba, içi dolu, gergin, küçük bir kavunu andırır biçimde sarkıyordu. Guatr yumrusu. Eskiden de vardı bu yumru. O zamanlar boynunun ortalarında bir yerlerde büyük ama böyle şimdiki gibi utanmazcasına değil, utanır gibi durur, konuştuğu iner, çıkardı. Sonraları daha da büyüdü. Aşağıya sarktı. Memelerinin başlangıcında rahat bir yatak bulmuş gibi yayıldı kaldı. Anasının olmadık zamanlarda, olmadık şeylere köpürmesi, yüzünü al basması, çarpıntısının tutması, yalnızca yorgunluktan değil, bu yumrudan da geliyordu.

Emine hem sıkıldı, hem de kızdı :

— Gitsene artık annə. Geç kalmıyor musun?

— Yavrum, ne olur namusumuzu beş paralık etme. Daha çok küçüksün. Yarın, helal süt emmiş biri bizim de karşımıza çıkar. Başında bir erkek yumruğu yok diye kendini kapıp koyverme yavrum...

— Ne yapıyorum ben anne?

Bağırmmamak, her şeyi birbirine katmamak için kendini zor tutuyordu. Gitsin artık şu kadın. Onun böyle ayakkabısını giymeden durması, gözlerini kızının üstüne dikmesi ve zamanı unutması yüzünden Emine geç kalıyordu. Saat de yok. Bu avluya sığınmış insanların hiçbirinde saat yok.

— Haydi Fatma Bacı... Sen artık git çamaşırlarına. Sen çamaşırları pakla, onlar da seni...

Guatr yumrusunu kimseler bir hastalığın sonucu olarak kabul etmiyor bu kentte... Annesinin adının Çamaşırcı Taşaklı Fatma'ya çıkması da bu yüzden. İlk geldikleri yıllarda, çamaşıra gittiği kadınlar, «şunu şöyle yıka, bunu böyle ser» demek gereğini bile duymazlardı annesine. Şimdiyse, çaptan düştü. Üstelik olmadık yerde, olmadık nedenle bağırryor, yüzü kıpkırmızı kesiliyor, yürek atışlarının göğüs kafesini zorladığı, üç beş adım uzaktan bile izleniyordu. Kadınlar, inme iner, başımıza kalır, se-

bep oluruz korkusuyla başka çamaşırcıları yeğliyorlardı yavaş yavaş. Yine de... Vefalı hanımları vardı. Allahtan, onlar vardı.

Liman Gazinosunu geçtikten sonra, yukarı doğru uzanan yolun kıyısında, Halkevinin karşısında buluşmayı kararlaştırmışlardı Ökkeş'le. Emine, Ökkeş'i sevmediğini biliyordu. Ökkeş'in de kendisini sevdiğini sanmıyordu. Yine de... Ökkeş'in elinin dokunuşu gövdesinde ürpertiler oluşturunuyordu. Kaşı gözü pek güzeldi Ökkeş'in. Boyu posu da yerindeydi. Karısı dördüncü çocuklarına gebe. Belki de salt bu yüzdendi Emine'ye ilgi göstermesi. Karısına yanaşamıyordu. Bir mektup göndermişti Emine'ye. Hem de kendi kızıyla. Yazısı kötüydü, yazdıkları da aptalcaydı ama yine Emine onunla buluşmuştu. Bu, üçüncü buluşmaları oluyordu.

Anası gider gitmez rujunu sürdürdü dudağına. Yanaklarını kızillandırdı. Görsün bakalım Ökkeş, yüzünü leke basmış, koca karınlı, pasaklı karısından sonra Emine'nin kaymak gibi tenini, kırmızı dudaklarını. Saçı yine önüne dökülmeli ki. Saçını bir kez daha önüne döktü. Kaşının üstüne düşen yanı güzeldi ama, yüzünün öte yanında saçlar dümdüz iniyordu. Yüzü uzun görünüyordu o yüzden. Demek ki, dikkat etmesi, Ökkeş'i sol yanına alması gerekir. Uzun saçlı olmalıydı. Ya da iri dalgaları olmalıydı saçlarının. Ya da sarı, hiç değilse kumral...

Kumlukta bekliyordu Ökkeş. Emine'nin geldiğini görür görmez yürümeye koyuldu. Deniz Komutanlığını geçtiler. Daireler, evler tümünden bitene kadar, birbirlerine tek söz etmeden arka arkaya yürüdüler. Kumluklar başlayınca, Ökkeş durup Emine'yi bekledi. Fener'den çok ötelere kadar yanyana yürüdüler. Kumlar gevşekti, ayaklarının altında kayı kayıveriyordu. Ökkeş güzel sözler etmesini bilmiyordu hiç. Ağzından çıkan tek söz, «Başkasına bakarsan, başkasının oturduğu seni öldürürüm kız...»

Cimnastik öğretmeni, «Yavrucuğum, yavrucuğum...» diyordu oysa.

Ökkeş, sözleriyle Emine'yi korkuttuğunu sanıyorsa, avucunu yalasın.

Evli barklı adamsın. Ne yapayım seni a Ökkeş? Şimdilik hoşuma gidiyorsun, o kadar. Karını boşa, beni al mı diyeyim sana?

Haydi, karısını boşadı. Elin piçlerine bakmaya gelmemiştii ki dünyaya Emine. Çocuk bak, Ökkeş'in yağlı mazotlu iş tulumlarını yıka. Aptal mıydı, aptal mıydı?

Artık, ikisinde de kimselere görünme kuşkusuu yoktu. Ökkeş, kolunu Emine'nin beline sardı. Emine'nin memesiyle kalçasının arasındaki her yerini mincıkladı. Ökkeş'in sıcak, hafif terli elleri içinde, az önce düşündüklerinden ötede istekler uyandırdı Emine'nin; rahat bir yatakta, yarı karanlıkta, Ökkeş'le birlikte çıplak... Ökkeş'in yerinde cimnastik öğretmeni de olabilirdi...

Denize karşı oturdular. Güneş ve deniz gözlerini alıyordu. Başka yerlerden getirilmiş, yığılmış bırakılmış sert kayaların üstündeydiler. Kızlarına batan taşlar yüzünden ara sıra kıpırdanıyorlardı. Ökkeş, Emine'nin ipe büzülmüş yakasını gevşetip memesini çıkardı. Yalnızca Ökkeş ve deniz, yakından seyredebilirdi memeyi. Okulu bıraktığından beri memelerini bağlamıyordu Emine. Mahalledeki kızlara da oğlanlara da onların analarına da hatta durup ardından bakakalan babalarına da inat, hoplaya hoplaya yürüyordu. Daha çok sallansınlar diye, daha çok göz, ardında takılı kalsın diye.

Bu kente ilk geldiklerinde sığındıkları ev, şimdi oturdukları kayalıklara yakındı. Dedesinin eviydi, o ev. Bir süre sonra anası, oturdukları bu karanlık, pis odayı tutmuştu. O yıl evlenmişti Ökkeş. Düğünü, evlerinin avlusunda yapılmıştı. Avluaya açılan odalar onlarınki gibi kötüydü, ama bahçe aydınlıktı. Güneş şakır şakır oynuyordu içinde. Kuru, bastırılmış topraktı. Sonradan bir köşede elvan elvan çiçekler, soğan, nane, maydanoz büyütmişti Ökkeş'in karısı.

Düğünde, Emine, gelinin ak giysisini, beline bağlanmış kırmızı kurdeleyi, göğsünde sallanan al-

tın maşallahı ve gelinin kendisini çok beğenmiş, yanından ayrılmak istememişti. Küçük elleri, gelinin elini aramış durmuştu. Oysa aradığı o eller, olması gereken yerde yoktu. Gelinin kendisini bir iki kez ittiğine hatta bir kez, kolunun etini burarak ittiğine inanamamıştı. İlk kez bir gelin görüyordu. Kendisinin gelinden hoşlandığı gibi onun da bir küçük kızın hayranlığından hoşnut olacağını sanmış olmalıydı. Gelinin gözlerindeki kızgınlığı, dudaklarındaki korkutucu gerilmeyi görmesine karşın inanamamıştı buna. Şimdi, gelsin de yalvarsın bakalım o gelin,

— Çocuklarıma acı. Karnımdaki günahsıza acı, yıkma yuvamı, desin.

— Sen kimsin? Bana ne senin yuvandan? Gücün varsa şimdi bursana etlerimi, şimdi itsene.

Yok, bu değil istediği :

— Al kocanı kızım. Biraz oynayayım, sonra al. Ama artık iyi sahip çık ona. Çünkü ben istersem...

Ne zaman acılaşmıştı böyle? Ökkeş de karısı da hiç önemli değillerdi. Hiç... Ama hoşuna gidiyordu Ökkeş'in elleri. İçten içe yanan bir ateşi vardı. Emine'ye değdiği anda dışa vurduğu belli oluyordu. Ökkeş'in kızgınlıkla —kıskançlıkla yani— çatılan kaşları da hoşuna gidiyordu.

Ne zaman ben böyle oldum, değiştim?

Bu kente gelirlerken ilk kez trene binmişti Emine. Hâlâ ilk günkü canlılığını taşıyan anısı, bu kente gelişleri. Beş buçuk yaşlarında olmalıydı o zaman. Kardeşi Habip, anasının kucağındaydı. Memeden kesilmemişti. Kendisi o yaşlarda olduğuna göre Habip, bir yaşını sürüyor olmalıydı. Babası askerliğini yapıyormuş, mayına düşmüş. Annesi, iki çocuğuyla kendi anasının babasının yanında barınamayınca, daha rahat olacağını düşündüğü için, kayınbabasının yanına yerleşmeye kalkmış.

Önce toz yuta yuta tükenmek bilmez bir yolda gitmişlerdi. Emine'yi kaptıkaçtının tepesine oturtmuşlardı. Kaptıkaçtının tepesini çevreleyen demirlere tutunmasa, sarsıntıdan düşebilirdi. Gittikleri yol, yol değildi. Kurumuş bir dere yatağı.

Güneş, iyiden bastırılmış, o zaman Emine kusmaya başlamıştı. Karnı ağrıyordu. Ağlıyordu. İçerideki insan yığınının arasında ezilmiş, yitmiş anası kızının sesini duymuyordu. Arabanın çamurluğuna basıp, açık pencereyi tutarak kendilerini güvenceye almış poturlu adamlar, Emine'yle konuşuyorlardı :

— Sus kızım, sus bacım. Sus sultanım... Memeni yiyeyim sus...

Emine susamıyordu. Anası sıkıştığı yerden başını uzatıp kızına bir sözcük etmiyordu. Yapayalnızdı. Kusuyordu. Kusukları arkaya doğru uçuyor, Emine'yi şaşırtıyorlardı.

Sonra trene binmişlerdi. İnsanların üstüne bas-basa koridorlar aşip kıvrılacak bir yer aramışlardı. Sonunda bir yer bulabilmişlerdi. Koridor terve hela kokuyordu. Emine, annesinin başörtüsünün ucunu tutmuştu, sıkı sıkı. Onu başını eğip tutmaya zorladığının ayrımında değildi. İslâhiye'de tren-den inmişlerdi. İslâhiye dümdüz, bomboz bir yerdi. Uzaklarda salınan üç dört kavruk fidanla, üstlerini toz bürümüş ağaççıklardı İslâhiye. Toz, her şeyi altına almıştı. Annesi, bir elinde iki bohça tutuyor, diğer koluyla da Habip'i kucaklamış, tren yolunda koşuyordu. Koşarken, ardına dönmeksizin, çabuk olması için Emine'ye bağılıyordu. Sesi, ayakkabılarının tahta topuklarının, tren yoluna çarpmasıyla oluşan sesin arasında yitiyordu. Emine'nin eline de bir bohça sıkıştırmıştı. Emine, annesi kadar uzun adımlar atamadığı için rayları tutan tahta ayakların üstüne düşmüştü. Birkaç kez olmuştu bu. Sonuncu düşüşünde bohça dağılmıştı. Annesi, elindeki yükleri yolun kıyısına bırakıp Habip'i de oturtuktan sonra gelmiş, Emine'nin yanağına bir tokat atmıştı. O sırada Emine, düştüğü yerden kalkmaya çabalıyordu. Tokatın hızıyla rayın üstüne savrulmuştu. Demir, dişini kırmış, ağzının yanını yırtmıştı. Dişin yerine sonradan yenisi çıkmıştı, ama dudağındaki yırtık, büyüdükçe ağzını aşağı doğru çeken bir iz bırakmıştı. Şimdi herkes, anası bile, o eğrilik yüzünden Emine'nin kendileriyle alay ettiğini sanıyordu.

Annese bahçayı toplamış, Emine'nin önüne koymuş, yürümüş, kanayan ağzını silmemişti. Emine, annesi kendisine bakmadığı, artık seslenmediği için, kendisini yapayalnız bulmuştu yine. Sıcak sapsarı ve soluksuzdu. Üstüne bastırıyordu. Annesini yitireceğinden, o uzaktaki kavruk ağaçlarla kalacağından korkuyordu. Tren yolu hiç kıvrılmadan dümdüz uzanıyordu. Annesinin nasıl yiteceğini bilmiyordu ama, yiteceğine inanmıştı. Güneş kafasının içindeydi. Gözleri kararıyordu o yüzden. Baktığı yerlerde hiçbir şeyi seçemiyor, yalnızca her yanında koşuşturan gölgeleri algılıyordu.

Sonra yine bir trene binmiş, Toprakkale'ye gelmişlerdi. Toprakkale yeşildi. Nizip'ten beri gördüğü ilk yeşil yer.

Nice zaman geçmiş, annesi ıslak bir bezle ağzını silmişti Emine'nin. Kuruyan kanlar pütür pütürdü. Çıkması için iyice ovalamış, sonra pul pul koparıp atmıştı annesi. O zaman Emine'nin dudağı yine kanamıştı. Bu kez canı daha çok yanmıştı. Saatler önce tren yolunun kıyısına tükürdüğü dışın boşalttığı yere biriken ses, ılık gibi çıkıyordu ve bu ses hoşuna gidiyordu Emine'nin. Denizi gördüğünde şaşmıştı. Toprakkale'den sonra her yer çok güzeldi.

Dede, gelinini ve iki torununu iyi karşılamıştı. Bunu sonradan annesi anlatmıştı Emine'ye. Ama dede, yaşlı, güçten düşmüş, bir hamaldı. Gencecik oğlunun mayında parça parça olmasından, oğlundan epey yaşlı gelinin iki çocukla üstüne yıkılmasından rahatsızlık duymuş olmalıydı sonraları.

Ne kadar zaman geçmişti, anımsamıyordu Emine. Bu odayı tutmuş, çocuklarını yerleştirmiş, çamaşır yıkamaya başlamıştı annesi. Yalnızca yürek çarpıntılarını tutardı o zamanlar. Yüzünü al basardı. Bunun dışında sağlıklıydı. Boğazının tam ortasındaki yumru böyle belirgin değildi. Adının Taşaklı Fatma'ya çıkması sonradan oldu.

O günlerde Emine İskenderun İstasyonunda çok kömür topladı. Tekerlekleri eski otomobil lastiklerinden yapılmış, atla çekilen naylon arabalara

atlayıp geldi kente kadar. Çuvalını, kardeşi Habip'i ve sonra da kendini atardı arabanın üstüne. Naylon arabacılar kimseden para istemeyi düşünmezlerdi. Sarsıntıyı duyunca başlarını çevirir, çoğu kez arabayı yavaşlatırlardı. Anası, Emine'nin topladığı bu tren artığı kömürleri satardı.

Emine'nin okula gitme yaşı geldiğinde, ne yazda ne kışta, iş yapmasına razı olmadı anası. Ama, kız orta bire kadar götürebildi okulu. Orta birde, ikinci yılında, on dört yaşında, okumayı boşladı. «Gözü oynayıyordu...»

Emine'nin Ökkeş'ten bıkmasına zaman kalmadan hemen o gün, ilişkileri bitti. Akşam eve geldiğinde anasının şişmiş elleri, ellerini büyüten damarları ve gövdesi, zangır zangır titriyordu. Kızgınlığı zulme, zulmü de güce dönüşmüştü. Emine'yi dövdü. Nasıl bitmez bir öfkeyle vurduysa kızına, Emine bayıldı. Ayılırken, gövdesinde duyduğu acılara karşın, yepyeni bir tadı algıladı. Ökkeş'in ellerinin verdiği tada benzer bir tattı bu. Çok şaşıtı.

Annesinden yediği dayak, avlu komşularının kapılarına birikmesi, vazgeçirmezdi Emine'yi. Hatta belki de Ökkeş'i başka türlü özlemeye bile dönüştürdü. Ama, sokağın sonundaki dükkândaki yoğurtçu Cafer'in oğlu Sadettin, Emine'yi bir köşeye sıkıştırdı. Sadettin, Ökkeş'in karısının amca oğlu olurdu :

— Bir daha başını kaldırıp Ökkeş'e baktığını bile duymayacağım kız. And olsun, namus için seni parça parça ederim.

Emine, gözlerini kıstı. Sadettin'in bu sözleri altında kendisine duyulan bir liginin ipucunu aradı. Sadettin bayağı yakışıklı bir çocuk. Biraz şişman. Ama bu sokakta şişman olmak bahtlılık. Oğlanın kendisine karşı hiç ilgi duymadığını, bu işi sahiden namus işi olarak aldığını anlayınca korktu.

«Sana ne benim namusumdan?» Sadettin'e bunu söylemeyi çok isterdi. Ama azarlanırken de edemedi bu sözleri, sonradan da. Onca kurmasına

karşın o karanlık yoğurtçu dükkânına girip söyleyecek ve eteklerini savurup aldırılmaz tavırla dışarı çıkacak kadar yürekli olamadı.

Ökkeş, iki üç kez haber gönderdi. Sonra bıraktı arkasını. Sokakta karşı karşıya geldiklerinde gözlerini ayakkabılarının burnundan kaldırmadı. Sevmiyormuş meğer. Korkak da üstelik.

Demek beni kimse sevmiyor. Herkes düşman. Ben de hiç kimseyi sevmiyorum zaten...

Ökkeş'in karısı doğurdu. İki kızın ardından bir oğlan doğurabilmişti. Ama sürdürememişti arkasını işte. Yine kız... Çocuğunu kucaklayamadı diye sonradan ağıt düzmüştü anası. Hummadan gitti, çünkü. Yüzü çil çil, göbeği şiş, elleri pençe gibiydi kadının. Kör ölmüştü, kadınlar badem gözlü yapmışlardı ağıt düzerken. Mevlidinde Emine'yi de alttan alttan düşmonca süzmüş, arkalarını dönmüşlerdi sonra. Ne suçu vardı bu kadının ölümünde?

O günlerde, Binbir Çeşit Mağazasında tezgâhtardı Emine. İşe girmeden önce, tezgâhtarlığın öğrenilmesi gereken inceliklerinin bulunduğunu hiç düşünmemişti. «Şunun fiyatı şudur, bununki de bu...» demeyi öğrendin mi yürür sanıyordu iş. Hiç de öyle değildi.

İlk gün dükkân açılmadan gelmedi diye azar işitti. Artık dükkânı Emine açacaktı. Camlar her sabah silinecekti. Malların yeri ezberlenecekti.

Eline bir kitap tutuşturdular. Yıllardan beri kim bilir kaç kişinin elinden geçmiş bir kitaptı. Kabı kopmuştu. Bir sürü sayfa da aradan kopmuş, yitmişti. Yine de bu kıtaba özen göstermesi için sıkı sıkı tembihlendi Emine.

Neresine özen göstereyim bunun a deyyus? Sayfalarını azıcık hızlı çevirsem, dağılması bir yana, toz olup uçar gider bu be...

«Müşteri Kimdir? Müşteriyle Nasıl Konuşmalı? Mal Gösterme Sanatı...» Falan filan. Resimliydi kitap. El nasıl tutulacakmış, kafa nasıl eğilecekmiş, gözlerin bakış yönü neresi olacakmış, ses tonu nasıl olmalıymış? Emine'yi bir gülmedir tuttu. Kitabın resim bölümündeki tezgâhtarın küçücük bir ka-

fası vardı. Saçları da yök gibi bir şeydi. Ortadan ayrılmış, ıslatılıp kafaya iyice yapıştırılmıştı. Kafanın ortasında geniş düz, ak bir yol : Saç ayırım çizgisi. Burnunun altında da Emine'nin sinek pisliği sandığı bir badem bıyık. Önce eliyle kazıyıp atmaya çalışmıştı sinek pisliği sandığı şeyi de sonradan adamın bıyığını kazıdığını, asıl önemlisi kitabı yırttığını anlamış, patron görmeden elini çekmişti. Bu resimlere baka baka, başını kolunu öyle tuta tuta, gözlerini kullana kullana öğrenilmiş tezgâhtarlık. Kitapta yazılı şeyleri su gibi ezberlemeliymiş üstelik.

Kısa süre sonra kitap, ilk gördüğü zamanki gü-lünçlüğünü yitirdi. Zor olan şey başkaydı. Anasıydı bu. Hangi eve çamaşıra giderse gitsin, ne kadar yorulmuş olursa olsun dönüşte, ıslak giysisi, şiş el-leri, sıkıntısına dayanamayıp örtüsünü çözdüğü için boynunun altında başıboş ve inanılmaz bir çirkinlik-le sallanan, her geçen gün daha da büyüdüğü duy-gusunu uyandıran yumrusuyla geliyordu. Çömellyor, Binbir Çeşit Mağazasının karşısındaki duvara sırtını verip kızını bekliyordu.

Emine annesinin hiç değilse o günün akşamın-da gelmemesi ya da gelememesi için dualar ediyor, akşamları da yol boyunca kavga ediyordu onun-la, yalvarıyordu. Onu üzecek şeyler yapmayacağına söz veriyordu. Annesi yine de geliyordu. Emine, onu görür görmez yüzüne al basmasını engelleye-miyordu. Utanıyordu. Şaşkınlıkla kutuları ters yer-lere yerleştiriyor, öğrendiklerinin tümünü unutuyor-du.

— Namusumuza kimse bir laf etmesin diye geliyorum kızım...

— Karanlıklar mı anne, yalnızca karanlıklar mı insanın namusunu yitirten? Caddelerde, sokak ara-larında kim yitirmiş namusunu şimdide kadar?

— Ya kaçırırlarsa kızım?

— Kim kaçıracak anne? Dağ başında mıyız? Kimi görüyorum ben? Kiminle konuşuyorum? Kim yüzüme bakıyor, ardımdan kim geliyor?

Annesinin güvensizliğine aldırıyordu. O utan-

mazcasına büyük, utanmazcasına büyümekte olan yumruyu önemseydi. Öldürmez miydi bu hastalık? Gizli gizli bunu öğrenmeyi bile düşündü.

Her şey tekdüzeydi. Kapağı sıkıca kapanacak kutular, özenle sarılacak kurdeleler, karası akı birbirine karışmayacak kopçalar, iyi maldan anlamayacak acemilere sokuşturulması gereken tapon mallar, kötü kalitelilerle, iyi kalite ıvır zıvırın yakın ama ayrı yerleri, alıcısına göre iyiye uzanmaması elinin, bir başkasında ise, kötüye hiç dokunmama alışkanlığı... Boğuluyordu. Mağazayı bir öğleden sonra boşlamasının nedeni, galiba bu boğulma duygusuydu. Bıkmıştı. Pis herifin elinin ayağının birbirine dolaşması ve Emine'nin önemini anlaması dileğiyle biraz da. Dükkân açmak kolay, ama bakalım dükkân çevirmek öyle kolay mıydı?

Ökkeş'in çalıştığı onarım atölyesine gidip kendini gösterdi. Ökkeş karısını yitireli aylar olmuştu. Emine'yi gördüğünde yüzünde bir sevinç belirtisi oluşmadı. Olağan bir şeydi sanki Emine'nin ayağına kadar gitmesi. Ellerini sakın sakın kapkara bir beze sildi, patronuyla konuştu. Üstündeki kara kirli tulumu değiştirmeye gitmeden önce, Emine'ye işaret etti. Onun «Git, ötede bekle» demek istediğini düşündü Emine.

O günün sonraki saatlerinde de o günü izleyen günlerde de Ökkeş'i aradığına pişman oldu. Ökkeş'in benzin, makine yağı, sigara ve ter karışımı kokusu bir an bile yitmiyordu. Saçlarına, ellerine sinmişti, bu koku. Daha önceki buluşmalarında bunu fark etmemiş olmasına şaşıtı Emine. Demek daha da çocukmuş o zamanlar. Elleri fazlaca büyük ve hoyrattı. Emine'nin canını acıtırıyordu. Kendisini engelleyemediği belliydi. İlk kez dudağından öpmek istedi, Emine'yi. Önceleri yalnızca yanağından öperdi. Öperken ısırırdı. Ökkeş'in çok yakınındaki yüzü, kaynak yaparken sıçrayan kıvılcımların küçük yanıklarla doluydu. Çopur gibiydi. Tenine sinmiş yağ lekeleri, en kötüsü çok yakınındaki hayvanlaşmış, aptal ve istekli yüzü. Yayvanlaşıp gevşemiş, dağılmaya başlamış çizgileri görmemek için gözlerini

kapattı Emine. Bu adam mıydı, bir zamanlar hoşlandığı, bugün özleyip aradığı, beklediği, istediği? Bu adam? Nasıl olurdu?

Hayır, kendine sorular sormak istemiyordu. Ökkeş, bir karısı varken çekiciydi. Ama hiçbir çekiciliği kalmamıştı şimdi.

Yüz kez, bin kez istese beni, iki dünya bir araya gelse varmam bu adama. Çocukları olmasa bile varmam.

Hoyratlaşmıştı Ökkeş. Emine kendini kurtarmaya çalışmış, başaramamıştı. Yere yıkılmışlardı. Emine gücünün yitmekte olduğunu farkındaydı. Ökkeş tiksinsin diye yerden avuçladığı kum, toprak karışımı bir yığını ağzına doldurmuştu. Emine'nin midesini bulandıran bu şey Ökkeş'i durdurmamış, tersine, büsbütün saldırgan etmişti. Hiç umudun kalmadığı bir anda üstlerine bir bekçi çıkagelmişti :

— Ulan burada, güpegündüz karı mı...?

— Sana ne be.. Bas git buradan.

Ökkeş bekçiyi itince, adam tabancasını çekmişti :

— Yürüyün karakola. İkiniz de. Sizin bu yaptığınız ar ve haya duygusunu...

Buna benzer şeyler söylemişti. Tabancası elindeydi. Emine hatırlamıyordu. Bir çit sesi duyulmuştu. Ökkeş, adamın üstüne atlamış, otlarken Emine'ye seslenmişti :

— Kaç sen!...

Emine kaçmıştı. Kulakları bir tabanca sesi duymaya koşulluydu. Yalnızca tabanca sesine. On dan sonra ne olursa, Emine'nin yaşamı bitecekti. Sesi duymadı, nerelerden geçtiğini bilmeden koştu, eve vardığında içindeki kaçma ve koşma güdüsü sürüyordu. İtişme, kakışma sürüyor, bir şey bacaklarına kısa kesin emirler yağdırıyor, oluşuveren kasılma neden sonra geçiyordu. Dişleri birbirine vuruyordu. Ateşi çıkmıştı. Annesi, kızını dükkânda bulamayınca eve koşmuş, onu yorgani başından aşır-mış, tir tir titrer, abuk sabuk sözler mırıldanırken bulmuştu. Kızının yüksek ateşle sayıkladığını anlı-mıştı.

Ertesi sabah, çalıştığı yere gitti Emine. Yalvarması, ağlaması boşunaydı. Nuh dedi, peygamber demedi patronu. Zaten dükkânında böyle fındıkçı, akli bir karış havada bir tezgâhtar olmasından, onun satışı bırakıp, gelene geçene göz süzmesinden rahatsızdı.

Yalandı söylediği. Kimseye bakmıyordu, Emine. Vitrin camının önünde duranlara kibarca gülüyordu yalnızca. Alıcı olabilir diye düşünüyordu. İyi bir tezgâhtarın...

İnandıramıyordu.

— Hastaydım, inanın. Bir daha başımı yerden kaldırmayacağım. Bana güvenin. Söz veriyorum. Kimseye bakmayacağım.

Sonra, annesi de gitti yalvardı adama. Akşam eve geldiğinde kızının durumunu gözleriyle görmüştü. Gâvur muydu, neden inanmıyordu?

Emine işinden olunca, annesi, çamaşıra gittiği evlerde Binbir Çeşit Mağazasının sahibinin ardından olmadık ilenmelere başladı. Adamı kötüleyip duruyordu herkese. Böylece onun işlerinin bozulacağını umuyordu. Hiçbir şeyi değiştirmede Çamaşırcı Fatma'nın anlattıkları. Kimse, Emine'ye iş vermek istemiyordu.

Üç boğaz, onun o romatizmalı parmaklarının gücüne asıldı yine.

Emine, kimselere yakınmasa da, belki annesinden daha çok üzüldü işten çıkarılmasına. Ah sersem kafa ah! Bir gün böyle bir şeyin olacağını düşünmek gerekmez miydi? Neler alabilirdi o dükkândan gizlice. Rujlar, alıklar, pudra, çorap, çıtçı, iğne, yüzük, çiçek boyası, kurdele, mum, kalem, koku... Evde oturmaya başladığından beri, her gün aklına dükkândan alabileceği bir başka şey geliyor, aptallığını yeniden onaylıyordu.

Annesinin çamaşıra gittiği kadınlara tığla dantel örmeye başladı. Sabahdan akşama kadar ya odalarında, ya da avluda oturuyor, sırtına giren ağırlara, gözlerinin önünde uçuşan beneklere aldırmadan metrelerce dantel örüyordu. Ara sıra çarşıya çıkıyor, Ören Bayan iplikleri alıp hemen eve

dönüyordu. Yumağın ucunu kapatan etketin üstündeki yaşlı kadın resminin kendisinin tıpatıp benzeri olduğuna inanıyordu. O yaşlı kadın kadar işine dalmıştı, onun kadar ilgisizdi, dantel dışında kalan her şeye. Kimseyi görmek istemiyordu, kimseyle konuşmak istemiyordu. Güzel olmak da istemiyordu hatta. Ökkeş'in türlü yollardan gönderdiği haberleri dinliyor, omzunu silkiyor, yanıtlamaya gerek görmüyordu. Bitmişti o iş. Aynı odada yatıp kalkan annesinin ve kardeşinin bile varlığından habersiz gibiydi. Avluya açılan beş odaya sığınmış beş ailenin gürültüleri yoktu sanki, insanlar yoktu çevresinde, kendisini sıkı sıkı kuşatmış olan.

Yaşıtları lise öğrencisiydiler şimdi.

Kışlar yazların, yazlar kışların üstüne devriliyordu.

Yazın, çamaşırlarını Fatma'ya yıkatan kadınların çoğu yaylaya çıktı. Kent hemen hemen boşaldı. O zaman annesi aç kalmamak için, her yıl yaptığı gibi yaylada barınabilecekleri bir yer aradı. Her yeni yazda, önceki yıllardan daha iyi bir barınak bulabileceğini umuyordu. Sonunda eski yerlerinden başka bir yer bulamayacaklarını unutturdu hep. O yaz da öyle oldu, eski yerlerine sığındılar. Bir Rum zenginine garaj olarak yapılmış, sonra öylece bırakılmış, kayadan oyma, karanlık bir gözdü burası. Koca yayladaki insan eli değmiş son yerdi. Köyün ucundaydı, karanlıktı, duvarlardan su sızıyordu ve akrep yuvasıydı.

Kaymakam jipinin şoförü İlhami'yi yaylada tanıdı Emine. Deli bir oğlandı İlhami. Gelip geçen arabalar içinde yolu en çok tozutan, bu İlhami'ydi. Arabayı at kullanır gibi kullanıyordu. Kaymakamı, karısını ve çocuklarını Kınalıtepe'ye götürüyor, geri dönüyor, gün dönüşünde gidip yine alıyordu.

Tek odalı evin —bu deliğe ev diyen annesi idi, Emine buranın bir delik olduğunu pek iyi biliyordu— her yanı sarı kızıl bir tozun altında kalıyordu. İncecik, yapışkan tozlar bir süre havada asılı duruyor, dalgalanıyor, sonra yatakların, kap kacağın, çamaşırların hatta Emine'nin ördüğü, kartona

sarıp torba içinde sakladığı yepyeni dantellerin üstüne siniyordu. Sandalyesine oturuyor, kapının önünde İlhami'nin jipinin yolunu gözlüyordu Emine. Bazı günler beklemesi boşa çıkıyordu. O günlerin akşamlarında Fatma Bacı ağzını her açışında kızından azar işitiyordu.

Günlerce sessiz ve devinimsiz İlhami'yi gözledi Emine. Yüreklendiğinde ona el salladı. Jip o gün ve sonraki günlerde de yolun tozunu savurarak geçip gitti. Bir sabah, annesi evden çıkar çıkmaz İlhami geldi ve Emine'nin oturduğu sandalyenin hemen önünde arabayı zınk diye durduruverdi.

Kınalıtepe'de, Müftüler'de, Belen'de, Sarımazı'da çam ağaçlarının altında, portakal bahçelerinde, küçücük tepeleri aşar aşmaz gözden yiten bodur ve eski zeytin ağaçlarının altında çok kişi gördü Emine'yle İlhami'yi. Bazı geceler eve çok geç ve sarhoş geldi. Dayak, azar, korkutma hiç fayda etmedi bu kez. Sonunda kaymakama arzuhal vermeye bile kalkıştı annesi, gitti, dilekçesini yazdırdı, getirdi Emine'nin önüne koydu. Kızı bu bile korkutmadı :

— Alacak beni İlhami. Onu işsiz bıraktırırsan nasıl evleniriz?

Sorup soruşturdu yine çamaşırcı Fatma. İyi şeyler duymak istiyordu İlhami için. Kendini, küçük de olsa bir umuda bağlamak istiyordu. Kimse anlamadı onu. Haytanın biriydi, elinden geçirmedığı kız yoktu. Başkası olsa, böyle bir işte tutmazlardı, ama oğlan kaymakamın uzaktan akrabası mı, hısımlı mı, memleketlisi mi, neyi oluyormuş, onun yüzü suyu na kimse bir şey yapmıyordu. Kırdığı ceviz bini aşmış aslında. İçki bunda, kumar bunda, karı kapatmak bundaymış. Evlenmezmiş. İstedığı gününü gün etmek. Verimkâr kadın da çok olunca, hiç boşta kalmıyormuş.

Günün ya da gecenin belirsiz bir saatinde tozu toprağa katarak gelip kapının önünde duruveriyordu jip. O saatlere kadar Fatma bitmeyen kuşkularını toparlamaya, bir yerlere varmaya çalışıyor oluyordu :

«Bir Allah kulu da yok mu kaymakama haber verecek, senin şoförün küçük bir kız atıyor arabaya, orası senin burası benim dolaştırıyor. Kaymakamlık makamının da saygınlığı yitiyor, o yüzden. Elâlem nereden bilecek kaymakam jipinin içinde kaymakam var mıdır, yok mudur? diyecek.»

Sürmeyeceğine inansa da sonu olmadığını bilse de kızının başının bağlanmasına engel olabileceği korkusuyla kendisi parmağını kılmıdatamıyordu. Ökkeş gibi değildi İlhami'nin durumu. Bir kaza olsa bile evlenebilir. Araya birileri konulursa... İnanmak istediği ama, hiç inanmadığı bir umuttu bu. Hemen umutsuzluğa kayıyordu. O yüzden, Fatma'nın yürek çarpıntılan artıyor, uykusu kaçıyor, romatizmalı ellerini koynuna sokarak bekliyor, bekliyordu. Önce kızının dönmesini, sonra da eli kalem tutan, ağız laf yapan bir hayır sahibini.

Yapraklar sararmaya, dallara tutunan sapsarı gücsüzleşmeye başladığında oldu olanlar. Emine önce inanmadı baştan atıldığına. Ama jip günlerce evin yolunu tozutmadı, gelip kapının önünde durmadı. Emine kaymakamın yazlık evinin oralarda dolanmaya başladı. İlhami onu görür görmez ya konuşacak başkalarını bulup sırtını dönüyor, ya da bir kahveye dalıveriyordu. Kendisi bir kez bile Emine'den yana bakmıyordu. Yanındakilerse dönüp dönüp süzüyor, sonra, gözleri Emine'nin üstünde İlhami'ye bir şeyler söylüyorlardı.

Böyle mi biterdi sevdalar?

İlhami öyle bırakıp gitmeseydi, Emine, Ökkeş kaç kez görücü yollasa kaç kez yolunu çevirse, yine de birisi doğar doğmaz öksüz kalmış, diğerleri bir iki yaş arayla boy boy dizilmiş dört çocuğun yükünü üstüne almazdı. Anasının birden artan dayakları, baskısı para etmezdi o zaman. Fatma'nın haklılığını sürekli olarak kızının başına kakmasına bile oldırmazdı. Ama, şimdi ardına baktığında inanmak

istemediği şeylerin, kendisini uyarması gereken kanıtlar olduğunu anlıyordu. İlhami, Emine'yi Kınalıtepe'deki pürenlerin üstüne yatırdıktan sonra, bir daha aramamıştı. En kötüsü, bir daha aranmayacağını bilmemesine karşın, o akşam anasının olanları anlaması ve başına gelecekleri söylemesiydi :

— İşte buraya kadar. Nefsini soğuttun elin herifinin. Bir kez yeter senin gibi acemi orospulardan hevesin alınması için. İşte buraya kadar... Artık seni aramaz. Sağda solda sözünü eder, anlatır seni...

Sonraki günlerde, sürekli olarak kızının üstüne üstüne gitmişti Fatma. Tanrı'ya, varlığını ve büyüklüğünü göstermesi için Emine'nin gecelerce süren yakarışları boşa gitmişti.

Ökkeş kurtarıcı olarak çıkmıştı, şimdi. Annesi bir zamanlar kızını Ökkeş yüzünden dövdüğünü de unutmuş gibiydi.

— Zulüm bu yaptığın anne. Sen gider miydin on yedi yaşında? Dört çocuğun yükünü alır mıydın? Üstelik, yaşı yaşımın iki katı bir adam. Ona mı karılık edeceğim ben? Ölene kadar? Hizmetçi olayım diye vermiyor musun beni ona? Boğaz tokluğuna hizmetçi hem...

— Yaşı yaşının iki katı, doğru. Ama sen neye bakarsın? Erkek olsun da... Öyle değil mi? Sen bu herifle oynastın. Evli olduğunu bile bile. Sonra ne zaman ki adam seni istedi, o zaman ona burun kıvrıp gidip elin piçinin altına serildin. Şimdi buna bile razı adam. Namustur demiyor... Daha ne istiyorsun? Belanı mı? Senin yolun bundan sonra kötü yol. Adam elinden çekip kurtarıyor. Öksüzleri büyüt... O zaman Tanrı seni bağışlar belki.

Neyi yeğleyeceğini bilmiyordu Emine. Kötü yola düşmekle —ödü kopuyordu bundan, kötü yola nasıl düşeceğini bilmiyor ama kötü yola düşmemenin yolunu da bilmiyordu— Ökkeş'in elleri arasında kalmıştı. Ökkeş'in elleri eski anlamlığını yitirmişti. İlhami'den sonra, Ökkeş'in ellerinden tiksiniyordu. Ökkeş'le burun buruna olmaktan, onun yağlı tulumlarını yıkamaktan, dört çocuğunun pisliğiyle boğuşmaktan, doyurmaktan, büyütmekten...

Yalan yanlış bir duvak taktılar. Yalan yanlış bir gelinlik giydirdiler. Ökkeş'in ölen karısının gelinliği ve duvağı ne kadar güzeldi diye düşünmeden edemedi. Ökkeş, «Şimdi durumum bozuk,» dedi diye, gelinliğin altına tabanları kauçuk, topukları kırık kara eski ayakkabısını giymek zorunda kaldı. İlhami nereden duymuşsa duymuş, kaymakam jipinin kornasını çala çala kaç kez evin önünden geçmişti. Bir kez, jip tam kapının önünde bozulmuş gibi yapıp durdu üstelik. Komşular kapının önüne seğırtince, Emine, Ökkeş'in küçük kızını kucakladığı gibi dip odaya gitti. Kimse eğri, uygunsuz bir söz etmesin, «gelinliğiyle çıktı da, eski aşna fişnesine göz süzdü,» diyemesin diye. Korkuyordu. Azıcık umudu olsaydı İlhami'den yana, kucağındaki çocuğu attığı gibi, ardından giderdi. Gitmişti bir zamanlar. O ne istediye yapmıştı. Pürenler sırtına, bacaklarına batarken, gövdelerini sürekli olarak aşağılara doğru kaydırırken, İlhami'den ayrılmamak için çaba harcamıştı. Onu içinde duymak istemişti. Canı yanmış, aldırmamıştı. Ne soruyorsa, «olur,» demişti. Şimdi bile... Şimdi «Sensiz yapamıyorum,» dese, çamaşırcı Fatma istediği kadar ağlayabilirdi. Ökkeş, «Namusumdur,» deyip artlarına takılabilirdi. Mushafa el basıp vurmak için aranıp durabilirdi.

Ama İlhami,

— Ben almam kızım seni. Kaçınıcı oynasınım, bilmiyorum... demişti.

— Ama ben kızdım, biliyorsun...

Ökkeş'in küçük kızına sarıldı.

Ökkeş'in incehastalıklı olduğundan neden yıllardan beri söz edilmemiş, neden ondan saklanmıştı? Söylenmemiş olsa da kendisi neden anlamamıştı? O kıvılcım kıvılcım kara gözleri, o her zaman sıcak avuçları yalnız sevgidendir sanmıştı. Değilmiş. Evlendikten sonra gecelerce süren, yatağa düştükten sonra bile kesilmeyen isteklenmeleri veremdenmiş.

Herkes aldatmıştı Emine'yi. Herkes...

Kızlar arka arkaya kocaya verilmişti. Evin zorla

kurulmuş olan düzenini yerle bir eden çeyizler üst-üste eklenmişti.

Emine, kısır olacağını sanmazdı —kimse sanmazdı bunu.— Ökkeş'in onca istekliliğine karşın, yıllarca çocuk doğuramamıştı işte. Ökkeş çocuk-suzluğa aldırmıyordu. Çocuk yeni bir yükü ona göre : «Bir çocuğun boğazını Tanrı doldurmuyor. Rızık ancak başkalarından kesilir.» Emine bir başka kuş-kunun da var olduğunu algılıyordu. Bir çocuk, Emine için herkesin sözünü etmeyi unutmadiğı ilişkileri canlandırabilirdi. Olmayınca ise rahattı, Ökkeş. Ama en küçük kızı da gelin ettikten sonra, gebe kalmıştı Emine. Bunu anladığında inanamamıştı. Karnına bir hastalık girdi sanmıştı önce. Evlendikten on beş yıl sonra gebe kalmak...

Hüsnü, artık çalışamayacak duruma gelmiş bir babanın oğlu olarak doğdu. Önceleri Ökkeş'in gücünün bunca yitmiş olacağına inanmak istemedi Emine. Sağalacak, kaynak makinesinin başına geçecekti Hastanelere gidip gelmişlerdi. Kucağında çocukla —çelimsiz, buruşuk yüzlü, yaşından küçük gösteren bir oğlandı— kocasının ardından odalara girer çıkardı. Çıkrıklılığının farkındaydı. Etleri dökülmüş, kemikleri ağarmış anasının kendisini bu evlilik için nasıl zorladığını unutmuş bir kadın olarak. Anası için nicedir hiçbir şey düşünmüyordu. Kız kardeşini ayda yılda bir görmeye gelen Hacıb'le konuşacak şeyleri bulmakta zorluk çekiyordu. On dan yardım istemek aklından bile geçmiyordu.

Ökkeş yatağa düştüğünde, üvey oğlu asker-deydi Emine'nin. Tek umudu artık bu oğlandıydı. O dönene kadar dayanmak zorundaydılar. O askerliğini bitirip gelir, hemen iş bulursa... Geç de evlenirse üstelik... Düzeldi o zaman durumları. Hüsnü daha altı yaşındaydı.

Sınıf arkadaşlarının Banka Müdürü, Avukat, en kötü durumdakinin dükkân sahibi olduğu bu kentte, Emine, gün gelip de sırtına çingeneler gibi çeyiz yükleneceğini, kapı kapı dolaşacağını, çoğu kapının açılır açılmaz suratına kapatılmasına alışacağını, aklına getiremezdi.

Şimdi arkadaşlarından hiçbiri, kendilerinden on yaş büyük duran bu çarşafli, boynundaki guatr yumrusu büyümüş kadını tanımıyordu. Önceleri Emine bu tanımayışın, tanımak istememekten ileri geldiğini sanıyordu. Bu düşüncesinin bile iyimserlik olduğunu fark etmişti sonra. Gerçekte onlar; arkadaşlarım dedikleri, eskiden de tanımazlardı Emine'yi. Onlar, gel gel eden eteklerinin ardına takılıp, sallanan memelerinin çekiciliğine tutulduklarında, kendilerinin büyümüş, erkekleşmiş olduklarını düşlediklerinde, erkekliklerini üstünde duymayı özledikleri bir Emine'yi anımsarlardı ancak.

Kaç yıl geçmişti aradan? Giderek insanların daha çok tanımaz olduğu bu kentte, kendisini tanımayan erkek, kadın, sınıf arkadaşlarıyla geçirdiği yıllar, kaç yıl geride kalmıştı?

Önce hastalandığını sandı. Hastalığı şakaklarında bir atma gibi duydu. Titreme başladı ardından. Titreme yükseliyordu. Bir artıyor, bir yitiyordu. Yiterken, içinden cana benzer bir şeyleri de sürük-lüyordu sanki. O yüzden halsiz halsiz sürdürdü, tartışmayı.

Hasta olduğunu hiç belli etmeyeceksin. Bir kez, biri hastayken gördü mü, bir daha ne o evde, ne de o evin salık vereceği yerlerde satış şansın kalmaz.

Aklında hep bu. Yineleyip duruyor. Dayanısı sürsün, birden çözülmesin diye.

Tükenmek üzere. Apaçık, hastalandı bile. Kadın da istemezleniyor şimdi: «Olmadı. Çok istiyorsun. Hem, benim işim var, toparla artık şunları» diyecek...

Yanılmış. Yanılması, hastalığı yüzünden. Üç parçalı bir oda takımı ayırıyor kadın. Emine'ye yeni ve değişik bir şeyler bulursa yine gelmesini söylüyor.

Denizin hemen kıyısında uzanan caddede, iki martı geçiyor Emine'nin üstünden. Ne kadar tez oluştu da doldu bu cadde. Ökkeş'le gelirlerdi buraya. Dalgalar kayalara vurur, iğisinin de giysilerini

ıslatırdı. Deniz o günlerde böyle acımsı acımsı kokmazdı. Yosun kokusu ciğerlere yapışmaz, bu yel sarhoş etmezdi insanı. —İçki tadına benzer bir tat algıladığını sandı. İçki, İlhamî'yle birlikte olduğu günlerde kaldı ama, sarhoşluğu unutmadı Emine.—

Dış mahallelerden dolanıp deniz kokusunun çarpıcılığından uzaklaştığında, kentin eski dar sokak aralarına ulaştığında, içindeki titremenin de savuşup gittiğini fark etti. Hastalığı yalnızca bir sanrıymış gibiydi. Yoksa açlıktan mıydı bunlar? Evler sokaklar, havadaki esinti, okaliptüs dallarının görkemli yayılışı, rüzgârla ezel ebet uyum içindeki yapraklarının değişmez şansı veren yorulmasız salınışı... İyiydi şimdi, birkaç kapı daha yapsa mıydı acaba?

Ayakları, aklındaki soruyu duymamış olmalı, kendini evde buldu.

İki aydan bu yana, hemen hemen yatağından hiç çıkmaz duruma gelen kocasının saz sarılığındaki yüzünde, olmadık parıltılarla korlanan gözlerinde, kendi yüzüne değdikçe belirginleşen ıslaklıkların oluştuğunu sandı. Küçük bir çocuk bedeni kadar kalmış bedende son direnmesini sürdüren bu adamı artık sevdiğini düşündü. Belki sevmek zorunda olduğunu düşündüğü için, seviyordu. Ölüyordu artık. Ama, ölüyor diye bir acınma yoktu içinde Ökkeş'e karşı. Salt bakış kalsa bile, bu adamı yitirmeyi hiç istemiyordu Emine. Hoyratlığı, boy boy çocukları öyle gerilerde kaldı ki. Şimdi hastalığı ve yoksulluğu var yalnızca. Bunları hep çektiler. Bu yüzden birbirlerine yanaştılar. Sonra da şu küçük oğlan... Emine, artık anlamıyordu duyduğu yakınlığın yönünü. Bu, kocasına doğru muydu, yoksa kendi özüyle barışmak zorunda mı kalmıştı sonunda?

Aynı avluda, kiracıları olarak oturan ayakkabı tamircisi Hüseyin'in karısı Hadîye'den aldığı bir fincan şekeri şerbet yapıp, bir bebeği besler gibi özenle kaşık kaşık ağzına verdi kocasının. Onun, birkaç kaşık şekerli sudan sonra bitmeyecekmiş gibi uzayan öksürüğe tutulması, öleceğini bilerek, ölmek-

ten başka hiçbir şeyi bekleme şansı olmadığını bilerek yaşamın sürmesini kabullenmesi, Emine'ye sürekli olarak kendini evden dışarı atma isteği veriyordu. Ökkeş'in ölümü kabulleniş biçiminden korkuyordu. Bari, oğlanın askerliğinin bitimine kadar dayanabilse. Kadın başına cenazeyi nasıl kaldırtabilirdi?

— Nedir bu başımıza gelenler Ökkeş'im?

Bu soruyu hiçbir zaman yanıtlamazdı kocası. Hiçbir zaman çok konuşmadı zaten, Ökkeş. Şimdilerde, konuşunca yoruluyordu da. O yüzden zorunlu olmadıkça ağzını açmıyordu.

— Karı milleti kadar insafsız alıcı olamaz. Kız çeyizi işlemelere olmadık bedel biçer bunlar. Çevre çevre tam alıcısı olduklarını sandığın şeyin, üstüne getirdiğini sanırsın, pat, vazgeçerler. «Topla şunları. Senin ünlü dantellerin varmış eskiden, niye onlardan getirmiyorsun?» Emine Bacı neye yetişsin? Güçten düştüğünde, sırayı ben aldığımda seni doyurabilirim sanmıştım. Başaramadım Ökkeş. Buna hep yanacağım. Kıyamete kadar...

— Söyleme böyle şeyler Emine. Yüreğim eziliyor...

Bu kadar sürüyordu konuşmaları. Ökkeş, yalnızca bekliyordu. Emine, her sabah yeniden yollara düşüyordu. Kocaman bohçasını taşıyabilmek için gövdesini tuhaf bir biçimde öbür yana eğiyordu. Böyle yapınca, yükün ağırlığı daha az yoruyordu kendisini. Memeleri beline kadar inmiş, orada çırkın bir yığın oluşturmuştu. Binbir Çeşit Mağazası, yandaki dükkâna da taşmış, ışıklı camları, türlü türlü hazır glysiyle dolu tezgâhlarıyla kocaman bir mağaza olmuştu. İçerdeki satıcı kızların tırnakları uzun ve yoğun kan kırmızısıydı. Saçları omuzlarından aşağılara inliyordu. Kendi zamanından bugüne değişmeyen tek şey, bu kızların da ağızlarının ortasında patlayan çikletlerdi. Patron, bir zamanlar Emine'ye kızdığı gibi, bu kızlara da kızıyor, olmalıydı.

Kendisiyse, bu mağazaya girecek, kızlardan bir şey isteyecek kadar bile yürekli değildi artık. Parası

olsa bile, yitirmişti bu tür mağazaları. Bu kızların anaları çamaşırcılık yapmazlardı. Çamaşırcılık yapan da yoktu artık...

Hüsnü, anasının kalkıp kalkmadığını anlamak için gözlerini açmaya üşendi. Elini uzattı. İnce şiltenin katı serinliğinde, açıkta kaldı eli. Anasının yattığı yer boştu. Sabah olduğunu sanmıyordu. Demek sabah olmuş. Olmasaydı, elini uzattığı zaman, anasının gövdesini bulurdu. Bir süre daha gözlerini açmadan çevreyi dinledi. Babasının solukları da değişmiş. Şimdi daha az gürültülü çıkıyor, başka seslerin arasında yitip gidiyordu. Geceye çarpıp yankılanmıyordu. Güneş, ışığı buraya kadar vurmasa bile, babasının hırıltılarını belirsizleştirecek kadar yükselmiş demek.

Kalktı. Küçük karanlık odada, yiyecek bulunabilecek yerleri eliyle bir yokladı. Yoktu bir şey. Ekmek tenceresi boş. Öbür kaplar odanın en karanlık köşesinde iç içe konmuş. Yine de yoklamak istedi Hüsnü. Kapların dibine süzölmüş su artıkları boşaldı yere, kaygan çimentoda bir ince çizgi çizdi. Kilime kadar dayandı.

Kapıyı açınca içeriye dolan ışık birden babasının yüzünde dağıldı. Işık yüzüne değdiği anda, babasının ağlamaklı yakınması da kulağına değdi Hüsnü'nün :

— Çiçeklerimi unutma sakın... Su ver...

Nice zamandan beri babası, önceleri kendisinin yaptığı bu işi Hüsnü'ye bırakmıştı. Anasına neden yüklemiyordu sanki? İyiden iyiye yatağa bağlandığı şu son günlere kadar avluda, elinde süzgeçli teneke, uzun, kırık donuyla tek odalarının duvar diplerine ektiği hüsnüyusufların üstüne eğilmiş, doğrulup içeri girmeyi unutmuş olarak bakar, beklerdi. Ne zamandı o zaman? Belliylemedi Hüsnü. Herhalde çok zaman geçmemiştir. Artık hep yataktaki babası. Hep yatıyor.

«Baban çok hasta kuzum, aman onu rahatsız etme.»

Anası hep böyle diyordu. Hüsnü'nün rahatsız etmediğini görüyordu oysa. Yine de bunu söylemeden edemiyordu. Hüsnü'nün gözünü açtığı anda sokağı düşündüğünü bilmiyor gibiydi. O hasta, o kokulu soluğun sindiği yerde kalmayı istemediğini bilmiyor muydu anası? Penceresiz odanın yalnızca kapısından giren ışık ve hava, bu, yataktan kopamayan hastanın oluşturduğu sıkıntıyı gideremiyordu. Oda, itiyordu Hüsnü'yü.

Dışarı çıktı. Narların dibinde duran süzgeçli tenekeyi aldı. Tenekenin dibinde çalkalanan azıcık suyu, tomurcuk tutmuş çiçeklerin dalları üstünde şöyle bir gezdirdi. Tenekeyi yerine koymadı, attı. Sokağa koştu. Yalınayak. Takunyalar ağırlıktı. Ayak kabısı yok...

Aşağılara, limana kadar gitmeyi düşledi.

Yolda vazgeçti. Yalnız başına limana kadar gitmenin bir tadı yoktu. İskelede durup Ömer'i beklemeye karar verdi. Ömer'le birlikte gönüllülerinin çektiği şeylerin üstüne palmye tohumu üfleyeceklerdi bugün. Ömer babasına, en incelerinden kamış kestirtecekti. Geniş delikli kamış işe yaramazdı. Palmye tohumlarını da önceden, çokça toplamalı.

Kimse yoktu. Yalnızca bir sandal. İskelede durup, gözlerini sandalının içinde müşteri bekleyen sandalcıya dikti. «Atla!» der mi diye bekleyerek ve adamın gözlerini yakalamaya çalışarak hiç kırpmadan gözlerini, baktı durdu. Gözgöze gelemediler. Adam, ağzının kıyısından denize ıslıklı bir tükürük fırlattı. Tükürük dağılmadı, hafif dalgalarla birlikte sallandı durdu. Hüsnü de özendi bu tükürüğe, denedi. Çenesine bulaşan ıslaklığı kolunun yeline sildi.

Bir sinek oltası olsa şimdi. Ömer'i beklerken... Kocaman bir balığın düşüne daldı birden. Balık, oltanın ucuna takılıyordu. Hüsnü'nün tek başına kıyıya çekemeyeceği kadar büyük bir balıktı. Onun zorlandığını görenler, yardım etmek için koşuyorlardı. Balığı iskeleye çekiyorlardı sonunda. Yardım edenler, keskin bıçaklarını çıkarıp, balığın istedikleri yerinden istedikleri kadar parçayı alıp evlerine götürü-

yorlardı. Hüsnü de : «Alın, alın, istediğiniz, taşıyabileceğiniz kadar alın...» diye üsteliyordu. Sonunda iskelede balıkla yapayalnız kalıyordu. Çevresini dolaşıp şöyle bir yokladığında, kendisine yine de çok balık kaldığını anlıyordu.

Acaba, babam çok balık yerse, başka babalar kadar büyür mü? Ayağa kalkabilir mi yeniden? Balıktan kavurma olur mu? Kış boyunca yetecek kadar? Anam, o kadar çok kavurmayı nerede saklar?

«Aslan oğlum benim. Güçlü oğlum...» Her sabah, ekmeğinin üstüne balık kavurması koyarken anası böyle söylerdi, o zaman. Hüsnü, balık tutmakla aslanlığın ilintisi olmadığını bilirdi ama, anası bilmediği için bu sözlerden hoşnut olurdu yine.

Balıktan kavurma olur mu?

İşte bunda kuşkuluydu. Olmazdı galiba. Olsaydı birilerinden duyardı. Ama, kendisinin tutacağı balıktan kavurma olur. Öyle bir balık tutar Hüsnü. O zaman anası evde otururdu. Başka analar gibi. O balıktan yiyince babası iyileşir miydi acaba? İyileşirse, Ömer'in babası gibi bir babası olsun. O da Ömer'in babası gibi kalaycılık yapsın. Hüsnü, dükânın dibindeki küçük körüğün başına otururdu o zaman. Ömer gibi, kaçmak için gözünü kapıya dikmezdi.

Babama yardım etmekten hoşlanırdım ben...

Bir sinek oltası bile yoktu. İskelede durmuş, Ömer'in körük başından kaçmasını bekliyordu. Deniz, kocaman soluğunu Hüsnü'nün yüzüne üflüyor ve onun açlığını büyütüyordu.

Nerelerde anam? Sabahın kör karanlığında evden çıkmış. Şimdi nerededir acaba?

Ökkeş, birkaç ay daha yaşadı. Yatağa bağlandığı ilk günlerde onun daha çok kötüleceğini sanırdı insan. Oysa kötüledi. Ölümüne alışmıyordu. Ölümün korkusuna ve gücüne çevresini alıştırtıyordu sanki. Bunu yapacak gücü olmadığı sanılırdı. Ama, vardı, alıştırtıyordu.

Emine, omzundan koluna indirdiği bohçayı kapı eşiğine bıraktığında yaz sonuydu. Gün yitiyordu. Eşikte durup bakıldığında, odanın içinde göz gözü görmüyordu. Gözünün karanlığa alışmasını bekleyecek kadar bile dayanısı kalmamıştı. Yükünü indirdikten sonra, ayakları büküle büküle narların oraya kadar yürüdü. Toprak avfuyu boydan boya geçti. Bu ağaçlar, bu sıcak yazın aldırmadığı küçük ağaçlar, Emine'nin kendi eliyle dikilmişti toprağa. Anasının öldüğü yıld. Ölümeler hızlı olmuyordu kendisi için. Acılı, uzun, aç, ilaçsız... Narları, anasının anısına dikmişti. Severdi o ağaçları. Ağaçlar da hemen büyümüş, emeği yadsınamış, kısa sürede meyve tutmuşlardı. Şimdi, küçücük boylu ağaçlarda dalları yıkacak kadar çok nar vardı. Yolunun üstünde, çocuklardan kim bilir hangisinin bıraktığı alçak, hasır oturağı buldu. Beraberinde taşıdı. Sonra yere koyup, gövdesini üstüne bıraktı. Sırtını narlardan birinin gövdesine dayadı. İncecikti gövde. Kalın damarlıydı. Damarlar kemiklerine değiyordu. Böyle acı vererek değdiklerine göre yine zayıflamış olduğunu düşündü. Zayıflamak demek doğru muydu bu kuruyuşa? Etleri pörsümüştü. Derisi pörsümüştü. O güzelim memeleri yol yol derin çizgilerle akmıştı. Eski günlerin dizlerini kırarak yürüyen ve bu yürüyüş biçimiyle memelerini sıcratan Emine'elni anımsadı. Şimdi, hiç kimsenin bu kara kuru kadınla yan yana getiremeyeceği o güzel, esmer kızı düşünmek yüreğini yaktı. Bu, gün batımında nedense içindeki yangın büyümek istiyordu. O küçücük, tek kusuru güzel olmak olan kızın üstünde tepinmişlerdi. En büyük neden de o İlhami denilen ahlaksızdı. Cimnastik öğretmenini anımsadı. Hâlâ bu kentteydi. Karısına sürekli olarak eşya satan bohçacı kadının yüzüne bile bakmıyordu. Şimdi yeni kızlar buluyor muydu üzecek? Yoksul kızlar? Gövdeleri gelişmiş, akıllarını kullanmayı bilmeyen coşkulu kızlar? İlhami'nin yüzünü gözlerinin önüne getiremiyordu. Ne tuhaf...

Örtüsünün omuzlarına değen uçlarını sırtına doğru savurdu. İçi sıkılıyordu :

— Sevim... Kara kızım... Bir su koştur bana. Soğuk olsun.

Yanıt veren olmadı. Bir hareket de.

Akşam oldu ama, bu sürtük daha eve dnmdi demek...

Hüseyin'in karısı Hadiye, gün batmadan önce evde olmasını tembihlediği kızını çağırmayı sonraya bırakıp, Emine'ye su götürdü. Bu kocaman avluya açılan odaların en büyüğünde oturuyorlardı Hüseyin'le karısı. Bir oda depo olarak kiralanmıştı. En küçük ve karanlık olanında ise ev sahibi olmalarına karşın, Ökkeş Ustayla karısı Emine oturur, böylece  kuruş daha çok para alırlardı.

Emine suyunu içerken, Hadiye mırıldandı :

— şimdi çağıracağım. Aciz kaldım. Bu kızdan aciz kaldım. Babası başına çıkartıyor da o yüzden böyle arsız, söz dinlemez bir şey oldu Emine abla.

— Ama sonra dizlerinizi siz, ikiniz dveceksiniz. Başkası değil. Anası, babası. Yanacaksınız... Tek ocukmuş... Ben de ananın tek kızıydım. Bir günden bir güne onun sözünden çıkmadım. Lafını iki etmedim. Sevim, hep oğlanların içinde. Kızlarla işi yok haspanın. Tez de serpildi stelik. Kimse yaşının on  olduğuna inanmaz. Başını bağlasan artık. Çeyiz dzmeye oturtsan. Yalnız babası mı, sen de çıkartmıyor musun başına? Biz de kız bytk. Hepsini de on dördünde, on beşinde kocaya verdik. şimdi, veysin de ondan, kızları evden atmak için ilk isteyene verdin dersin. Hayır... Üvey ana olmadım ben. Fakir kısmı tez büyür, tez yk yükle-nir. Bunu, o da bilmeli. Ben ortaokula gldiyordum, okumak da istiyordum ama, Ökkeş istedi diye, ananın omzundan dşeyim diye okulu bıraktım. Dört ocuğa analık etmeye gittim. O yaşta. Çocuktum. Bu böyle. Okurdum, okutulsaydım. Bohacı Emine olmam bile çocukların yüzünden. Üvey ana olmaya-yım diye. Kim bilir neydin ben bugün? Ama... Fakirlik. Fakirlik alnıma yazılıydı doğduğumda...

Gözleri daldı gitti. Karşısında durmuş, kendisine alaylı alaylı bakan Hadiye'yi gördüğü yoktu. Hadiye sanki bunun gençliğinde ne fındıkcı olduğunu, başından geçmiş işlerden dolayı Ökkeş'e varmak zorunda kaldığını bilmiyor da. Yine de bildiklerini

yüzlemek istemedi Hadiye. Bir garip kadındı. Bunca yoksul olmasa, bu kadar yıpranmayacak bir kadındı. Ardından türküler çağırılacak kadar güzel olduğuna inanamazdı insan. Üzmek istemiyordu onu akşam akşam...

O Emine'ye acınırken, Emine dalgınlığında sıyrıldı, Sevim'e kızgınlığını sürdürdü :

— Taa, Binevler'in orada bir oğlanla kaç kez gördüm. Sana da söyledim. Babasına söylemek bana düşmez, sana anasına düşer, diye. Bisikletin ardına oturmuş, kollarını oğlanın beline dolamış. Ohhh!.. Gözünün içine baktım. Sanki aynı avlunun insanları değiliz, sanki zamanında bezlerini bile yuyup arıtan ben değilim. İlk kez görüyor sanırsın. Öyle tanımaz bakışlar. Kafasını kaldırıyor da saçlarını arkaya doğru silkeliyor sonra. Kız, bu orospu hallerini nereden öğrendin? Çıktığı kabuğu beğenmiyor. Allah bilir, seni, babasını da beğenmiyordur. Kız ben seni... Neyse... Etekleri dizlerinin üstünde uçuşuyor.

Hadiye'nin yüzünün ne kadar asıldığıнын farkında değildi :

— Ya benim hayırsız oğlum nerelerde? Bak, bunca yorgunluktan sonra o Hüsnü olacak arsızın ardına düşeceğim...

Oysa, oğlunun ardına düşmeyecekti. Bunu Hadiye de biliyordu. Yine de yüzlemedi Hadiye. Ölmekte olan bir koca, askerden döndüğünde evi sattırmaya kalkışacağı belli bir üvey oğul ve pis, geme alınamayacak kadar serserleşmiş bir küçük oğul... Bu kadın gençliğinde ne işler ettiyse, onun cezasını çekiyordu zaten.

Hadiye'nin gizli kızgınlığı avluyu geçip odalarına girene kadar sürdü. Oda kapısında anımsadı, geri döndü :

— Sen buraya takıldın kaldın, herkese de pay verdin ama Emine abla, Ökkeş amcaya bakmış mıydın? Sesini soluğunu duymadım bütün gün. Oğlan da sabah erken çıktı, bir daha uğramadı.

Emine, önce omuzlarını silkti. Ne olabilirdi? Ökkeş yine her zamanki gibi sessiz yatıyor olmalıydı.

Az önce, yükünü eşiğin önüne indirirken, hiçbir ses duymadığını fark etti sonra. Korktu, suçlandı.

Odanın kapısına gitti. İçerisi görünmüyordu. Hasta adama böyle mi bakılır? Şu Hüsnü küçük ama, iki kez uğrayıp babasına bir tas su vermeyi bile neden düşünmezdi? Kendisi onun yaşındayken, tren yollarında kömür... Üstelik küçük kardeşine de göz kulak olurdu bir yandan.

Avluya, yan bahçedeki incirlerin süt kokusu sinmişti. Odaya adım atıldığı anda, hastalığın o iç bulandıran sası kokusu her kokuyu siliyordu. Az önceki irkilmesine karşın, akşamın artırdığı taze, acımsı kokulardan kopup da hasta kokusuna yanaşmak gelmiyordu içinden. Yalan değil, Tanrı da biliyordu bunu nasılsa. Kendi kendine açıklamamasının bir yararı yok. Bıktı artık. Bıkkınlık, bitmeyen yorgunluğu gibi, omuzlarından bastırıyordu.

Kapının ağzında durdu :

— Ökkeş'im nasılsın?

Yanıt alacağını sanmıyordu ama, hırıltılı soluk da değmedi kulağına. Gözlerin ışığını da görmedi. Öyle sessiz, sakın yatarken, gözleri ıslı ıslı yanar, içeri giren bir insan yüzü görmek ister gibi hep bakardı Ökkeş.

Uyuyor mu yoksa? Uyuyorsa bile soluğu?

İki adımda yatağın başına vardı. Ökkeş neredeyse soğumuş. Elinin o yapışkan sıcaklığı tümünden yitmiş. Çenesi düşmüş.

Bağıramadı. Sesinin katılaştığını, ağzından çıkamayacak kadar yoğunlaştığını düşündü. Avludaki narlara takıldı gözleri. Narların yuvarlak dolgun gövdeleri alaca karanlığın içinde yok oluyor gibiydi. Bir var, bir erimekte, bir yok gibiydiler. Bunun, gözlerinde oluşan ıslaklıktan dolayı böyle olduğunu da düşünmedi. Hiçbir şey düşünmedi. Birkaç çiçek vardı, karanlığın içine saklanmış, gözlerinin yaşı onlara değip de ıslatıyormuş gibiydi. Sesinin donmuşluğu geçince bağıracaktı. Akşam ıslanıyordu şimdi. Sokaktan erişen tek tük sesler de. Her şey ıslanıyordu. Ökkeş'le, o daha ilk karısıyla evliyken, buluştuklarında oturdukları koyalıklarda apansız vuran

dalgalar da böyle ıslatırdı ikisini de. Tuz lekeleri, küçük noktalar halinde ve çevresi ak ak, kururdu. Şimdi tuz lekesini değil ama, tadını dilinin üstünde duyuyordu. Tuhaftı, sürmesini istediği bir tattı.

Cenesi nice sonra bağlandı Ökkeş'in. Hüseyin geldi, o yaptı bu işi. Onca yorgunken... Ağzına bir lokma bile atmadan, bıçağı Ökkeş'in karnı üstüne koydu, sabaha kadar başında Kuran okudu.

Yoksul cenazesiydi. Tez kaldırdılar. Tabutun üstüne örtecek doğru dürüst bir örtü bulamadılar da yalnızca baş kısmını kaplayan küçük bir örtüyle yetindiler. Emine, bahçenin bir ucuna kurulmuş kazanın altındaki nemli, taze ve zor yanan ağaç parçacıklarını gördü yalnızca. Kocasını yunup yıkanırken yanaşmasına izin vermediler, uzaklaştırdılar:

«Yüreği soğur. Ölmüş, katılmış görmesin. Acısını, yaşadığı sürece içinde büyütsün,» dediler.

Küçük oğlunu, Hüsnü'yü yaklaştırdılar. Zorlandığı için baktı Hüsnü. Anasına tanınmayan ayrıcalığın kendisine tanınmasından hoşnut kalmadığı belliydi yüzünden. Başını bir o yana, bir bu yana çevirdi. Görmek istemiyordu. Tabut evden çıkarılmadan önce de adamların bacaklarının arasından sıyrıldı, öte mahalleye kaçtı. Adamlar, eller üstünde tuttıkları yükleriyle sokağın sonuna gelmeden, Emine, birden bir çığlık attı. Koştı, kocasının artık yataktan çıkamaz olduğu günlere kadar, dillerini deşmiş, sulamış, büyümüş olduğu duvar dibindeki hüsnüyusuflardan birkaç dal koparttı. Yetişti. Tabutun üstüne fırlattı çiçekleri. Bir iki dal sokağa düştüyse de geriye kalanlar Ökkeş'in başının üstünde, gittiler.

İki ya da üç resmi kalmıştı Ökkeş'in. Başka hiçbir şey yoktu. Elle tutulur, evde saklanır hiçbir şey. Yine de resimleri vardı. Kendisininse bir tanecik resmi yoktu. Bir zamanlar onca özenmesine, isteklenmesine karşın.

Hüsnü gitti, küçük körüğün başında, alnındaki terlerle boğuşan, ayağının altındaki körük basmağı başında sıkılan Ömer'i buldu. Dışarı çağırıdı:

— Biliyor musun, babam öldü benim...

— Deme yahu? Gördün mü ölüsünü?

— Gördüm elbet. Babam o benim. Hem öldüğünde gördüm. Hem de bu sabah. Yıkarlarken bir de başına götürdüler üstelik. Sert be... Donmuş gibi.

— Tüh be, ben hiç ölü görmedim.

— Gel benimle... İlk benim babamı gör.

Koştular. Ama, eve vardıklarında avlu boşalmıştı. Ömer, Hüsnü'ye kızdı :

— Amma da yalancısın. Nerede baban ulan?

— Niye inanmıyorsun? Baksana şu kadınlara? Niye toplaşmışlar? Bak, şu ağlayan kadın da benim anam. Yanındaki adam, dayım. Babam ölmece, böyle ağlar mıydı anam, dayım kadınların içine girer miydi?

— Ne varmış kadınların toplaşmasında? Herkese anlatırım. Hüsnü, yalancının biri derim.

Hüsnü, boynunu büktü. Kendini sonra nasılsa bağışlatırdı. Babası başka babalar gibi değildi ki. Hiç görülmeyen, hiç kimsenin tanımadığı bir babaydı. Ömer'in babası herkesle konuşurdu. Bazen, karanlık dükkânının kapısına çıkar, geçen adamlardan biriyle kavga bile ederdi. Korkmazdı hiç. Kendi babasıysa... Tam işe yarayacakken çekip gitmişti...

Ev boşaldı... Emine, o tek odada, bir buruşuk örtü kadar yüksekliği olan küçülmüş adamın ne denli çok yer kapladığını, çıkıp gittiğinde, ardında ne büyük bir boşluk bıraktığını gördü, şaşıtı.

İşte, şimdi her şey bitmişti. Anasının hep söylediği, «Helal süt emmiş erkek...» bitmişti işte. Bu muydu bir ananın kızı için özlediği şey?

Hüsnü, ağlayan anasının ağlama nedenini, ağlaması gerektiğine bağladı. Evden çıktı. Oynayan çocukların arasına karıştı. Çocuklardan birinin anası hem kendi çocuğuna, hem de Hüsnü'ye birer portakal verdi. Ömer burada olsaydı, kadının Hüsnü'ye portakal vermesinden anlardı, babasının öldüğünü. Yeşildi portakal. Suyu azdı. Olsun.

Dört yol ağzında sürüp giden oyunda, coşkuya, tere battı. Akşamın hemen gelivermesine, güneşin

yitmesine şaştı. Eve geldiğinde, anasının ağzından tek sözcük çıkmadı. Her zaman bağıırır, ilenirdi. Hiçbir şey demedi o akşam. Ağzını kavuşturmuştu sıkı sıkı. Öyle duruyordu. Yatağı toplanmıştı babasının. Havalansın diye, dışarı konmuştu. Birkaç kadın, küçük odalarını doldurmuştu. Anasının başı duvara dayalı, gözleri kuruydu.

«Karnım aç...» diyecekken gördü: Kapının ardında, sini içinde, üzerine sarımsaklı yoğurt dökülüp alaca yağ gezdirilmiş makarnanın başına çöktü.

Kaşık filan aramadı. Elleriyle girdi. Önce parmaklarının arasından akıtarak kırmızı, yağlı yerlerini yuttu. Sonra makarnalarından yedi. Kimsenin yüzüne bakmıyordu. O yüzden kadınlardan hiçbiri, «yeter artık...» diyemedi.

Ertesi sabah da o makarnayı yedi Hüsnü. Sokağa kaçtığını görmesine karşın anası arkasından seslenmedi, kızmadı. Şaşılacak şeydi bu. Öğle olunca eve döndü. Ömer kendisiyle konuşmuyordu çünkü. Konuşsaydı, eve uğramazdı. Makarna sinisini sıyırdı. Sarımsağın tadı bozulmuş, makarnalar da yoğurt da kuruyup sarıya dönüşmüştü. Aldırmadı. Çıkarken, babasının çiçeklerine iki gündür su verilmediğini, buna da kimsenin aldırmadığını gördü. Kendisi de aldırmadı.

Rüzgâr o sırada başladı. Bir sarsıntı gibi. Bir kokunun dolaşırvermesi gibi, inceden dokunup. O duygu bitti bitmedi, kızgın ve hırslı dönendi durdu kentin sokaklarında. Dar toprak yollarda göz gözü görmez oldu, havalanan tozdan. Sokaklar yılmış gibiydi. Bütün bir gün ve gece sürdü rüzgâr. Damlaların kiremitleri uçtu. Deniz kızdı. Tekneler açığa kaçtı. Denizin üstü boşaldı. Ufuk çizgisi kalınlaştı, kalınlaştı, kıyıya yanaştı. Sonra deniz de görünmez oldu. Bir kara bulut gibiydi. Göz, ötelere erişemiyordu. Deniz, köpüklene, yuvarlana, kıyıya yığılı kayaları aşan, yolları kaplayan bir çamurlu suydu, ölü.

Hurma ağaçlarından hurmalar uçtu. Kaytan gibi sapları vardı. Yine de yerlerinde duramadılar, uçtular. Çünkü o sıkı kaytan bağların ucundaki sarı

yemişler artık kahverengiye dönüşmüştü. Olgunlaş-
mış, saplarıyla bağları haniyse kopmuştu. Gökten
yağıyormuşçasına indiler. Yaramaz ocuklar gibi
toza toprağa bulanıp sokaklar boyunca koştular.

Bu hurmaları çocuklar toplayamadı. Sokaklar
aşarak da gelseler, gökten yağarak kapı önlerine bi-
rikmiş de olsalar, çocuklar onlara erişemezlerdi.
Başlarını ıkaramazlardı evlerinden. Rzgra hafif
gelen her şey uçuyordu sokaklarda. Bahçelere yeni
dikilmiş ağaçlar köklerinden kopuyordu. Toprağa ve
yaşamaya istemeden veda ediyorlardı. Kklerindeki
ak özsuları rüzgârda kurumadan önce, ince ıslak ve
hüzünlüydü.

Rzgrı kısa bir yağmur durdurdu.

Güneş çıkınca, odada Hüsnü'yle anası ilk kez
yalnız kaldı. zmlenmesiz bakışlarla birbirlerine
baktılar. Hüsnü, anasının boynunun ortasında yu-
tulmamış bir lokma gibi büyümüş yığını ilk kez tik-
sintiyle algıladı. Daha da büyümüş gibi ydi.

Hemen unuttu bunu, çünkü karnının açlığı, baş-
kindi. Başını kaldırdığında, o yumrulu boğaz, o ku-
ru gözler açlığını söyleme isteğini bastırdı.

Sokağa yine yalınayak kaçtı. Ömer, körüğünün
başındaydı. Babası, Hüsnü'ye bağırdı, kovdu. Hs-
n başka arkadaşlarını buldu. Blevlerin oraya git-
tiler. Deniz dalgalıydı. Kıyıda, kayaların üstünde
Hüseyin amanın kızı Sevim'i bir oğlanla kucak ku-
cağa otururken gördü. Bağırdı :

— Sen artık orospu oldun. Babanı görünce
söyleyeceğim. Eşsek sudan gelene kadar dvsn
seni. Dvsn de sabaha kadar yatağına işe...

Sevim, uzandı, eline geçirdiği koca bir taşı Hs-
n'ye attı ama değdiremedi :

— Orospu senin anandır. Kırk yılın orospusu
olduğunu herkes biliyor ananın. Sabahdan akşama
kadar bohoculuk mı yapıyor sanıyorsun? Onda o
göz var mı? Sor birine de anlatsınlar sana Esnek
Emine'yi... Akşamlara kadar, bir herifin koynuna
giriyor, öbüründen çıkıyor... Pi!...

— Pi değilim ben...

— Ulan, senin baba dediğin herifin çocuğu mu olurdu onca ufaldıktan sonra. Piçin en has türüsün sen...

Hüsnü, bu sözlere verecek yanıt bulamadı. Büyük olsaydı, biraz daha büyük olsaydı, bulurdu. Ağlamaklı oldu. Arkadaşlarının yanında olması daha da kötü etti, kendisini. Taş arandı Sevim'e atmak için ama, Sevim'in yanındaki oğlan yetişip kulağından tuttu, tokadı patlattı.

Gece iyiden inmişti, denize, ağaçlara ve sokaklara, Hüsnü eve döndü. Emine, kapının hemen yanına uzanmış, kocasının minderine başını koymuş, örtüsü kaymış, yatıyordu. Şu son günlerde iyiden iyiye ortaya çıkmıştı yıpranmışlığı. Hüsnü merak etti :

Kaç yaşındadır acaba bu orospu?

Odayı dolanıp, ağıza atılacak bir şey bulamayınca, babasının ölümünü anımsadı, ağlamaklı oldu:

Babam öldüyse, piç doğuran bu anam neden yaşıyor? Ne yapıyor, ne işe yarıyor?

Sevim'in babası Hüseyin amca, dışarda karanlıkta oturan Hüsnü'nün başını okşadı. Emine'ye, Afyon'da askerliğini yapan üvey oğluna mektup yazıp babasının öldüğünü bildirdiğini söyledi. Kızlar, onun da Emine'nin da aklına gelmedi. Emine'nin uzayan dualarını dinlemedi Hüseyin.

Sonra evine girdi. Kapılarını kapattılar, sofraya oturdular. Sofra örtüsünü dizlerine çektiler. Hüsnü, sabahleyin Sevim'i bir oğlanla gördüğünü söylemediğine iyi ettiğini düşündü. Eve geldiğinden, hatta sabahdan beri ilk kez, İçinin gönendiğini duydu. Hüseyin amca üzulsün, kızsın, hiç istemiyordu.

Kadınlar ve kızlar... Hepsi kötüydüler. Hep yaşıyorlardı ve hep Hüsnü'nün gözü önündeydiler. Babasının diktiği hüsnüyusuflar da yaşıyordu. Babası öldüğü için hiç üzülmemişlerdi. Hüsnüyusufların hepsini köklerinden söktü, onların bir sapta demetlenen o parlak, o ışıltılı güzelliklerini ayağının altında ezdi. Ağabeyi askerden döndüğünde, Sevim'in, anası için söylediklerini ona anlatmaya karar

verdi. Kararından dönmekten korktu. Yemin etti, sağlamlaştırdı.

Bağıra bağıra ağıladı sonra. Ağıldını kimse duymamış gibiydi, hiçbir kapı açılmadı. Ağıldının nedenini biliyorlardı demek... Herkes biliyordu. Ağabeyini bekleyemeyeceğini düşündü, Hüsni. Hemen büyümeyi istedi, tez zamanda güçlenmeyi. Yine açlığı geldi aklına. Anasının boş gözlerle ardında uzanmış olduğunu bildiği kapıyı taşıladı.

1977—1980

ANKARA

Eylülün ilk günüydü. Takvimlerde... Sonbahar başlamamıştı. Doğa yazın içindeydi, yüzüyordu. Sonbahar önce bir koku olarak doğduğundan, sonbaharı insanlara kokusu algılattığından, yoktu daha. Takvimlerin ve bilimsel kitapların yazdıkları yeterince doğru değildi. İnsan ve onun duyguları tersini söylüyordu çünkü.

Yeni oluşturulmuş hızlı tren seferiydi. Oysa yalnızca eğreti bir süse benzeyen ad takılmış sıradan posta trenindeydik. Başlangıç istasyonundan sonra, ancak yarım saat yol aldık ve küçücük bir istasyonda durduk. Kente yakın bir köydü burası. İnsanlarının hiç değilse yarısı kentte çalışmayı yeğlemişti. Şimdi bu saatte, sabah aktıkları kentin sokaklarında ya da işliklerindeydiler onlar. Köyde, burada kalanlarsa; giysileri, bakışları ve elleriyle köylü kalmaktan kurtulamayanlardı. Çoğunluğu, orta yaşı geçmiş erkeklerdi. Gençler azdı. Gençler; bir evin tek erkek çocuğu olanlarla, toprağı kendilerine yeten ailelerin çocuklarıydılar. Başka türlü olmazdı. Çünkü ekonomi kuralları, doğa kuralları kadar gerçektir. Baş eğilirdi onlara. Din kuralları gibi değildi. Din kuralları, Tanrı buyrukları, teker teker insanların kendilerine bırakılmıştı. Kabullenmek ya da kabullenmemek İnsanın kendisinin bileceğı bir şeydi, değişken.

Trenin geçiş zamanını, güneşin yerinden ve tren sesinden öğrenip onun getireceğı serüveni yaşamak için istasyona gelmiş bir sürü çocuk vardı. Kazakları işportadan alınmış, pantolonları babalarının pantolonlarından küçültülmüş çocuklar. Anneleri, pantolonu pantolon gibi küçültecek beceriyi

edinememiş gencecik kadınlardı. Bu beceriyi edinecek yaşa geldiklerinde, yaptıkları denemelerden yorulmuş olacaktı. Şimdi, ninelerinden ve annelerinden gördükleri gibi küçültmüşlerdi pantolonları; bol şalvarlara dönüştürmüşlerdi. Belleri sıkıştırmışlar, paçaları kesmişler, neye özen göstermeleri gerektiğini daha çözümleyememişlerdi. Çocuklar, böyle giydirilmiş bütün çocuklar gibi rahatsız, ikide bir, bellerinden kayan kumaş yığınlarını toplayan, toplarken sümüklerini de burunlarının içine çeken, giysilerini hiç mi hiç önemsemeyen, önemsemeyişin doğal sonucuyla bunu fark etmeyecek bir yaşıydılar. Kendi içyapılarıyla olan bağların önemini bilmiyorlardı daha. Dışlarındaki kocaman dünyayla kurdukları ve hoşnut oldukları bağları vardı. Özlerine dönecek, orada sığ ya da derin, yeni bir yapı bulacak ve dış dünyayı küçümseyecek yaşa gelmemişlerdi. Her şeyin çok yeni, çok ilgi çekici ve çok güzel olmasının nedeni buydu.

Vagonumuz istasyona varmadan, tren durdu. İstasyonun tek katlı, küçücük bir odadan oluşan yapısının duvarına, işbilir birisi bir masa dayamış. Eski, ayakları kaymış, bir tahta masa.

Masanın başında, yüzü trene dönük bir yaşlı kadın oturuyor. İskemlesinin yalnızca dört bacağıyla arkılığı var. Ortasıysa kim bilir ne zaman göçmüş. Sandalyeyi atmak da onarmak da kimsenin aklına gelmediğinden boşluğa, allı sarılı basmadan kocaman bir minder sıkıştırmışlar. Minder, nice zamandan beri yaşlı kadının altından yavaş yavaş kaçıp yere yavaşlıyor. Kadının buna aldırdığı yok. Kaba etlerini kesen tahta gibi, kaba etleri de kendisine yabancılaşmış. İncelmiş, küçülmüş; deriyle kemik arasında kalan gövdesini diri tutan kasları yitmiş. Nohut büyüklüğünde doğranmış ve önüne bir yığın olarak bırakılmış etleri, onar, on beşer tane, saya saya, sıkıştırıp eliyle uzunluğunu yoklayarak, sonra ayırıp, bu kez ayırık uzunluğunu saptayarak, ince, küçük çubuklara geçiriyor. Edindiği duyarlılığı, parmaklarından çubuklara ileterek, iki et parçasın-

dan sonra, titrek ve kirli bir aklıkla özsüz çalkalanan bir yağ parçası, çöpün üstünde yerini alıyor.

Yaşlı kadın kör.

Kör olmadan önce, belki de özel dokumaları olan bu kentin en yakınındaki köyün küçük kızı, genç gelini ve anası olmuş; doğanın denk getirdiği her çocuğu doğurmak ve doğanın elinden almadığı çocuklarını büyütmeyle beraber, sürekli olarak el tezgâhının başına oturmuş, bez dokumuş, bu bezlerin üstünden özel nakışları geçmiş, kimse ve kendisi, giderek körlüğe kaydığını fark etmemiş, sonra bir gün, artık, akşam kızılığı basmadan önceki güneşin soluk sarısını görememiş, ancak o zaman başına geleni anlamış, o zaman korkmuş kadınıydı. Bunun değişmezliğini öğrendiğinde, içini yılgınlığın doldurduğu, hiçbir işe yaramayacağı korkusunun tüm korkuları bastırdığı bir yaşlılığa ulaşıvermişti. Yaşı ne olursa olsun, o zaman yaşlanmıştı. Körlüğündeki yalnızlıktan ürkmüştü. Ürküntüsü, bakılmamak korkusuyla büyümüştü. Yine de bunu, bir günahın cezası olarak kabullenmemişti. O yüzden sömürgeci olarak kalmamış, doğaya karşı gücünü ortaya koymuştu. Sonunda, kabullenmiş ama yenilmemişti.

Başı sürekli olarak sallanıyordu. Başıyla birlikte et rengi yazmasının altından fırlamış ak saçları ve kırışık sarkmış yanakları da sallanıyordu. Bu titreşim, daha omuzlarına varmadan kesildiği için, ellerinin o devinimden haberi yoktu. Elleri, durgun, işbilir ve alışkın zaman aralıklarına uyarak, etle çubuk arasındaki işlevini yürütüyordu.

Aynı masada, kadının karşısında, sandalyesini trenin geliş yönüne yerleştirmiş bir adam oturuyor. Kimse, yaşını kestiremez. Gövdesi yaşlı, yüzü genç; köse. Onun oturduğu iskemle sağlam. Gözleri bir kez olsun yaşlı kadının yaptığı işe değmeden bir başka işi sürdürüyor; sigara satıyor. Önünde karıkarışık bir pis yığın oluşturmuş kâğıt paralar. İstasyon duvarına dayalı duran, iki ayrı yükseklik oluşturmuş Maltepe ve Samsun sigaraları. Bir köylü yaklaşıyor, masaya para atıyor ve tek sözcük

söylüyor. Köse, sigara yığınlarından birinin üstünden bir paket alıp masanın ucuna doğru fırlatıyor. Parayı bozması gerekiyorsa, önündeki karmakarışık yığında aranarak, en pis, en yıpranmışlarını seçerek sigara paketinin ardından o buruşuk bez yumuşaklığındaki aşınmış kirli paraları atıyor; teker teker. Paralar havada salınmaksızın, yığılmaya hazır, masanın üstüne, bazen de yere düşüyor. Alışveriş kesintilerle ama, hızlı ve karşılıklı atmalarla, biteceğe benzemeyerek, sürüp gidiyor.

Bu alışverişin ve kör kadının tüm dünyayı kulak ardı etmişliğinin bir anlamı var mı? Tren penceresinden kendi çevresi dışındaki bu dünyayı izleyen, tanımaya anlamaya çalışan kişinin, bu soruyu sormaması olanaksız.

Kadının önünde oluşmuş, çubuklara dizilmiş et yığını, bir çocuk iki eliyle topladı ve aldı. Kadın çocuğu kokusundan mı tanıdı, yoksa çıplak ayaklarının tozda oluşturduğu ısığını mı, belli değildi. Belki de, önünde yığılmış etlerin varlığı bir anlam taşııyordu kendisi için. Aldırmıyordu. Hiç kımıldanmadı. Tek sözcük etmedi. Yıllar önce başlamış gibiydi işine, yıllar ve yıllar sonrasına kadar, bu altı göçmüş sandalyede şimdiki gibi sessiz ve tüm dünyanın dışında, yapılması bitmeyecek ve yapmaktan bıkmayacağı bir iş gibi, yeni et parçaları dizmeyi sürdürdü. İki et parçası sonra bir yağ...

O, ilk et dizili çubuğu önüne koyduktan sonra tren yine yürüdü ve bu kez istasyonu geçti, ilerledi, ağırlaştı ve yine durdu. Bir kalabalığın önünde kaldı vagon. Kadınlar, erkekler kadar çoktu. Bu kalabalıkta her cins, ayrı öbekler oluşturmuştu. Öbeklerin seyrekleştiği yerlerde sınır belirsizleşiyor ve erkek öbeği de kadın öbeği de bu bağlantı noktasında gençleşiyordu. Rastlantı mıydı bu; yoksa gönül denilen bir şey vardı da o yüzden öbeklerde sınır ucu çözüntüleri, gerçekte bir çekimin göstergesi miydi?

Erkekler öbeği devinim içindeydi. Büyüyor, dal-

galanıyordu. Vagona arkası dönük, ensesi kalın, genç irisi bir delikanlıya doğru yaklaşma çabaları devinimin nedeniydi. Yaklaşanlar, ona sarılıyorlardı. Önce yaşlılar yanaştı, el öptürdüler, delikanlının tıraşlı başını sıvazladılar. Cebine başkalarına göstermek istemiyorlarmış gibi yaparak ama göstermek zorundaymışçasına, avuç içlerinde saklı tuttukları yassı paketleri koydular.

Yaşlılar bir kenara çekilip, trenin karşısında saf tutup beklemeye koyulduklarında, artlarından, daha genç olanlar yürüdü. Sonra sıra yeni yetmele-re, onun da ardından çocuklara geldi. Yaşlılar bittiğinde, yüzü görünmeyen, geniş sırtı, güçlü omuzları ceketini beğenmeyen kalın enseli genç, artık el öpmedi. Önce öpüldü. Sonra iki eli karşısındakinin iki eli içinde yitirildi, sıkıldı, karşılıklı eğilindi. Bir ya da iki Samsun, Maltepe sigarası, yaşlıların doldurduğu ceplerde yer kalmamış olduğundan, ele sıkıştırılmaya başlandı.

Çok bekledi tren orada. İstasyonun ardı koruluk, koruluğun yanından köye uzanan yol topraktı. Kupkuru bir eylül gününde tozlu tozlu uzanıyordu. Yoldan, geç kalmış bir iki genç erkek seğirtti. Onların telaşının oluşturduğu tozlar yükseldi, köye gitmek ister gibi uzandı, vazgeçti sonra, yine eski yerlerine kondu. İki çift ucuz lastik pabuç daha yanaştı gence, iki sigara daha uzatıldı eline...

Trenin gideceği yok gibiydi. O yüzden, ne düdük çalıyor, ne rayların üstünde belirsiz bir kımıldanışla kalkışa hazırlanıyordu. Yeni uğurlayıcılar yetişti. Kadınsalar, öbeğin öte ucuna, kadınların yanına gittiler, hiçbiri sarılmaya kalkışmadı delikanlıya. Onların elleri boştu. Gözleri, genç adamın ellerinde, ceplerinde büyüyen sigara paketlerindeydi. Bir genç kadın, yalnızca o, sigaralara değil, delikanlıya bakıyordu. Göz göze gelmek çabasındaydı ama, çabası boşa gideceğe benziyordu. Başına özenle sardığı, saçlarını yitik bir gölge ardında güzellendiren örtüsünü sürekli çekiştiren, gömleği uzun, ama gövdesinin alt yanı açık olan bir oğlanı

indirdi kucağından. Sıranın artık kucağındaki oğlana geldiğini düşünmüş oimalıydı.

— Git hadi... Dayını öp.

Çocuk, adımlarını dengelemeye çabalayarak birkaç adım attı. Küçük kentlerde dolaşan, her şeye ağızları açık bakan çocuklardan toplayacağı üç beş kuruşla yaşamaya çabalayan bir acemi cambaz gibiydi. Anasının kendisine ne söylediğini anlamıyorsa bile, bunu nasıl yapacağını bildiği kuşkuluydu. Yine de kokusunu, sarılışını bildiği erkeğe doğru düzensiz adımlarla yaklaştı. Erkekler öbeğinin içine girdi. Daha öteye gidemedi. Dayısına uzanmadı, düştü, yere oturdu. Ağladı. O zaman toprak bir an için başını kaldırdı, her türlü ıslaklığa özlem duyan bakışlarıyla çocuğa baktı. Hızlı bir soluk bıraktı. Apansız bir rüzgâr çıktı, rüzgâr bir dölandı, sonbahar kokusuyla geliverdi. Ürktü toprak, tozunu kestti. Ama sonbahar gelmişti artık.

Az önce çocuğunu yere bırakan kadın seğirtti, toprakla rüzgâr arasında yapayalnız kaldığını sanan çocuğunu kucakladı. Toza bulanmış ayaklarını silkeledi ve öptü. Çocuğun gömleğinin belinin çok üstüne kadar sıyrıldığını, dayının da tek ve belki ilk erkek yeğenini kucaklamadığını fark etmedi. Kadınların yanına döndü. O kadınlar, trenle gizli bir inatlaşma içindeydiler. Yerlerinden kımıldamıyor, trenin gitmesini bekliyorlardı. Tren ise sanki yola koyulması gerektiğini unutmuştu.

Tüm öbeklerin ötesinde, tek başına duran yaşlı bir kadın, sonsuz bir sabırla eteğini silkeliyordu. Un bulaşmıştı her yanına. Elini giysisinin orasına burasına vurdukça beyaz bir toz bulutu inceden savruluyordu. Giysisini temizlerse, görüntüsü düzenli ve güzel bir anaya dönüşürse, ancak o zaman oğlunun gözbebeklerine yapışacağını ve o zaman oğlunun kendisini yanında taşıyacağını sanıyor olmalıydı. Çok önemsiyordu giysisini o yüzden. Başında, aklığı ısıltılar saçan örtüde, mor boncuk yığınları böğürtlen böğürtien topaklanmıştı. Hepsi olgunlaşmış, yaz sonu güneşini sonuna kadar içmiş

dolgun böğürtlenlerdi. Üstlerine yol artığı tozlar sinmemiş, güleç...

Kadının yüzü, dümdüz bakan yüzlerin o gizemli duygulanımındaydı. O yüzden tedirgin ve kendisine bir kez olsun bakmayan oğlunun bakmayışını başışlamakla, bakmaması yüzünden alınmak arasında yüreği, alışlar ve verişler içindeydi. Oğul, anasının evde kalmasını istemişti. Böyleydi bu. Başkaları da üstelemişlerdi, oğlanı doğrulamışlardı. Yaşlı analar nedense uğurlamaların ve karşılamaların yanda taşınmak istenmeyen ağırlıklarıydı. Boynunu bükmişti. Sonra dayanamamış, trenin erken gelip hemen gideceğinden korka korka, çabuklaştırmaya çabaladığı adımlarına karşın, kulağına geldiği ve kalktığı değiverecek bir tren sesinin o adımları ke-seceğine inanarak buraya seğırtmişti. Elindeki hamur topağını, karşısındaki kızgın saçı ardına atıvermiş, yüklükteki bohçadan, en altta duran bu yeni örtüyü çekivermiş, buraya koşmuştu.

Şimdi artık tren de istasyondaki tüm insanlar da beklemenin çok uzun sürdüğünü biliyorlardı. Yalnızca o anaydı, oğlu dışında hiçbir şeyi ve kimseyi fark etmeyen. Gözleri, oğlunun ellerinde ve biriken sigaralardaydı ama, gözleri, görüntünün üstünde durup, bir şey algılamıyordu. Alıp veren yüreği kendisine, oğluna hiç yaklaşmamasını söylüyor olmalıydı. Yaklaşırsa, oğlunun kokusu değerse burnuna, sarılmadan edemeyeceği için, sarılırsa ağlayacağı, ağlarsa azarlanacağı için, yalnızca bakıyordu. Oğlu, kaç yanak öperse öpsün, sigaralarını ne kadar artırırsa artırsın, kime ne söylerse söylesin, anasını en az göreceği ama, göreceği açılarda durmaya özen gösteriyordu. Yer beğenme hakkı kendisinde olduğundan yer seçiyor, kısa kısa aralarla, bakmıyormuş gibi yaparak, o kalın boynunu hiç çevirmeyerek, yüreği hiç kabarmıyormuş, adımları anasına yaklaşmayı istemiyormuş, kök salmışmış gibi bulunduğu yerde, bakışlarını o mor böğürtlenlerin düştüğü alnı parlatan ıslak gözlerle diyor, sonra hemen kaçırıyordu. Ana da oğul

da diğzerinin oyuna katılmadığı kuşkusunu içindeydi. Yanıldıklarını içlerinin çok gizli bir yerlerinde duy-salar bile, bunu şimdi değil, sonra kabullenecek-lerdi.

Tren düdüğ çaldı. Son yetişenlerin sigaraları sabana ya da traktör direksiyonuna alışık koca el-lere ve dolu ceplere sığmayacağı için, kasılan ko-lun altına sıkıştırıldı. Tıraşlı kafa, vagonun ilk ba-samağında yükseldi. Öbekler bir kez daha dalga-landı. Erkekler iyice yanaştı trene. Kadınlar, erkek-lerin ardında yeni bir saf tuttular. Dümdüz ve tek sıraydılar. Yeniden ve bu kez hızla, eller ellerde, gözler gözlerde yitti. Yine de delikanlının gözleri böğürtlenli ak başa, uçları aşağı sarkmış, rengi sol-muş dudaklara, göbeğın çevresini mahçup mahçup saran şalvarın üstündeki un lekelerine değecek ka-dar zaman buldu. İşte bu değişi ana açıktan gördü ve sevindi...

Kadın, o sevinçle yerinden çözüldü, kompart-man penceresine yanaştı. Oğlu, yandaki pencere-deydi. Kendisini sürekli izleyen ve bunu saklama-yan gözlerin sahibiyle bir yakınlığı var gibi, rahatça sordu :

— Hanım, nereye yolculuk?

— Ankara'ya.

— Benim oğlum, şu yanda duran. —Bakmadı bunu söylerken— Tek oğlum. Tekne kazıntısı üs-telik. Eskişehir'e gidiyor. Asker. Eskişehir'e kadar, ona göz kulak olur musun?

— Olurum...

Olabilirdim. Çünkü artık o kalın ense, o ceketi yırtmak ister gibi genişlemiş sırt, o sabanın büyüt-tüğü eller, tüm erkeklerin önüne çıkmış olan ana-sına erkeklik taslamayı bırakmıştı.

İstasyonun öte yanındaki masanın başındaki kör kadının çöplere dızdığı etler, çöp kebabı olmuş, tren yolu boyunca satılıyordu. Kör kadın, belki de bu delikanlının ninesiydi, delikanlı kendisine bakma-yacağı için gözlerini kör etmişti... Öte yanda otur-muş, hiçbir şeye aldırımıyormuş gibi davranarak

görmek istemediği çöplere görmek istemediği et ve yağları dizmeye koyulmuştu.

Tren bir kez daha düdüğünü çaldı. Tekerlekler yavaşça kaydı. Nicedir böğürtlenleri gizli gizli biriktiren gözler, ilk kez, açıktan anasının gözleriyle birleşti. Ananın da oğulun da gözleri ıslandı. Abla kucağındaki çocuğuyla koştu.

Delikanlı elinden düşen ve koridora saçılan sigara paketlerini toplamayı aklına bile getirmeyerek, erkeklere, onların ardında kalmış kadınlara, istasyonun öte yanında oturan, elleri duyarlığını yitirmiş gibi duran, ama yine de inceden inceden titreyen nineye —sanki onun da gözleri görürmüş gibi— el salladı. Tren hızlanıp da insanlar ağaç yığını içinde yitince birkaç kez gözlerini kırptırdı. Islaklığı, eylül sıcaklığı kuruttu.

Tren hep gitti. Doğuya... Takırtılarını ısıldayan demir çubukların üstüne iki ince çizgi gibi çizdi. Başlamış özlemlerin soluğu bir yitti, bir baş verdi, bu takırtılar arasında.

Gece oldu. Ampul yoktu ve vagonumuz karanlığın içinde yitiyordu. Fareler karanlığı seviyordu: Koridorları hızlı, alışık ve korkusuz koşuşturmalarıyla tırmalıyorlardı. Kentlerin ve köylerin tümü de arkamızda, güneşin battığı yerde bekliyordu. Delikanlı, karanlığın içinde suskun gövdesi, konuşan yüreğiyle biliyordu; geride bıraktığı ana, özlemin tüm yükünü bu geceden başlayarak taşımaya koyulmuştu. Anasını aklından uzaklaştıramayacağını anlayınca ilk pakete uzandı. Açtı, herkesi sundu sigarayı. Çakmaklar çakıldı, kibritler parladı. Kompartmandaki, dar koridordaki küçük kızıl ışıklara baka baka, tren tekerleklerinin gürültüsünü kapatmak ve unutturmak, böylece, ayrılıkları hiçe indirmek istercesine utangaçlığını karanlığın içine sakladı, doğruldu, soluk aldı ve kocaman bir sesle türküsünü tutturdu :

*Ah! Bir ataş ver sigaramı yakayım
Sen sallan gel ben boyuna bakayım...*

1980
DENİZLİ

Gözleri karardı yine. Önünde beyaz noktacıklar uçuşmaya başladı. Güneşin, olanca sıcaklığını beyninin içine akıttığını sandı. Beyaz noktacıklar inanılmaz parlaklıkta ışık çizgilerine dönüştü. Bu çizgiler birbirlerine çarpmaya, uğultular çıkararak parçalanmaya koyuldu. Direnmek anlamsız. Sürecek bu sıkıntı. Son günlerde hep oluyor. Gittikçe sıklaşıyor.

Elindeki malayı yere kaydırды. Duvarın dibine çöktü. Döndü, sırtını verdi. Duvarın ıslaklığı ciğerlerine hafiften, çok hafiften bir rüzgâr esintisi gibi geldi. Elini cebine atmak, mendilini çıkarmak zor iş. Alnından geçirdiği parmaklarının arasından, yığıldığı yere yağmur gibi bir ıslaklığın süzüldüğünü sandı.

Gözünün önündeki ışıkların çarpışması ve dağılması silindi. Salt ve kesin karanlık içinde artık her yer. Kanında bir hızlanma, ardından yetismeye çalışır gibi bir devinim tüm bedeninde. Her bir organı ayrı ayrı koşuyor, kanın ardında. Her biri ayrı hızda ve ayrı yöne koşuyor üstelik. Derisi, organları tutmakta, çözülmemekte güçlük çekiyor. Şimdi, her yanı acıyor Mikail Usta'nın. Her yanı acılara gömülmüş, kımıldamasını olanaksız kılmış.

Yavaş yavaş açılıyordu galiba. Güneş, açamadığı gözkapaklarının ardında bir kızıl leke.

Bir yudum içebilse şimdi. Eski günlerde, sabahları işe gelirken bile parası olurdu. Şimdi, yanında hiç değilse biraz bozuk para bulursa. Malasıyla bacağına vurduğunda hafif bir şangırtı oluşsa, bu şangırtı, umutlu bir ezgi olacak susuzluğuna. O zaman bir koşu uzanır, serinliklerde, karanlıklarda

dinlenmiş, dinlendiği için de insanın yorgunluğu alıp içine sevinç salabilen bir bardak şarap akıtır boğazından. Bu yorgunluk biter. Yorgunluk, yerini doyulmaz rahatlıklara, çalışma isteğine bırakır. Tanıyor kendini. Bedeninin gereksinmesi kafasındaki çalışma gücü ve isteğiyle ilişki kurmuş. Kesintisiz ilişki kurmuş. Kim var böyle olan? Bir duvarı var etmede, kişinin doğum sancısına benzer bir sancı çektiğini ve çekmesi gerektiğini kim biliyor? Kimse... Yalnızca kendisi. İşini seven, bu işin önemini bilen yalnızca kendisi kaldı. Bu kentte yalnız kaldı. Giderek dünyada bile yapayalnız kalacak. Korkutucu bir şey bu, ama gerçek. Öyle de... şimdi, az da olsa, gevşemeli bu kasılması. Kendine bir gelse, neyi nasıl yapacağını şıp diye belirleyebilir o zaman. Bir bardak şarap bulursa, bunu daha da kolay yapabilir. Şimdi, beynini oymakta olan şu güneşin en sıcak ışığını içmiş üzüm taneleri ezilip kanlarını sıztanmasız verince, bekleyince, süzülünce, karanlık, dolu meşe fıçılarda kalınca, kişinin içine inanılmaz bir güç salıverir.

Kırk yılın ustası Mikail bunu bilir.

Toparlandı kalktı. Güneş, hâlâ gözlerinin içinde. Daha şimdiden, sabahtan bu kesikliğin başlaması tehlikeli. Böyle olursa, çalışarak akşamı bulamaz. Akşamı bulamamak demek, eve parasız gitmek demek. Karşıda, şekercilerin avlusunda oturur Fethiye; yolunu gözler. Alıcı kuş gibi üstüne atlamaya hazır. Kocasını değil, kocasının cebini gözler. Yıllardan beri, bir gün kocasının yüzüne bakmayan bir kadın. Öyle oldu. Mikail'in nasıl tükendiğini, küçüldüğünü, gücünün yittiğini görmüyor. Kocasıyla değil bir kapıyla, duvarla konuşur gibi konuşuyor. Yıllardan beri. Yıllardan beri, kocasının gözüne bakıp onun hastalığını anlamıyor. Mikail, üzgün ve kırık, «hastayım...» dediğinde de bir sevgisiz uzak bakış atıyor. Pişirdiği ıhlamur soğuk, şekeri unutulmuş, bir yerlerden buluşturduğu ilaç, hastalıkla ilgisiz oluyor. Eve para getirmiyor diye, bir de küsüyor üstelik.

Böyle değildi bu kadın önceleri. Kuş yüreği gibi gürültülü bir yürek taşırdı. Sıcak... Bugün, mahallesiye sorsan, yine aynı şeyi söylerler. Onlar için değişmedi Fethiye. Herkesin derdine üzüldü. Hastayı, bitkini yalnız komaz. Son yıllarda hele; mahalledeki her doğumda, ebeyle birlikte, lohusanın başında olan o. Bir büyük yoksak evde, lohusa kalkana kadar, çocuğun bezlerini yıkayan, evin aşını pişirip, işini kotaran da o. Yüzü gülme, gözleri ele verir kendini.

Bir de Mikail'e sorun bakalım...

«Suç bende mi?»

Yıllardan beri kafasındaki kıvrımını düzleyemediği bu soruyu, bir kez daha sordu kendine Mikail. Kendini suçlu bulamıyordu. Fethiye için söylediklerini kendisi için de söylerler. Kimseye kötü söz söylemedi şimdiye kadar. Kimseye bulaşmadı. Sıva işiydi ufaktan, badanaydı, yeni gelin alınıyordu da, oda düzülecekti, onarım gerekliydi. Yapar bunları Mikail Usta. Para pul konuşmaz hiç. Varsa güçleri, verirler. Yoksa... Helallaşır... Dahası çok kez, işsiz kaldığında isteyen olmasa da takımlarını alıp, onarıma koyulmaz mı bir dış duvarı? Sahibinin onarımdan haberi bile yokken, kara kara düşünmeye başlamamışken daha... Sonra :

«Kız maşalı... Ustana bir kahve de mi vermek yok?» diye sorduğunda, evin genç gelininin ya da kadınının sevinçli koşuşturmasından, kahveyi, şekerini denkleştirmek için uğraşmasından içi gönenmez, denize açılmış bir yelkenli gibi böbürlenip, uçmaz mı?

Çok içiyor. Evet... Akşamın karanlığı sokağın üstünü örttükten sonra sokağa girdiğinde, doğru bir çizgi üstünde yürüyemiyor. Bu eve dönüşlerde yalnızca çocuklara sarılmak geliyor içinden. Gözü yalnız onları görmek istiyor. Karısını değil, neredeyse yüzünün yarısını kaplayan kocaman gözlerini babasının yüzüne dikip, onu suçlar gibi, bir yandan da ağlar gibi bakan kızını hiç değil.

Şu mahalleye geleli kırk yıla yakın süre geçti.

Bu kadar zaman içinde kendi çocukları başta, çok çocuğa içi kaydı. Çok çocuğun yanağından kendisinin kılı sert yanağına insan güzelliğinin canlı akışını duydu. İyi şeylerin bu kötülüğe değmemiş yanaklarda oluştuğunu ve bu yanaklarda, gülüşlerden başka şeylerin açmayacağını umdu. Böyle yanakları olanların ağızlarından, incitici emirlerin, sövgülerin çıkmayacağına inandırdı kendini. Yıllar boyunca, hep çocuk dolu olan bu sokakta, bütün yanaklar büyüdüler, soldular, zulme kaydılar. Kendisiyse, bıkmadı. Düşündüğünün doğrulanmasını yeni doğan yanaklarda arandı, durdu.

Bu değişikliğin nedenini biliyordu Mikail Usta. Başından beri hep bilmişti. Yaşamamış olmayı, hiç değilse unutmayı istediği anıları vardı, bunları şarap kadehlerinin yardımıyla sileceğini hesaplardı. İşte böyle zamanlarda, gerçek suçluları açıklardı. Çevresini saranların, hele hele eski çocukların birbirlerini dürterek bryık altından güldüklerini, birbirlerine göz kırptıklarını görmezden gelerek gerçeği açıklıyordu :

«Yaşar bu duvar denilen nesne... Soluk alır, soluk verir. İnsan gibi. Bu soluk verme üstünde durmalı azıcık. Durmalı ve düşünmeli. Terini somurur bu insanoğlunun. Emeğini.. Bunlarla da yetinmez : Yüreğini ister. Sanılır ki, duvar dediğin, kum, çimento, taş, kerpiç, tuğla... Bunları oranladın, sıraya dizdin, tamamdır... Hayır tamam değildir. İnsan yaşayacak bunun içinde. Sevişecek. Yeniler doğacak. Doğana, kendini bildiğinde ilk güveni ne verebilir önce? Dünya dediğin ne zaten? Dönüp dolaşıp girdiğin dört duvar değil mi? Sonra varsa eğer, cenneti de düşündürmeli değil mi herkese? Hele hele ölmek üzere olana? Yoksul da olsa, kendi dört duvarı içinde değil mi düşleri? Hem ayrıca unutmamalı. Neler yapmış şu insanoğlu? Ne anıtlar, ne saraylar... Baş gökte yiten Babil sarayını bile yapmış. Büyüklüğe özenmiş, görkeme özenmiş... Neden hiç mutlu olmamış hiçbir yerde, hiçbir devirde? Çünkü, yaşadıkları yerin harcına, örgüsüne yüreği eklememiş,

bunu aklına bile getirmemiş. Hep zorlamış. Zorlanmış. Kendisini, başkalarını. Gücü zorla alıp, karşılığını vermeyip, duyguları nefrete dönüştürüp, bundan da hiç tedirginlik duymamışlar. Kim bilir kaç kölenin, kaç işçinin sırtının terine gözünün yaşı, ciğerinin kanı eklenmiştir. Kaç yamyassı olmuş gövde yüzünden gelin kızların, kocamış anaların ilenmeleri, bin türlü kötülük, yapışıp kalmıştır duvarlara. Kötülük o yüzden hep yaşamış, hep dört duvar arasında var olmuştur.»

«Ustanın ağzı kurudu... Benden 'bir bardak şarap...' diye bağıırıyordu çevresindekilerden biri : «Ama usta, şartım var. Şu duvar işini bir kez daha anlatacaksın...»

Nazlanmazdı Mikail Usta. Gülşeler bile... Cahilliklerinden gülüyorlardı. Alaya almaları önemli değildi onların. Cahil, düşüncesiz...

«Şu İbrahim'e bakın... Özbeöz oğlum. Onun yanağı var ya, o yanak, dayandığım en güzel yanaktı. Daha ayakta duramazken harçla, kumla kukaklaştı. Okula bile göndermedim. Hemen bu zenaati alsın istedim. Okursa duvarcılığı anlayamaz, sevmez diye korktum. Para için yaptı derler. Yalan. Para için değil... 'İbrahim Usta mı? Mikail'in oğlu? Üstüne yoktur. Oğul atayı geçeli çok oldu...' böyle denilsin istedim. Doğru, güçlü İbrahim. Hızlı da. Ne var ki, İbrahim işin doğrusunu anlamadı. Anlar gibi olduysa bile tez unuttu. Harçla dövüşüyor, kumla dövüşüyor, tükürür gibi duvar örüyor. Olmadı bu iş. Belli ki yüreği kafası yetmedi bir duvarın nasıl yaşayan bir şey olduğunu anlamaya. Yetersizmiş. Kader... Bu Mikail'in kaderi. N'aparsın...»

Şaraptan ya da hüzünden sesi titrerdi :

«Alalım benim evi. Kim bilir kim yaptı... Yapan, İbrahim gibisidir. Benim gibi biri değil...»

Evi çarşıya yakın. Kaç yıl öncesinin yapısı. Dökülmekte artık. Yarıya kadar taş. Üst yanı kerpiç. Önünde koca bir avlu. İlhaktan hemen sonra yerleşmişti bu eve Mikail Usta. Hatay Türkiye'ye katılırken, diğer kentler gibi, bu kentten de Suriye'ye, Lübn-

nan'a kaçanlar olmuştu. Kim bilir neler karıştırmışlardı da gözleri yememişti kalmayı. Gündüz mü, gece mi, belirsiz bir zamanda, bir de fark etmişlerdi ki, kentin neredeyse yarısına yakın bir kısmı boş kalmıştır. O zaman, rengi kaçmıştı kentin. Hasta gibiydi. Sokaklar çocuk soluklarından, çığlıklarındaki sevinçten, hızdan kesilmişti. Caddeler dolu, sokaklar ve evler boştu.

O günlerde, duvarcı kalfası Mikail, Mardin-Derik'ten çıkmış, bu kente gelmiş, gelir gelmez de bir kıza âşık olmuştu. Çok gençti daha o zamanlar. Sapasağlam kolları, kalın bacakları vardı. Kafası büyük, saçları kabarık, boyu kısaydı. Evi boş, kapıyı açık bulunca, içini dolaşmış, gidip Fethiye'yi almış, getirmişti. Fethiye de yoksuldu. Sayılamayacak kadar çok kardeşi vardı. Belki bu yüzden —kurtulmak için yani— anası babası düğünsüz derneksiz kız vermeye razı olmuşlardı. Bomboş bir evde, genç ve sevdalı iki yürektiler. Avluya açılan kapıyı kapatacak bir kilit bile bulamamışlardı da Mikail, olmadık yerlerine çaktığı çaprazlama çivilere sardığı tellerle kapıyı tutturmuştu. Çalınabilecek şeyleri yoktu. Hırsızdan korkmamışlardı. Ama bir başka yoksul delikanlı, sevdiğini alır gelir, evi boş sanır, kendilerinin yaptığı gibi yerleşirler, o zaman da kendilerine başlarını sokmak için yeniden yer aramak düşer diye korkmuşlardı. O günlerde, Mikail'in aklına, evlerde sevdalılardan başkalarının bulunabileceği gelmezdi.

Şimdi, nereden anımsamıştı bu olayı? Dudakları kıvrıldı, titremeye başladı. O zamanlar, tüm yoksulluklara gülerdi Fethiye. Gülebilirdi. Mikail'i gördüğünde yüzüne bastıran sevinçli hiç kimse görmezden gelemezdi.

Güneş hâlâ yakıyordu. Duvar ise ıslak ve serin.

Yedi çocukları oldu. Üçü yaşadı. Hiç tabut taşımadı Mikail Usta. Kollarının üstünde, kendisine var yok gelen bir ağırlıkla mezarlığa giderdi. Küçük çukur çabucak örtülürdü. Elleri iki yanında eve döndüğü için kendisini Fethiye'ye karşı onulmaz

biçimde suçlu duyardı. Ondan bir şeyler çalmış da çaldığını yok pahasına satmış, ancak şimdi değerini anlamış gibi bir duyguydu bu. Pişmanlığa benziyordu.

Ne bozmuş olabilirdi yaşamlarını o evden başka? Ne bozabilirdi? İbrahim, on dört yaşındayken, duvarcı ustasıydı. Herkes, burun kıvırırdı, çocuk görürdü İbrahim'i. Oğlunun bir usta olduğunu Mikail görüyordu ama. Yirmisinde yoktu İbrahim, işinden bıkkınlık getirdiğinde, okutmadığı için kendisini, babasını suçladığında. Şimdi, kırkına geliyor. Babasından çok daha yorgun bir oğul. Sevgisiz. Yıllardan beri sevgisiz üstelik. Nasıl dayanıyor, anlayamıyordu Mikail Usta.

İkinci oğlu, Hüseyin, ilkokulu bitirdiği yıl, evden kaçtı. Bir daha da sesi soluğu duyulmadı. Aylar ve aylarca çok gece yaşadı; oğlunun tabutunun bir ucunu tutarak geçen gecelerdi bunlar. Yoruluyordu. Başkaları hiç yakınmazken, kendisi tabutu omuzundan kaydırıyordu, tam yere düşüyordu tabut, Mikail Usta uyanıveriyordu. Uyandığında soluksuzdu. O geceleri izleyen günlerde, içkiyi olmaz sınırlara dayandırmış oluyordu.

Sonra en küçük kız: Edibe... Edibe, yirmi altı yaşında şimdi. Kişiyi serserme çeviren güzellikteki kara gözlerinde, çocuk felcinden sonra, bir bacağının diğerinin yarısı inceliğinde kalmasının acısı sürekli olarak yanar durur. Evlenmedi de üstelik. Mikail, kızının hastalık günlerinde Tanrıtanımaz oldu. Gecelerce sövdü Tanrı'ya. Fethiye kocasından korkuyordu. Öncelerin yumuşak adamı gitmiş, yerine gelen bu değişik Mikail, Tanrı'ya karşı gelmişti. O zaman Tanrı da kendilerini cezalandırmıştı. Karşı çıkmıyordu Fethiye bu cezalandırmaya, onun takdiline boyun eğliyordu ama, yine de Edibe'nin bir günahı olduğunu sanmazdı. Yüksek sesle söylemese bile suçu yoktu kızın. Belki tek suçu, kâfir bir babası olmasıydı.

Kızının hastalıktan ölmemesinden sevindiğini de belli etmedi Mikail Usta. Sevinmemişti. Edibe'

nin ölüsünü mezarlığa kadar kollarında taşımaya alıştırmıştı kendini, hazırlanmıştı. Kızının düzgün yürüyememesi, kendi içini nasıl kararttıysa, sokaktaki çocuklara da o denli çekici geldi. Ardına düşüyorlardı. Kaçmaz, ya da kaçamazsa, yakalayıp döveceklerini söylüyorlardı. Edibe, donmuş gibi kalakalıyordu o zaman. Kötülüğü anlamıyordu. Çocukların onu daha çok korkutmak için gösterdikleri çaba da kaçıp kurtulması için yüreklendirmeleri de boştu. Duymuyordu. Duyuyorsa bile anlamıyordu. Gözlerinde, inanmazlıkla korku sürekli olarak yer değiştiriyordu. Bir hayvan kadar bile olamıyordu. Kendini koruma içgüdüsünden yoksundu Edibe. Aklını hiç kullanamıyordu.

O zaman, kızını okuldan aldı, Mikail Usta. Sokağa da salmadı. Okula göndermesi için yapılan türlü baskılara direndi. Klmseyi açıktan suçlamadı. Ama kesin, katı bir İnatçılıkla, konuşmaksızın direncini sürdürdü. Her akşam içiyor, kimlikleri belirsiz kişilere duyulmamış çirkinlikte sövgüler yağırdırıyordu. Ayıldığında, hiçbir şey anımsamıyordu. Karısının kendisine önceleri korkuyla, giderek tiksiniyle bakmasının nedenini çözümleyemiyordu. Hele kopmasının nedenini hiç anlayamadı ve bunların getirdiği mutsuzluğu unutmak için güneşin yitmesini beklemez oldu. Giderek, günışığı, evi ve sorunları arasındaki bağ tünden koptu.

Şimdi, İbrahim'in altı çocuğu var. Mikail Usta, şaşılacak kadar ilgisiz kaldı torunlarına. Çünkü bu çocukların babası, yirmi yaşlarındayken, gizine eriştiği bir sanatı göz göre göre yitirmişti. Onun tohumları eksikliydi bu yüzden. Sokağa salınmış başka çocuklarda aradığı sevgiyi, torunlarından hiçbirinin yanağında aramadı. Zaten, o çocukların yetiştiği tarlayı da beğenmemişti. Fethiye'nin tırnağı etmez. Çocukların hepsi, kıçları donsuz, sümüklerini dillerinin ucuyla emen bakımsız çocuklardı. Boy boy geldiler. İkiisi ortaya çıktı sayılır hatta. Dedeleri bu çocukların kendisine yaşmalarına izin vermedi. Çocuklar, evin içinde uzayan, ağırlaşan ve sürüp gi-

den ksknlkleri zmlayemiyorlardı. Büyüdükçe de babalarıyla dedeleri arasındaki çekişmeye al dırmaz oluyor, evden kopmak için daha çabuk büyümeyi zlyorlardı.

İşte, Mikail Usta'nın bildiği buydu. Yirmi yıldan beri zmşt gizi.

Sevgisizlik karışmıştı bu evin harcına. Yıllardan beri bu kanıyı değiştirecek bir olayın olduğu yoktu. Alamıyordu Fethiye'yle Edibe'yi, başka yerlere gtremiyordu. Bir de kira ödeyecek gücü yoktu. Ev derdi yokken bile yarı a, yarı çıplak yaşarken... Üstelik, bakalım o yeni gideceği evin harcına ne karıştı, biliyor mu bunu? Bunu kim bilebilir? Daha bile kötü olabilirdi o ev. Yaşı altmışı geçti, yetmişe merdiven dayadı. Fethiye'yi kandırarak kadar gcl değil artık. Gltmez kadın. Torunları, komşuları, çarşıya yakın evi... Evi evet... Fethiye bu evin kendisinin olmadığını unutuyor artık. «Malım» diyor. Seviniyor bunu söylerken.

Ağız dolusu svd Mikail. Doğruldu yerinden. Bakkala kadar bir koşu uzanmak istliyordu. Onun yarı karanlık ardiyesinde, dinlenmiş büyük bir bardak dolusu şarabı özlüyordu. şarabın gövdesinin her yanına dağılmasını, içini arıtmasını özlüyordu.

Hiç değilse, şu duvar yükselse, yükselse, güneşin kızgın gücüne değse, kesse o gücü tam ortasından. Duvar renler serinlikte çalışsa. Yüzlerce, binlerce yıl sonra bile, «Bu, Mikail Usta'nın işidir. Onun getirdiği serinlikle biz, duvarların dokusuna rahatlığı, sonra da sevgiyi katarız...» deseler.

Bir bardakla durabileceğini bilse, işi bırakıp bakkala gidecek. Bir bardak şarabı nasılsa koparırdı. Ama, kendine gvenemiyordu. Damarının içine giren ilk damlayla gövdesi zangır zangır tltreyerek, istekle doluyordu. O zaman duramıyordu. alışamıyordu da.

Durmamalı, dşnmemeliydi. Eve gltmeyi de göze alamadı. Sürdürdü alışmayı. Güneşi sırtından yedi. Beline indirdi sıcaklığını, oradan daha aşağıya, ayaklarına kayarken Mikail Usta'nın, o ka-

vurucu gücünü büyük ölçüde yitirdi güneş. Mikail Usta, yaşından beklenmeyecek hızla çalıştı. Yalnız ellerinde topladı gücünü. Kırk yıllık ustaydı, o alışkanlıkla sürdürdü çalışmayı. Gerçek bir usta olduğundan yemek yemedi. Kırk yıldan beri yemezdi.

Hiç sevgi katmadı duvara. Sevgi katacak gücü kalmamıştı. Çok yorgundu. Ölçüsüz derecede yorgundu bugün. Sonra, sabahleyin geçirdiği o rahatsızlık, neydi o? İçinde bilemediği itilmeler çekilmeler başladı. Yüreği bayılıyordu. Gözlerine dolan keskin aydınlıktan sonra bacalarının kıvrıldığını, gövdesinin duvar boyunca yere kaydığını anlayamadı. Hiçbir şeyi fark etmedi, duvarın dost ıslaklığını, kemiklerinin düşman başkaldırısını... Otuz beş yıl önce evinin kapısına çaktığı çivilere benzer çivilerin orasına burasına çakıldığını acıyla bildi ama. Fethiye gelmişti. Elindeki tel parçalarıyla bu çivileri ikişer ikişer birbirine bağlıyordu. Bağlarken çivileri yerinden oynatıyor, bununla kocasının acısını artırdığını fark etmiyordu. Mikail Usta kendini koruma gereğini o yüzden duydu. Hiç kımıldanmadı. Acı yine de kesilmiyor, tersine keskinleşiyordu. Fethiye, son günlerdeki gibi değildi; çok gençti. İlk günlerdeki gibi gülüyordu. Ama Mikail'e değil. Ona bakmıyordu bile. Haklıydı. Bu ısıltılı gençliği yaşayan kadın kendisinden, altmışını geçmiş, sarhoş ve yoksul ihtiyardan kopmakta. Onu hâlâ neden bu kadar çok seviyordu? Kafası karışır; kimdi, hangisiydi seven, sevmek ne demekti?

Anlayıverdi: Haklıydı. Duvarcı ustaları duvarları içten örüyorlardı. O yüzden mutsuzluklar. Ustalar içlerinin bütün kırılganlığını burada bırakıyor, zehirlilerini buraya döküyorlardı. Kendisi de onlara benzemişti sonunda. Doğrulamıyordu, çıkamıyordu bu delikten. Karanlığa düşüyordu, boyuna düşüyordu. Yapayalnız ve sevgisiz...

1976
ANKARA

zafer'e

Bakma yanıma yöreme. Yalnızım. Adımlarımı onun küçük adımlarına uydurmak için çabalamıyorum, pürüzsüz derisi ipeği çağrıştıran, ince parmaklı küçük bir eli tutmuyorum. Başaramadım. Sana bunu, yakınlarına yahut bir zamanlar yakının olmuş insanlara duyduğun inancı yıkmaksızın nasıl anlatacağım?

Bu sabah, denizin üstünde açılan derin izin çevresinden kaçışan gürül gürül ak köpükler güzelliklerini hemen yitirdiler ve ötelerde, küllü bir çamaşır suyunun yorucu günleri çağrıştıran anlamsızlığına büründüler. Vapurun kıcında sürekli olarak bir yol açılıyor, sonra kapanıyordu. Köpükler yayılıp dağılıyor, yüksekliklerini yitirip yok oluyorlardı. Derinsu yeşiline bakıyordum: Sana gelmekle gelmemek arasında bocalıyordum. Konuşmaya başlamanın öncesiyle, senin hemen anlayacağın yalnızlığının arasında, doldurulması olanaksız o boş zaman içinde, senden ne kadar uzak, sana ne kadar yardım edemez olacağımı bildiğim o an için, kendime acınıp duruyordum.

Vapur pervanesinin dönüşüyle, yüreğimin hızlı çarpışı koşutmuş gibi geliyor bana. Yürek ağrısı göğsümün ortalarına doğru vuruyor. Sonra yukarıya kıvrılıp, derinlerde değil, yüzeyde, boynumun çevresinde yayılıyor. Her yürek vuruşuyla bir yeni dalga gibi gelip, soluk almamı engelliyor.

Böylesi ağırları yenmeyi bildirdim ben. Kızgınlığımla yenerdim. Ama şunca yıldan beri alışık olduğum çabayı göstermeme kalmadan, Independenta'nın kara, umutsuz artığının yanından geçerken,

ağrı yeniden ve savunmasızlığımdan yararlanarak kendini duyuruyor.

İki yıl öncesinden, Independenta'nın korkunç patlayışından beri, özledğin küçük kızın kafasında, bir olay gibi değil, yaşantısının parçası olmuş arkadaşına benzer bir yer tutan Independenta; yalnızlığı, caresizliği ve bırakılmışlığı öyle hatırlatıyor ki, onun daha üç yaşındayken sözü döndürüp dolaştırıp getirdiği, inanmadığımız bir kolaylıkla söylediği, yinelediği bu adı hüznle birkaç kez mırıldanıyorum.

— *Hani biz, trenden inmek için yolculuk yapmıştık... Independenta patladığında, İstanbul'daydık ya...*

.....

— *Independenta yandıktan sonra ben, her gün onun üstüne çıkardım. Babam beni vapuruna bindirir, Independenta'ya götürürdü. Ama bak... Başka hiçbir kızın babası Independenta'ya götürmezdi kızını.*

İstanbul; Kız Kulesiydi onun için. Boğaz köprüsüydü; mor paraların üstünü resimleyen. Korkuyla yatağından fırladığında gördüğü, günler süren büyük yangından arta kalan, üstüne öyküler uydurup inandığı, anlamını bilmediği ama, söylemesi zor ve çekici bir sözcüktü. Şimdi ayrıca bir adrestir Beşiktaş'ta, mutsuzca tıklandığı ve ezbere bildiği.

Bu kadarcık bir İstanbul'da kızını sana getiremediğimi, senin beni korkutan boynu bükük özlemini dindiremeyeceğimi nasıl anlatayım?

Independenta'yı sonunda geride bıraktık. Denizin iri dalgaları yeşili mora, moru kurşun rengine dönüştürerek hızla boyanıyor. Hava giderek kararıyor. Pervanenin hızıyla yaralanan sular dağılıp parçalandıkça yeşilleniyor. Yeşillik ardımızda kaldıkça, dalgaların moruna, kurşunisine yeniliyor. İşte yanılmıyorsam, hatırladığım doğruysa şimdi beş yaşında olan kızın gözlerindeki renkler de bunlardı. Kalamata zeytini gibi... Bakınca, tenine değmiş kadar somutlukla bir kumaş düşünürdün; bir kadifeyi...

istersen, incecik, sabır benzeri dokusuyla ölümü akıllardan sildiren ipeği...

Eminönü ıslak. İnsanlar ne kadar da uzak birbirlerinden. Ben herkesten uzağım. Senden bile. Sana anlatacağım, belki de anlatamayacağım şeyler beni korkutuyor.

Denizdeyken, rüzgârın hepsini uzaklara sürüklediğini sandığım kuşlar, az ötemde şişman ve duyarsız, hemen hemen kıvıldamaya bile üşenerek bir meydan genişliğindeki koca taşlığı doldurmuşlar. İnsanlar, insanları avlamak için bu kuşları kullanıyor. Kuşlar ise her iki grubu. Hiçbir şey için kavgaya girişmeksizin yaşıyor onlar. Tümü doygun. Kuşlar haklı, yem satanlar da. Bence en haklı olanlar, kuşlara yem serpererek bir anlık bile olsa, yalan da olsa bir şevinci tatmak isteyenler.

Kalamata zeytinini çağrıştıran deniz yok. Uzakta kaldı. İçimde uzaklıklar ve yalnızlıklar ışık hızıyla büyüyor. Burada, binlerce canlının ortasında bütün dünyadan çözülmüş yalnızlığımın içinde dururken, Beşiktaş'ı görmüyorum. Onun ezbere bildiği adresi unuttuğumu düşünmek işime geliyor. Ama hemen, adresi unuttum diye kendisini unuttuğuma inanacağını sanıyor, kederleniyorum. Telefonda, onu üzmemek için, sonradan huysuzlaşmasın diye, İstanbul'da olduğumu, onu almak, babasına götürmek istediğimi ve en çok birkaç yüz metre uzakta bulunduğumu bile söyleyememiştım. Ona kötülük etmek olurdu bu.

— *Eline bir kâğıt al. Bir de kalem al. Yaz. İstanbul'a gelince buraya gel. Beşiktaş'a. Köyiçine. Seni balkonda beklerim. Ben yalnız sokağa çıkamam. Çok küçüğüm.*

Bana bu incecik, istekli ses unutturan, kısıkça, adeta şehvetle boyuna «foto... foto...» diye söylenenler ne kadar çokmuş meğer. Vapur düdüğü, araçların uğultusu da o ses unutturmaya kararlı. Ben de kararlıyım.

Köylü'nün panayır benzeri sokaklarını, sarıya boyalı, çoğu bozuk bir dizi telefon kulübelerini, o

kulübelerin birinden çıkan, ağlamamış ama ağlamaklı, başını kaldırıp gökyüzüne bakan ve yok bir gökyüzünün yokluğunu fark etmeyen kadını da kendimden uzaklaştırmalıyım. Aradan kaç saat geçti.

Sakin ellerime bakma. Kalabalığın arasında yitmiş küçük bir başı göreceğini sanarak eğilip bükülme. Elinden mi tutacağımı sanırsın? Kucağıma alırdım, salona girerken. Kaldırabildiğim kadar yükseğe kaldırırdım, sevinclimin ve başarımın tadını kendi başıma çıkarmak için yüzümü onun incecik sırtına saklardım. Sen, salona girenlerin değil, yalnızca ve en önce onun yüzünü görebilesin diye. Aca ba vermediler mi kuşkusuna düşmeyesin diye.

Neden, hâlâ direniyor, ellerimin boşluğuna bakıyorsun? Bu boşluğun, işaretparmağımın hemen üstünde, çirkin bir morlukla kabaran varisyle, pütür pütürlüğüyle, sertliği, tırnaklarının yenmişliğiyle nasıl da çirkin olduğunu aklınca öğretecek mısın bana? Hangi bilinen şey, bir kez daha öğrenilmiştir? Bomba boş geldim. Gelmeye hakkım olmadığına inana inana... Senin hakların olduğunu yeterince anlatamadım. Kelepçeler ve uzaklıklar senin isteğin değildi. Sözümü tutamadım. Dün umutluydum; o yüzden inançla bağırıyordum :

— Yarın, sana kızını getireceğim...

Ne kadar çok söz tutulamıyor. Bizim koşullarımızda, insan söz vermekten değil, söz etmekten bile korkuyor giderek. Savaşlar çıkıyor, öyle ya da böyle. Ölüyor insanlar. Hep ölüyor, doğar doğmaz ölüyor. Hükümle doğuyorlar çünkü. Yalnız kalacağın zamana ertelediğin şu andaki hüznün sana bunu unutturmamalı.

Sana gelebilmek için bir başka taşıt beklerken düşündüklerimi bilsen, saçmaladığımı sanırdın. Schubert, on üç kardeşiyle birlikte yaşadığı tek odalı evinden çıkıp, sekiz yaşındayken İstanbul'a geliyor. Galata köprüsünden ayaklarının su içinde kaldığını fark etmeden geçiyor. Üstünde bugünkü gibi ışısız bir gök, giysilerinin ıslanmasına neden olan bir yalancı yağmur var. Yağmıyorum diyen

ama, yine de yağan ıbir yalancı yağmur, onunla yürüyor... Yıllar sonra, gitarla flütü eşleştirip, hüznünü, hüznümü anlatıyor. Bu gam dolu, beş bölümlü şarkı, gölgem gibi ardımdan geliyor bugün. Önden beni biçen rüzgâr, gölgeme dokununca kesiliyor.

İçimi böyle şeylerle doldurarak geldiğimde, seni görmek istemediğimi, sana bakamayacağımı neden anlamıyorsun? Çaresizlik senindir. Senin adına hangi hesabı ödeyebilirim ben?

Söz verirken, yaşamının bir yükseliş olduğunu düşünüyordum. Bugün niteliği birden değişiyor yaşamının. Uzaklaşmak demek yaşamak. Bir şeylerden sürekli uzağa düşmek, araya anlaşılmaz engeller koymak demek. Güzellikleri, insanın içini dolduran derinlikleri alıp götüreren bir şeyler var, yaşamın içinde. Zor, ya da kolay, unutulmuş bir sevdaymışçasına, aranmaya hak bırakmayan, bilincin silinmesi gibi, varlığı yadsıyan ve tüm karşı çıkışları yoksayan bir hiçlik. O hüznün müziği de hiç yazılmamış, hiç seslendirilmemiş olsaydı keşke. Uzaktan uzaktan, insanı kuşklar, tedirginlikler içinde bocalatan o müzikten söz ediyorum. Umutlanmak; güneş gibi parlak bir müziğin ızdüşümüdür, düşünmüş müydün?

Yakınlar, mahkeme olarak kullanılan spor salonunun seyirci yerine oturduktan sonra, dört yaşlarında bir kız çocuğu, annesinin kollarından aşağıya, yaşamı boyunca belki hiç çocuk kucaklamamış olan jandarma erine uzatıldı. Er öyle tedirgin. Baba, sanıkları çevreleyen parmaklığın en önüne gelmiş, iki kolunu uzatmış bekliyordu. Üç çift kolun arasında sürececek olan değişim, ne kadar önemsiz bir olaydı o kız için. Gözleri kalamata zeytinine benzemeyen ama yine de ışık dolu olan o kanatsız böcek, kucaktan kucağa aktarılırken, kendi başına uçuyormuşçasına rahat, yeryüzündeki tüm çiçeklerin öz-sularını emebilmiş gibi derin bir solukla, o büyük, soğuk ve suçlamalarla dolu salondakilerin özlemlerinden, duvarların dışındaki bütün güzelliklerden alabileceği kadar çok şeyi alıp, açabildiği kadar

açtığı ellerini ağzının üstünde kapatarak, sıcak, sevgiyle dolu bir öpücüğe dönüştürdü ve babasına doğru üfledi. Bu öpücükten herkese pay düştü. Bütün özlemlerde bulunan o arıtıcı ve tüketici, yani varoluşun amacına ve doğasına uyan etki oluşuverdi. Bunu sen de algıladın.

Bu havayı soluyanlar biliyor; uzak bobalar çocukları için dizlerine sarılınacak sağlam dayanaklardır. Büyüyen çimenler, uzayan dal uçları, derinlere varan kökler, taşıyıcı rüzgâr ve üretken çiçek tozları, uzakta kalan çocukların öpücüklerini büyütmek için birbirleriyle yarışıyorlar.

Daha ne söyleyeyim? Hangi ayrıntıyı anlatayım? Kıyılarımız bizden uzaklaşıyor. Herkes yalnızca yapılması doğal olan şeyleri yaptığını inanıyor. Anlatılanları dinlemiyor bile. Çok konuşuyor, suçlanmayacağı şeyler için savunuyor kendini. Böylece, bir babanın yalnızlığını ve özlemini haksız çıkardığını sanıyor. Bunları mı anlatayım, Independenta'nın hızla çürüdüğünü, giderek derinlere indiğini, dağıldığını, kara kanatlı martıların kayalığına dönüştüğünü mü söyleyeyim?

Senin anladığını ben de biliyorum. Büyük umutlar, sonraki dönemlerde gelecekleri varsayılan insanlara saklandı. Bir bölüğü zaten bizden önce yaşamış olanların toprağında çürümüştü.

İnandırmak için uğraşıyorum: İnanmıyorsun. Boğazın derin sularına gözlerini saklamış o kızı, bulamıyorum ben. Bulsam bile alamıyorum. Çiçek özünü emmeye ilk kez çıkmış bir arının coşkusu sana aktarmasını sağlamaya gücüm yetmiyor. Ama... Biliyorum, unutmuyor. Ezberlediği ve beklediği o adreste, sana sunmak için... balını biriktiriyor.

1983
ANKARA

BABAYA ÇİÇEK GÖTÜRMEK

Bir süredir motoru çalışan otobüsün şoförü terden ıslanan saçlarını sıvazlamak için kasketini geriye doğru itti. Otobüsün içini gösteren aynaya göz attı. Oturulacak yerlerin tümü doluydu. Yolcular sessizdi. Hemen hepsinin elinde naylon torbalar ve fileler vardı. Bazılarını tanımaya başlamıştı şoför. Çok uzun süreden beri, bu otobüsün bugünkü seferlerinin, değişmez yolcularıydı bunlar. Bazılarının ayakları birden kesilirdi basamaklardan, yüzleri görünmez olurdu. Onlar için sevinç duyardı şoför. Ama yerlerine yeniler gelir, yeniler durmadan artardı.

Haftanın diğer günlerinde, bu seferlerde hemen hemen boş kalkar bu otobüs. Bugün ise çarşamba. Dolacak, nefes alacak yer kalmayacak. Son anda yetişmeye çalışanlar olur hep. Bundan sonraki sefer bir saat sonra. Yolcuları, ayakta kalmaya, onca uzun yolu sıkışık ve rahatsız gitmeye a yüzden razı olur, ille bu saate yetişmeye çabalarlar. Şimdi de bir kız çocuğu koşuyordu işte. Ardında da bir genç kadın. Şoför ön kapıyı açınca, çocuğun terli, kızarmış yüzünde gözlerine kadar yayılıp büyüyen bir gülüş parladı. Ayağını basamağa koydu :

— Gelen var... Annem geliyor.

Beklediler. Çocuk, bir elinde göğsüne bastır-
dığı çiçekler, öbür eli kapının tutamağında, sabırsız, kadının adımlarını gözledi.

Kadın, sahanlığa çıkınca durdu. Kaymış olan çiçekli başörtüsünü düzeltirken, pencereden giren ışıkla örtünün alacası birleşip gözlerine vurdu. Yeşerdi ve söndü. Özensiz gülümlüydü. Esmer, zayıf ya-

pılı. Daha rahat olacakları yere kadar yürüttü çocuğunu. Koluna asılı fileyi yere koydu.

Çocuk dışarı bakıyordu. Parkın ağaçları iyice yüksekti. Yemyeşildi. Çevredeki kalın beton duvarın üst yanı demirlerle çevriliydi. Okul gibi...

Okulda arkadaşlarım neden öyle davranıyorlar? Onlara bir kötülüğüm dokunmuyor. Eskiden arkadaşlık ederlerdi, ders sorarlardı. Şimdi, ders bile sormuyorlar. Herkes benden uzakta oynuyor. Beni oyunlarına almıyorlar. Geçenlerde, iki üç tanesi okul dönüşü ardımdan bağıriştlar :

«Komünistin çocuğu... Komünist plçi...»

Aldırmayayım diyorum. Yapamıyorum. Olmuyor. Yalnız başına olmuyor. Herkesin arkadaşı var. Yıldız,

*«Ben aldırmam böyle sözlere, seni çok seve-
rim» diyor. Ama, onun da annesi izin vermiyor be-
nimle konuşmasına. Onu oyunlara alıyorlar. Bazı
bazı uzaktan bana baktığını görüyorum. Böyle yap-
masa daha iyi. O böyle yapınca daha çok üzülü-
ycrum. Dün, yine yanaştı :*

*«Seninle kan kardeşi olalım. O zaman inanırsın
seni gerçekten sevdiğime...»*

*Ona inanmıyor değilim ben. Yine de arkadaşım
yok. Şimdi, nice zamandan beri babam da yok üs-
telik...*

*Ayrılırken, avucumu açtı, içine bir şey koydu.
Baktım, şu renk renk, kokulu silgilerden. Götürüp,
en küçük kardeşime, oğlana verdim. Okula gitmi-
yor, o. Gitmiyor ama, babam içeri alınmadan önce,
her akşam ona bir şeyler getirirdi. Çiklet ya da bir
parça çikolata. Çikolatayı kutuyla alırdı, içinden çı-
karır, birer parça birer parça verirdi. Ben ve kız
kardeşim büyüğüz, öyle şeyler beklemeyiz. Oğlan
kardeşim alıştı beklemeye. Silgiyi o yüzden ona
verdim. Isırıp ısırıp yerlere attı. Önce sevinmişti.*

Annem,

«Sen artık evin büyüğüsün. Öğrenimin benden

fazla. Ortaokuldasın, az zaman sonra, orta iki öğrencisi olacaksın,» diyor.

Otobüs dört yol ağzına geldiğinde geniş bir açıyla sola döndü, yukarı tırmanmaya koyuldu. Caddede, genç kızlar, delikanlılarla doluydu. Okullular. Koşar gibi yürüyorlardı. Koşar gibi yürümekten rahatsız ama, bu rahatsızlığa alışık oldukları belliydi. Nereye, niçin gittiklerinin bilincinde değildiler. Alışkın adımları yüzünden gidiyorlardı. Bir delikanlı koştu. Önde yürüyen bir kıza yetişti. Kolunu, kızın boyuna attı. Kız döndü, gördü, güldü. İkisi de ağır ağır yürüyerek ana caddeden ayrıldılar.

Evden çıkar çıkmaz, hemen yandaki sokağa sapsmışlardı. Evimize geldiklerinde güneş yitmemişti. Giderlerken, gecenin yarısıydı. Babam herhalde onları bekliyordu, tedirgindi.

«Merhaba!..» dediler.

Abla, bir eliyle karnını tutuyordu. Üşüyordu. Sanki yıllardan beri üşüyormuş gibi, sapsarıydı yüzü. Odamız sıcaktı, yine de mantosunu çıkarmadı. Hiçbirimizle konuşmadılar. Bir süre durdular. Ağabey, sedirin üzerine oturdu. Gözlerini kapadı. Uyuyor gibiydi. Nasıl yorgundu. Bizler bir ablaya bir ağabeye bakıyorduk. Sonra, ağabey, postalının bağlarını çekiştiren kardeşimi kucaklayıverdi. Kapkara gözleri, kapkara kirpikleri vardı. Kardeşimi havaya fırlattı. Güreştiler. Yıkıldı. Kardeşim, sevinç içindeydi. Bağırıyor, saldırıyordu. Ağabey, onunla oynamaktan bıkmadı.

Abla,

«Yorgunsun,» dedi...

Ağabey,

«Benim de bu yaşlarda bir yeğenim var. Bir yıl oluyor görmeyeli. Aynı kentteyiz. Göremiyorum. Özlüyorum. Onun kokusu var bu çocukta. O yüzden, ne yapayım,» dedi.

Abla, başka şey söylemedi. Hastaydı. Kim görse anlardı.

Akşam yemeğini birlikte yedik.

O zamanlar hava soğuktu. Toprak da ağaçlar da kupkuruydu. Her şey üşüyordu. Bahçemiz ne güzel olur, onlar görmediler.

Gece oldu. Kız kardeşimle ben sobanın yanında, yerde ders çalışıyorduk. Onlar, babamla birlikte masanın başında bir şeyler konuştular. Sonra mutfağa gittiler. Annem, bulaşığını bırakıp geldi. Ablaya, bir çift yün çorap verdi. Abla sevindi. İlk kez güldü. Ayakları küçücüktü, çoraplar çok büyüktü. Ayakkabıları ayağına olmayınca, arkasını katlayıp üstüne bastı :

«Vazgeçemem...»

Yine güldü.

Çıktılar. Bize bakmadılar bile. Sonra, ağabey, bahçe kapısının önünden geri döndü. Kardeşimin yanağını okşadı. Oğlanı havaya fırlattı, indirdi. Benim saç örgülerimi çekti. Çekti ama incitmedi hiç.

«Ne güzel bir ipek demeti bu kız. Nereden buldun?»

Oğlan koştu ardından :

«Gitme... Gitme, kal bizde,» dedi.

«Gitmeliyim ufaklık.»

«Gel yine o zaman. Hemen gel...»

«İstemez miyim ufaklık?»

Gittiler. Babam yanlarındaydı, hemen yan so-kağa saptılar.

Annem,

«Unut onların geldiğini,» dedi.

«Neden?»

«Baban için... Kimseye sözünü etme sakın. Biri ama, kim olursa olsun birisi sorarsa, anımsamıyorsun böyle bir şey. Küçüklerden çekinmiyorum. Onlar karıştırırlar her şeyi. Ama sen dikkatli olmalısın.»

«Neden» diye sormadım. «Peki» dedim. Çünkü annemle babam farklıdır. Babam nedenini söylemeden hiçbir şeyi yapın, ya da yapmayın demez. O yüzden ben düşünmeye alıştım. Annemse hiç açıklamaz, yalnızca ister. O zaman onun ne istediğini anlayamamıştım. Şimdi biliyorum, kimseye hiçbir şey söylemediğim için de rahatım.

Otobüs ibirden duruverdi. Geçitte sarı ışığın yandığını gören şoför, hızlandı. Geçemedi. Frene bastı. Yolcular, öne arkaya sallandılar. Dengelerini yitirdiler. Çocuk, önce birisinin ayağına bastı, öne kayıp, sonra geriye doğru sallandı. Annesine tutunmak isteyince, kucağına bastırıldığı leylaklardan birkaç dal yere düştü. Otobüsteki ayaklar hemen ezdiler, kapattılar dalları. Ne çocuk, ne başkaları çiçekleri ayımsayacak durumda değildiler. Annesinin, dantel gibi incecik nakışlı hırkasının ucunu tuttu.

Annem çok güzel örgü örüyor. Babam ona takılırdı: «Herkes zamanın var örmek için, bir bana yok...» derdi. «Ben, üşümez miyim sanıyorsun?» Annem yün almış, örmeye başlamış, yine de yarım bırakmıştı. Babam götürüldükten sonra, en önemli şey buymuş gibi onu bitirmeye çalıştı. Geceleri uyumuyor, örüyordu. Babamla birlikte yattıkları odayı kapatmıştı. Hepimiz bir odaya toplanmıştık. Işık sabahlara kadar sönmüyor gibiydi. Bitirdi sonunda. Yaka içlerine, dikiş yerlerine bllle bantlar ördü, dikti. Babamın bir yerl incinmesin diye düşünüyordu sanırım. Dokunmaya kıyılamayacak kadar güzel bir hırkaydı. Bitirdiğinde babamla görüşme izni çıkmamıştı daha. Birlikte götürdük, dışarda bekledik. Bir süre sonra bizim torbaya benzeyen bir torba getirdiler, başka torbaların yanına koydular. «Git bak bakalım,» dedi annem. «Bizim torbamız mı?»

Bizim torbamızdı. Babam, çamaşırlarını göndermemişti. Torba, gönderdiğimiz gibi döndü. Bir küçük kâğıtçık ignelenmişti üstüne. Anneme yazılmıştı:

«Nahide, yoruldun, biliyorum. Çok da özenmişsin. Ama ben bunu giyemem. Bunu sattırabilirsen biraz yararı olur size. Hepinizi çaresiz bıraktım. Giymeyeceğim...» Yazısı bozuktu. Annem, bağıra bağıra ağladı.

Otobüs, yokuşu hızlı indi. Sıcak bunaltıcıydı. Ter kokusu artmıştı. Kalabalığa aldırmaksızın öne ar-

kaya geçmek isteyen bir sürü insan vardı. Birbirini tanıyan ama, çoğunluğu bu yolculukta tanışmış olan insanlar yer değiştirmeye, acıları değiştirmeye, bu değişimle bir tür rahatlığa erişmeye çalışıyordu. Çocuk her seferinde, arkasından geçmek isteyenlere yol vermek için, öne yanaşıyor, kucağındaki leylaklar demirle gövdesi arasında kalıp eziliyordu. Şimdi, yolun işyerlerinden geçen, o yüzden sık sık tıkanan bölümü aşılmıştı. Sonra, sıra beklemelere gelecekti. Uzun beklemelere...

Oğlan kardeşim çok yaramazdır. Annem yine de en çok onu seviyor. Bazen onu kıskandığımızı sanıyor : «Sevdiğimden değil, küçük de acıyorum» diyor. Ben kıskanmıyorum. Kız kardeşimi bilemem.

Kardeşim babamın götürüldüğü gecenin sabahında, uyanır uyanmaz onu sordu. Annem atıldı : «Erken çıktı, geç gelecek...»

Bizler o gün okula gitmemiştik. Sabaha kadar uyumamıştık çünkü. Kardeşim bahçede oynuyordu. Bazen oturup duruyordu. O gün, hepimize çok uslu göründü. Akşam, yatmak istemedi. Başını yere koyuyor, gözlerini kapatıyordu :

«Babayı bekleyeceğim.»

Uykusu geldikçe, kaçırmak için başını sallıyordu. Günlerce, sobanın yanındaki mindere oturup bekledi ve orada uyuyakaldı. Bahçede hep birlikerinin olduğunu sanıyordu. O kapıya atılınca, bizler de ayak sesleri duyduğumuzu sanıyorduk. Kapıyı açıyor kapıyor, açıyor kapıyordu. Yemeğe oturmak istemiyordu.

«Baba gelince... Babayla birlikte...»

Pencereden ayrılmıyordu. Her zaman elleri kap-kara ve çamurlu olurdu, babam kızardı. Şimdi, gidip gidip ellerini yıkıyordu :

«Baba sevinecek...»

Babamın şapkasını, bahçeyle uğraşırken giydiği eski ceketini giyiyor, «Baba oldum,» diyordu.

Sonunda anladı. Babam gelmeyecekti. Ellerini yıkamaz oldu. Bahçede duyduğunu sandığı ayak seslerini unuttu.

Annem rahatladı.

Çok bekledik, her yerde bekledik. Babamı görmek için uzun zaman geçti. Annem bir sürü yerlere gitti. Evimize iki adam geldi. Anneme para verdiler. Annem almak istemiyordu. Babamın kızacağından korkuyordu. «Sadaka değil ki bu,» dedi bir amca. «Bu bizim görevimiz.» Bakanlığı, yapılması gereken bir işi, biz zor durumda kalalım diye yapmıyormuş, o yüzden babamın hakkı olan bir parayı alamıyormuşuz. Çok zor günlerdi o günler.

Annem ilk görüşmede babama bunları anlatmak istediğinde babam küfretmeye başladı. Arkamızdaki asker kızdı :

«Görüşü keserim... Küfür yok.»

Babam hemen sustu. Annemle ben şaşkındık. Korkuyorduk. Ne konuşacağımızı bilemiyorduk. Babam, bir süre yere baktı. Elini duvara dayadı, kaydırarak indirdi. Başını kaldırdı. Bir şey söyleyecekmiş gibi ağzını açtı. Vazgeçti. Kapadı. Ayağının birini diğerinin önüne attı. Yine başını eğdi. Susuyorduk.

İlk gördüğüm an tanıyamamıştım. Zayıflamış, rengi solmuştu. Saçlarını kesmişler. Kocaman bir babanın tıraşlı kafayla dolaşması... Gülünç diyeceğim ama... Gülünç gelmedi bana. Kulakları büyümüş, ağzı aşağıya doğru kıvrılmıştı. Küsmüş gibiydi. Bize bakmıyordu. Bense, gözlerimi ondan alamıyordum.

Küçüklüğümde beni kucağına alırdı. Son yıllarda ayakta dururduk ikimiz de. O eskiden kalma alışkanlıkla iki kolumu beline sarardım. Başımı yüreğinin üstüne koyardım.

«Dinle, ne diyor bak?» diye sorardı.

Hep, aynı şeyleri söylerdi yüreği :

«Benim... Benim... Benim... Kızım... Kızım... Kızım... Küçük-güzel... Küçük-tatlı... Küçük-uslu... Kızım... Kızım... Kızım...»

Şimdi de öyle yapmak istiyordum. Yüreğinin bana yeni bir şeyler söyleyip söylemediğini öğrenmek istiyordum.

Derslerimi sordu. Sesi usulcacık çıktı. Camları kırmak istedim. Demirleri kırmak, kucağına atlamak, bağırarak...

«Ne olur, üzülme... İyiyiz biz. Seni de çok seviyoruz,» demek...

«İyi,» dedim.

Ayağını sürüyerek yanındaki görevliyle birlikte gitti. Görüşme süremiz daha dolmamıştı. Biz çıktık.

Durakta inenler oldu. Yerlerine, bugünün yolcularından sekiz on kişilik bir grup bindi. Adımlarını basamaklara atarken bile sözlerini kesmeyen, dönüp artlarındakilere laf yetiştiren kadın ya da erkeklerdi. Sözcükleri duyulmuyordu ama, nelerden söz ettiklerini herkes bilirdi, bu otobüste. Konular, geçen ilkyazdan kışa devrilen sonra yine yaza dönen zaman boyunca hiç değişmemişti. Herkesin yükleri aynıydı. Bakışları aynı. Uzun uzun durmaları, görmeden bakmaları, tepkisiz dinlemeleri...

Herkes ve her şey birbirine benziyor. Sanki benzerler seçilmiş de buraya yığılmış gibi. Askerler, dikenli teller, odacıklar, odacıklarda ayakta bekleyenler, sesler, istenen şeyler. Bazı günler biz daha dışarda beklerken getirilen ya da götürülen elleri önden bağlı, soluk renkli, zor yürüyen ağabeyler... Onları öyle görünce hepsi de ağlayan yaşlı teyzeler...

Bir kez, görüş bittikten sonra çıkarken, önünden geçtiğimiz bir odacıktan blrisi el salladı, bana güldü. Tanıyamadım. Geri dönüp görmek istedim. Az gördüm. Benzetiyorum yine, diye, anneme sordum.

«Evet, o, bize gelen ağabey,» dedi.

Yazık... Ne güzel bir ağabeydi. Küçülmüş şimdi. Rengi sapsarı. Gözleri öyle büyük. Çukurda. Kocaman... Yalnızca bana gülen ağzı kalmış kendinden. Onu gördüğümü oğlan kardeşime söylemedim.

Hızlanır artık otobüs. Son büyük durakta durup her zamanki yolcularını bıraktıktan sonra, şehirler-

arası yola çıktığında duraklarda artık hiç durmaz bile denilebilir. Şoför, o bildiği kişilerden yaşlı olanlarının dudaklarında kıpırdaşan sözcüklerde dualara acının, kızgınlığın, korkunun ve kırılganlığın karıştığını bilir. Bu korkulu sessizliğin doğaya karışıp buharlaştığını düşünür. Yolun sağındaki solundaki orta Anadolu'nun bir gülüşlük baharındaki yeşil otlara, cılız çiçeklere kimse bakmaz. İki hafta sonraki gelişte sarıyı ve kuraklığı yaşar buralar.

Babama ilk kez bir şey götürüyorum. O gittiğinden beri bahçemize diktiği ağaçları daha çok seviyorum. Bu çiçeklerle kucağı dolsun, benim kendisine sarıldığımı anlasın. Bir bardağa koyup ranzasının başucuna yerleştirsin. Konuşsun onlarla. Eskisi gibi. Konuşurken, yüreği bana söyleyecek yeni şeyler bulsun.

Otobüs, o bilinen durakta tüm yolcuları bıraktı, tozlu banketin üstüne. Hafifleyen gövdesi sanki soluk aldı, köşeyi hızla döndü. Karşıdaki yola saptı. Kıvrım kıvrım eğilip bükülerek tepeye kadar yükselen yola. Hafiflemiş ve anırmış gibiydi. Yolcular acele etmeden, topluca yürüdüler, görüş için uzayan işlemlerin başlayacağı yerlerden birincisine. Beklediler, kimlik gösterdiler. Kayda geçtiler. Resim verdiler. Fiş aldılar. Ellerindeki her şey yoklamadan geçti. Fişlerini verdiler, hazır bekleyen otobüse bindiler.

Bir görevli, elinde tazeliklerini yitirmiş ak ve mor leylaklar tutan sarı uzun saçlı, kara gözlü çocuğa fiş sormadı. Yoklamadı da. İnce glysisinin altında kemikli bir bedenden başka hiçbir şeyin olmadığı apaçıktı.

— Geç yavrum... dedi.

Tutukevlerinin birincisinin önünde durulduğunda, otobüstekilerin yarısından çoğu indi. Araç, öbür tutukevlerine doğru uzaklaşırken, inenler yolun hafif yokuşunu tırmanmaya başlamışlardı bile. Şimdi acele ediyorlardı nedense. Tek kat üstüne yapılmış,

camları boyalı, iki sıra tel örgüyle çevrilmiş, dört yanındaki nöbetçi kuleleri ile güvenceye alınmış yapının girişine yaklaştılar.

Sıraya girdiler. Beklediler. Kayda geçtiler. Kimi görececeklerini, nesi olduklarını yazdırdılar. Kimlik teslim ettiler. Kart aldılar. Aranmak için, erkekler soldaki kulübeye girdiler. Kadınlar, sağdaki penceresiz kulübeyi üst üste doldurdular. Çocuk kalabalık içinde kalakaldı.

Ne zaman geldiklerini bilmiyorum. Uyandığımda annem ağlıyordu. Babamın rengi sararmıştı. Giyimliydi. Bizim yattığımız odaya girdiler. Çoktular. Babamın kitapları buradaydı. Son okuduğu kitap masanın üstünde açık. Üzerinde gözlüğü, mendilli duruyordu. Kitaplara bakıp bakıp, bazılarını ayırmaya, bir kısmınınsa içlerini silkeleyip yerlere atmaya başladılar. Babamın hiç sesi çıkmıyordu. Masadaki kitabı alırlarken gözlükle mendil yere düştü. Gözlüğün bir camı tekerlendi, gelenlerden birinin yanına kadar yuvarlandı. Tek camlı gözlüğü ve mendilli yerden aldım. O zamana kadar kımıldamadan bakıyordum.

Masanın örtüsünü çektiler, gözlük camının üstüne bastılar. Annem artık sessizdi. Yanaklarından süzülen yaşlar olmasa, ayakta uyuduğu sanılabildi. Kız kardeşim de ağlıyordu. Oğlan, yandaki odadaydı. O gece hep uyudu.

Her yeri aradılar. Bizim çantalarımıza, kitaplarımıza bile baktılar. Oda, darmadağındı. Sobanın üstündeki demlik devrildi. Kilimi ucundan ucundan ıslatmaya başladı. Islaklık yavaş yavaş büyüyordu. Renkler koyulaşıyor, hepsi birbirine karışıyordu. Babama bakmıyordum. Giderlerken geldi, omzumu tuttu. Sıktı hafifçe. Parmakları titriyordu :

«Ağlamayacaksın. Anneni, kardeşlerini sana emanet etsem, ha?... Sen akıllısın. Benim büyük çocuğumsun. Dayanır mı omuzların?»

«Dayanmaz,» demek istiyordum. Sesim çıkmıyordu. Nefesim bir yerlere kaçmış gibiydi. Yakalayamıyordum soluğumu. Boğuluyorum sanıyordum.

Sonra gittiler. Annem artlarından koştı. Ben avucumu açtım. Gözlüğü, mendili sıkmaktan elim karıncalanıyordu. Bacaklarım titremiyordu da atı atıveriyordu. Çok sonra, annem evi toparlayıp da sedire oturduktan sonra seçirmeler geçti. O zaman ağladım. Başımı annemin dizine koydum, yere oturdum. Annem, elini yumuşakça başıma koydu. «Benim zavallı kızım,» dedi. «Benim zavallı yavrularım...» yineledi.

Görevli kadın polis, kulübeyi dolduran kadınlara çantalarını bıraktırdı. Üstlerini aradı. Çocuğa döndü. Onun bedenini şöyle bir sıvazlamak isterken elleri, omurgasının her çıkıntısına ayrı ayrı değdi. Çıkık kürek kemiklerinde sustu kaldı. Sinirleri bir ince sızıyı yüreğine taşıyverdiler. Yutkundü, toparlandı. Duygusalığa kayıp ıslanan gözlerini sertleştirdi, gövdesini dikleştirdi :

— Bırak o çiçekleri şuraya çocuğum...

Yarısı yitmiş, kalanlar solmaya yüz tutmuş ley-lakları ranzanın üstüne atıverdi.

Aldı çiçeklerimi, nasıl alır? Babama getirmiştim. Karşıdaki evin bahçesinden, geceden koparmıştım. Aşılı diye, katmerli diye. Annem de kızdı üstelik :

«Bazen çocuklaşıyorsun. Nasıl koparırın başkasının çiçeklerini? Şu haline bak? Ya görselerdi? Az şey mi söyleniyor zaten ardımızdan? Bir de hırsızlığımızı mı söylesinler? Şu bacaklarına bak?» söylendi durdu...

Şimdi uzanamam çiçeklerime. İstesem mi? Ya, «Olmaz, içeri çiçek giremez derlerse?»

Nlçin giremez? Neden? Neden onların her dediklerini hiç sormadan yapıyoruz? Korkuyoruz? Niçin babama çiçek vermiyoruz? Onu, yumuşacık sesiyle çiçeklerle konuşturmuyoruz? Biz onların her söylediğini yaparsak kurtulur mu babam? Eve gelir mi? Annem «Yasak mı çiçek getirmek?» dese verir. Yiyecek değil ki çiçek. Sigara değil, sakız değil, sa-

bun değil... Hepsi yasak. Ama, kimseye «Çiçek getirmek yasaktır» demediler ki daha. Kimse çiçek getirmede...

Küçük gruptakiler yanlarındaki görevliyle birlikte tutukevinin içine girdiler. Görüştüler yakınlarıyla, çıktılar. Aramanın yapıldığı odadan kimlik kartlarını, çantalarını aldılar. Karanlık odanın üst ranzasındaki kirli yatağın üstünde pörsümüş ve karmış leylaklar kaldı.

Babam üzgündü bugün. Gözleri doldu ikide bir. Duymaya alıştığımız pek çok şeyi bize söylemiyor artık. Daha neler söyleyemiyordur, bilemem. Annem de ona bir sürü şeyi anlatmıyor. Hepimiz, babamın götürüldüğü o soğuk gecede dondurulmuş gibiyiz.

Nizamiye kapısına geldiklerinde, karşı tepeden inen otobüsü gördüler. Anne, kızının elini tuttu. Koş-tular. Kızın ardında iki uzun saç örgüsü dalgalandı. Durağa geldiklerinde annesi rahatladı, saatine baktı :

— Erken daha. Okuluna yetişeceksin.

Kız duymamış gibiydi. Otobüsle ve okulla ilgili yoktu. Yüzü durgundu. Ayakkabısının burnuyla toprağı kazıyordu. Az ilerde, küçücük, tek bir papatya gördü, toprağı kazmayı bıraktı, başını kaldırdı. Yüzündeki buğu birdenbire yitmişti :

— Bir dahaki görüşmede babama çiçek vereceğim..

1974
ANKARA

ESKİ BİR ÇOCUKLUĞUN ARDINDA

O günlerde insanların değişik yerlerde oturduğunu bilmiyordu. Yaşadığı kentten başka yerde de yaşanabileceğini düşünmek istese de bunu başaramıyordu. Ona göre bütün insanlar oradaydı, birbirine yakındı. Yaşı, bir elin parmaklarını aşmamış da olabilirdi, yeni aşmış da. Zaman, çok uzaklara gidebilen, değişiklikler oluşturan bir şey değildi. Böylesi bir gücü düşünemezdi. Zaman ona göre, yalnızca, geceyi ve gündüzü isteğine göre getiren ve götüreren olağanüstü bir boyuttu.

Ne kadar çok zaman geçmiş. Hesaplamaya kalkıştığımda şaşırdım. Neredeyse kırk yıl oluyordu. O günden bu güne sokak değişmemiş. Sokağın sonundaki evin bir duvarı dağın boğruüne yaslanmıştı. Eve bitişlik iki dükkân vardı. Birinde incik boncuk satılırdı. Ayrıca, Bursa dokuması ipek eşarplar, ot ipekten canlı renkli kuşaklıklar rüzgârda salınır, sūs bayraklarının sevincini gösterirdi. Kongal kongal ip-ler, katır boncukları, küçük çarlar o rüzgâra tez zamanda alışı, uyar, yağmurlar başlar başlamaz da hepsi saklanırdı.

Şimdi artık dışarıya asılmış tek eşya yok. Camlı

vitrinde ucuz orlon çileleri birbirinin içinden geçirilmiş, karmakarışık bir yığın görünümündeki düğmelerin üstünde bekliyor.

Öbürü bakkal dükkânıydı. Şimdi de öyle. Tahta raflar bel vermiş, eğrilmiş, yapıldığı günden bu yana, bir kez olsun boyanmadığı için kurtlara yem olmuş, delik deşik bir görünüm almış. Dükkân o günlerde bu kadar karanlık değildi. Dışardaki sebze tezgâhlarının çoğu çökmüş. Yenisini yaptırmamışlar. Yere dizilmiş sandıklardaki patatesler daha topraklı, biberler yeşil, patlıcanlar parlak duruyor. Dükkânın içindeki boşluklar artmış, karanlıklaşarak. Sahibinin yoksulluğu büyümüş demek...

Bakkalın ardında durduğu tezgâhtan kapıya doğru uzanan, küçücük bir çıkmanın üstünde, bir maşrapa içinde maydanozlar, naneler dururdu. Bir kez olsun bu otları bir karanfil, bir yıldız çiçeği, birkaç şebboy, dalından kısacık koparılmış pembe gülsüz bırakmamıştı. Uzun, hafif kıvrık, göğsüne doğru üçgenleşen kır sakalı vardı bakkalın. Alevî şeyhiydi. Sakalı bu görevinin gereği idi. Hastalandığı-mızda bizleri okurdu. Ona giderken, yolda, iyileşeceğimizi bildirdik. Duasının gücüne inanmıştık. Soluğunun ılıklığı gövdelerimizi ürpertirdi. O günlerde, hastalıklarımız çabuk geçerdi. Şimdiki'nin böyle bir gücü olduğunu sanmam. Oğludur... Ama okuyup, okuduklarını önce çocukların yüzlerine, sonra da iki yanına üfleyen bir adama benzemiyor. Tezgâhın üstündeki çıkmada duran teneke maşrapanın yerini daha büyük, koyu mavi bir plastik maşrapa almış. Uçları kararmış, boynu bükülmüş bir demet dereotuyla, koca bir dağınık yığın görünümünde beyaz sardunya var içinde.

Camiyi daha küçük sanırdım. Anılarımda büyüttüğümünden kuşkulanıyordum. Minaresinin boyu dağdan yüksekti... Değildi... Küçük, alçak, kalın bir minareydi. Kapısı her zaman açık dururdu. Karanlık merdiven, yukarıdaki şerefenin açık kapısından incecik bir ışık alırdı. O ışık her yere erişmez, basamakların ortasındaki aşınmış taşlar aydınlık yer-

de ağarır damarlanır, karanlıkta, koyu katı bir karanlığa gömülürdü. Şimdi minarenin kapısını kapatmışlar. Çocuklara, dağa yukardan bakmayı yasaklamışlar. O zamanlar da dağ yüksekti ama çocuklar, minarenin dağdan yüksek olduğuna inanırdı. Büyüklere danışmak gereğini duymazlardı, çünkü gözlerinin gördüğüne inanmak istemiyorlardı. Şerefenin duvarının dibinde, küçük, yaban aslanagızları açardı; turuncu kırmızı. Her çocuk müezzin olurdu minareye çıkınca. Şerefenin çevresini kuşatan demir parmaklığı iki elini bitiştirerek tutar, yavaş yavaş çevreyi dolandır, sesini çok yükseltmeden, ancak kendisinin duyabileceği bir tonda, aşağıya doğru : «Tanrı Uludur, Tanrı Uludur... Tanrı'dan başka yoktur tapacak...» derdi. Biz, o günlerin sessiz Tanrı elçileriydik.

Sokağın asıl evleri caminin yanından başlardı. Birbirinden yüksek duvarlarla ayrıla ayrıla, kıvrılıp bükülen sokağa uyarak, bazen öne çıkıp bazen geri çekilerek, aşağılara doğru dizilirlerdi. Sokak, sel yatağıydı. Ortasında genişçe bir ark vardı. Azıcık yağmur çiselese, dağın bütün suyunu bu ark aşağıya, kentli ortasından bölen nehre kadar taşırdı. Biraz uzun, biraz güçlü bir yağmurda sokak hemen dereye dönüşürdü. Sert, eğri büğrü taşlara çarptıkça, çamurlu çamurlu seken hızlı bir dere. O suya girmeye izin vermezlerdi büyükler. Sellin, insanın gövdesinden çok gözünü aldığını ve öylece sürüklediğini söylerlerdi.

Bunları, sokağa geldiğinde hatırladı. Unutamadığı bunlar değildi. Sokağın karşı yanını kaplayan çok yüksek duvarlı, sokağın ortalarına gelen yerinde, çift kanatlı kapısı olan büyük bahçeyi hiç unutmamıştı. Kapının üstü neredeyse o kalın tahtanın birer parçası gibi duran, büyük başlı kara çiviler ça-

kılarak süslenmişti. Sağdaki kanadın ortasında küçük bir kapı daha vardı. Tahtası daha ince, daha bozarmış bir kapıydı. Çocuklara, hep kolayca açılabilceğı duygusunu vermişti. Zaman zaman açılmıştı da. Ama, bir kez olsun iki büyük kanadın açıldığı olmadı. Yanda kim bilir kimin, kim bilir ne zaman bıraktığı bir değirmentası dururdu. Taşın, sokağın taşlarına gömüldüğü yerde, hindibaların sarı, küçük ebegümeçlerinin eflatun çiçekleri uzun süren baharlar boyunca, açar açar kapanırdı. Sokağın başka yerinde ot bitmezdi. Arkın içinden, tek at, tek öküzle çekilen arabalar geçerdı. Yaz başında, nereden biçildikleri bilinmeyen otları taşırdı arabalar. Yaz sonunda, erken hasatlardan arta kalan unutulmuş, sedef ışıtlı samanlar götürülürdü. Yel, hemen hemen hiç kesilmezdi o günlerde. Sokaktaki her taş, incecik, kaygan, kokulu saman örtüsünün altında saklanırdı. Sonra yel samanları önüne katar, dönemeçlerin kuytuluklarına kadar süpürürdü. Sokak o günlerde mis gibi kokardı. Kışın, yağmurlar başlayınca samanlar da çürümeye koyulurdu. Rengini, ışıltısını, yarı saydammış gibi görünen sertliğini yitirip ağırlaşır, kö-

tü kötü kokardı. İlk yaz, taşlarının dibine kadar temizlenmiş, çırp-lak bir sokakta görünürdü... Görünmezdi. Yukardaki bakkalın paslı teneke masrapasının içindeki, birkaç dal hercâimenekşeyle gelirdi.

Savaş sürüyordu. Savaş, büyükler aralarında konuştukları için, çocukların kafalarına gizlice sokulmuş, ne olduğu pek bilinmeyen, belirsiz bir korkuydu. Beslenmemiş çocuk gövdelerini kapıp kaçmak için köşe başlarında bekleyen bir canavar...

Çocukları iğneli fıçılara atar, kanlarını süzdürür, o pembecik kanların yoğunlaşıp katılaşmasını beklemeden, sevinçle ve şapırtılı yudumlarla içer, böylece daha da güçlenirdi. Savaşın tehlikesi, gürültülü adımlarla, kulakları sağır edecek bağırıtlarla, yoklukla ve gözleri kamaştıran ışıltılı, ağır demir silahlarla büyüyordu.

Bunları bilmek için herhangi bir şey gerekli değildi. Radyo yoktu sokakta, gazete yoktu. Gazete, parçacıkları arasına sokaklarda uçuşan üstü yazılı kâğıttı.

Savaş belki de sokağın karşı yanını tümüyle kaplayan duvarın ardındaki bahçeden ve bahçenin ortasında olduğu bilinen evden fırlayıverecek, ağır kapının iki kalın kanadını zorlayarak açıp dışarı ka-

çacak ve saldıracak bir hayvandı. O yüzden, hep kapalı durması iyiydi o kapıların. Duvarın çok yüksek olması iyiydi.

Sokağın göğü, üstümüzde genişleyen ve ters yerde akan bir mavi akarsuydu. Mevsimleri belli etmiyordu. Bu akarsuyun köşeleri yumuşacıktı, dağılıp gidiyordu. Ender de olsa, bir gün ansızın çok yukarılardan bir uçak geçiyor, suyu enine yahut boyuna yırtıyordu. Uzakları hemen yakına getiriyor, buraları da uzaklara götürüyordu. Bulutlar ağır, cansız, yumuşak ve çok uzaktılar. Kuşlar çoktu ama, son yaz günlerinde, samanların arasına saklanmış buğday tanelerini kapmak için inmeleri dışında, belirsiz kara lekelerdi. Rüzgârın ve yağmurun dışındaki her şey, evlerimizden uzaktı. Yine de uzaklıklar yaşamın ve deneyimlerin içine giriyor, çıkıyor, anılar oluşturarak yahut unutularak, birlikiyor veya dağılıyordu.

Uçurtma, dışardan gelen başka şeyler gibi yolunu şaşırarak girmedi anılara...

Uçurtma yapmak ağabeyimin aklına gelmişti. Ama o, hiçbir zaman, onun uçurtması olarak kalmadı çocukların anılarında. Uçurtmayı yapacağımız gereçleri almaya gitmek bir serüvendi. İlk kez, yanımda annem ya da babam olmadan sokağı sonuna kadar geçmek, caddeye çıkmak, kırtasiyeci dükkânına girmek, daha ortada hiçbir şey yokken bile, bir serüven olarak çok güzeldi. Uçurtma için çitalar kestirmek, çeşitli renkte kâğıtlar seçmek, bunların paralarını ödemek, bütün bunlar yapılıyor-ken, ne olacağını, nasıl olacağını, nereden başlanacağını, alınan şeylerin bedelinin nasıl hesaplanacağını, paranın üstünün nasıl sayılacağını bilmeden biliyormuş gibi yapmak, her alınanı beğenmek, alın-

mayanları kötölemek, ilk kez yaşadığım bir yenilikti. Kırmızı diye aldığımız kâğıt yer yer solmuş, sarımsı bir pembeye dönüşmüştü. Çıtaların boyları ve kalınlıkları değişti.

Uçurtma hazırды. Maviydi, kırmızıydı. Kuyruğunda, yeşil ve sarı kâğıt püsküller vardı. Çok uzun bir kuyruktu, biraz dengesizdi ama, bunun büyük bir önemi olduğu kanısında değildik. Uçurtma, açık havaya çıkmak için sabırsızlanıyor gibiydi. Daha, tüm güzelliklerini, kıvraklığını, oyunlarını göstermemişti ve bu gizin kibriyle sakın sakın yatıyordu. Dokunmam kesinlikle yasaklanmıştı.

Dağın uzak, sisli, lacivert yüksekliklerinin başlamasından önceki böğründe, sokağın bittiği yerin hemen üstündeki düzlüğün ortasında küçük bir kaynak vardı. Kaynağın suyunun aktığı yatak boyunca yaban naneleri, lavanta çiçekleri, kış ayları dışında uzar, yeşillenir, çiçeklenirdi. Düzlüğün rüzgârı mavi, güneşi gelinlik akı, çimeni sonsuz derinliklerin gölgeli serinliğindeydi. Orası, uçurtmaların bitmeyecek oyunları için oluşmuş olmalıydı.

Bir uçurtmamızın olduğunu kim görebilirdi o düzlükte? Uzak sokakların yollarını iyice öğrenmiş ineklerinden ve onların buzağılarından başka çimenlerine değen ayaklar, hasetle parlayacak çocuk gözleri mi vardı?

İnsanlarla paylaşmak istiyorduk uçurtmayı. O yüzden geniş çayırdaki gökyüzüne salmadık onu. Açılan, uzaklaşan enginlere erişmedi, rüzgârla oynamadı; çıtaları koşunun hızını, kuyruğun sevinciyle oranlayıp yüksekliklere varamadı.

Dar sokağın ortasındaki arkin içinde, beş on kulaç iple koşmaya başladıktan sonra uçurtma, biraz daha yükselmesi için ipin yumağından birkaç kulaç daha bırakılmamışken, evlerin duvarlarının üstüne varmamışken, bir kez olsun kafası ve kuyruğuyla yükseklerde bir eğri çizmemişken yan döndü ve uzun, büyük bahçe duvarına çarpıp ipinden kaptı, azıcık daha yükseliş, duvarın ardında yitti.

Günlerce emek verilmişti. Daha çıtaları çakılı-yorken gökyüzünde nasıl salınacağı düşünüyordu. Bir an içinde kayboldu gitti.

Kim beklerdi sevincin ve rüzgâr hızının bu kadar çabuk yok olmasını? Çocuklar toplandılar. Bahçe kapısının önünde kümeleştiler. İçeri girip isteyecek kadar yürekli bir çocuk arandı. Kim olursa bu çocuk, uçurtmanın yeni ortağıydı. Doğru dürüst dil bilmeyen, sokakta oturan kimseyle konuşmayan hoyrat Arnavut bahçıvana, iki sözü kekelemeden yahut kekeleye kekeleye söyleyebilecek tek çocuk çıkmadı.

O bahçıvan gerçekten de çocukları hiç mi sevmiyordu? Onların sandıkları kadar iriyarı mıydı? Ağzı büyük, bıyıkları çok uzun, kaşları çok kalın ve dağınık, saçları çok kırmızı, gövdesi serpme çille mi kaplıydı? Bir bağırsa, deprem olmuş gibi sarsılır mıydı her yan? Başını kapıdan uzatan çocuğun üstüne çift ağızlı palasıyla saldırır mıydı?

Büyük kapının hemen yanında duran değirmen-taşının üstüne tırmandı çocuklar. Yine de kimsenin boyu duvara yetişmedi. Öte yanda kim bilir nerede, kopuk, örselenmiş ve yalnızdı uçurtma.

Şimdi yine kıvrıla büküle aşağılara iniyor so-

kak. Bakkal dükkânını daha genç biri işletiyor. Belki de yaşlı bakkal o günlerde bu adamdan daha gençti. Yüksek duvarlı evler yine biraz öne çıkarak, biraz geride kalarak sokağın eğrilmesine neden oluyorlar. Arkin içi, tepedeki çayıra giden hayvanların artıklarıyla kaplı. Gökyüzünün ince yüksek kıvrımında uzak kuşlar yine karanlık gölgelerle kıpıraşa kıpıraşa yer değiştiriyor. Hasat bir kez daha bitmiş, sokağın eğri büğrü taşları sıcak saman kokuyor. Her saman zerresi, bin saat ışık içmiş, rüzgârda yıkanmış, onun taşıdığı binbir çiçeğin kokusunu emmiş, parlak sarılığıyla sokağı aydınlatıyor.

Değirmentası yine aynı yerde. Ebegümeçleri tohum tutmuş. Tahta kapı sımsıkı kapalı. Yağmurlar ince çizgiler oyup, rengini büsbütün koyulaştırmış.

Bu sokakta mevsimler geçiyor, yıllar geçiyor ama anıları oluşturan her şey, bozulmadan duruyor.

Büyük kapıyı çalacak kadar, yahut taşın üstüne çıkıp duvarın öte yanına bakacak kadar yürekli olsaydı görürdü. İlk uçurtma, mavi ve kırmızı kâğıtları solmamış, uzun kuyruğu kopmamış, çitaları çürümemiş olarak ve ipi yumağına sarılarak toparlanmıştı. Kesindi bu. Yeri bile belirgindi belleğinde; içini hiç görmedikleri bahçede, evin hemen önüne dikilmiş sırık fasulyelerinin üstüne yayılmıştı. Hiç incinmemişti. Çocukluğun yarım kalmış coşkusunu özlüyordu. Zamanın hep soluk verdiği bir sokak bu. Kapı, duvar taşlarının içine gömülmüş gibi artık Sıkı sıkıya...

İçim burkuldu. Sonsuza kadar bozulmayacağına inandığım o uçurtma, kırk yıl sonra, bir çocuğun sevgiyle ve özlemle onu istemesini, saklandığı yerden kucaklayarak almasını ve birlikte kaçmalarını bekliyor olmalıydı. Çünkü zaman denilen boyut nicedir kalın, yüksek duvarların tutsağı...

1982
ANKARA

UZAKLIKLARDAN YALNIZLIKLARDAN

«Çok içirim evet. Ne zaman alıştığımı bile bilmem. Senin gibi dışardan gelenler, şu ötedeki Ormancılar Kampındaki karılar hemen karışırlar. Sanki benim içtiğim sigarayla, dünyanın işlerinin bozuk gitmesi birbirine bağlı. O ne surat, görmelisin. Benim sigarama gelinceye kadar daha ne kadar iş var yapılacak, değil mi ama? Yok, sen sakın darılma. Benim kafam sana bozulmadı. Sen kaşını devirdin ya, yüzün gülüyordu. İnanmayacaksın böyle kafasını sallayıp gözünün içi gülenlere. Benim dayım da böyledir. Böyleydi. Ağzını açtı mı, ana avrat düz gidiyor, bağılıyor, bağılıyor, ayağının altına alacak sanırsın, ben sesimi çıkarmıyorum, karşısında put gibi duruyorum, gözlerimi yüzünden ayırmıyorum. Birden unutuveriyor ettiği küfürleri, gülmeye başlıyor. Zaten çok küçüklüğümden beri dostuz dayımla. Cümbüşünün üstüne eğilmiş, gözleri kapalı, dünyasından geçmiş gibi söyler ve çalar-ken ardından gizlice sokulur, parmağımı kadehinin içine sokar sonra emermişim. Emdikçe emdikçe, artık kaçmayı unuttur, dizine dayanırmışım. O zamanlar işte, ben az buçuk çakırkeyifken senin gibi çatarmış kaşlarını. Hep gülerdi, o zamanlar da gülermişir...

Sigaraya ne zaman başladığımı hatırlamam. Herhal, ona da dayım başlatmıştır. Yaktığı her sigaradan birer nefes çektiрте çektiрте, tadına alıştırmıştır. Kendisinininkiyle birlikte bana da yakıp verdiği oluyor. Nenemin içtiğini görünce ona kızıyor bak. Nenemin hastalığı vardı, o yüzden ona kızıyor. Ben öyle miyim? Taş gibiyim, taş... Dayım bağırma-ya, evdeki sigaraları parçalamaya başlayınca, ne-

nem kolumdan tutup beni dışarı çıkarıyor. Evin ardına dolanıyoruz. Duvarın dibine pusuyoruz. İçerden dayımın sesini duyuyoruz. Nenem, «Şimdi kıpkırmızı olmuştur...» diye eğleniyor. İt oturuşuna o zamandan, nenemle gizli sigara içtiğimiz günlerden alışmışım. Sigaralarımızı avucumuzun içinde saklıyoruz. Nenemle birlikte içiyorum diye dayımın bana kızacağından korkuyorum, ben de saklıyorum. Neyse, hiç yakalanmıyoruz. Sigarayı o yüzden böyle avucumun içinde içerim. Yok, şimdi korkmadan içiyorum ama, o zamanlar korkarak içmek de hoşuma giderdi. Hem, ateşinin sıcaklığı da vurur avucuna... İyidir.

Her sigarayı içerim ben. Öyle, filtreli, filtresiz, fark etmez. Param olursa bundan alırım, olmazsa en ucuzundan. Tütün de sararım ha yenge. Dayım : «Ülen... Çerkez kızları senin gibi saramaz bel!..» derdi, hoşlanırdı sardığım sigaraları tüttürmekten. Keyiflenince, enseme şaplağı patlatırdı. Başkaları : «Yuf, amma yapıştırdı...» derler, üzülürlerdi ama, şaplağı, pek koftu. Yenge, dayımın elleri pek büyük ya, ben acımadı deyince kimse inanmazdı. Dayımı çok sevdiğimden koruyorum sanırlardı. Tütün olsaydı yanımızda şimdi, bir de kâğıt, görürdün o zoman. Üç parmak yeter bana. İşte şu üç parmak. Görürdün sen de...»

«Nerelisin abla? Şimdi sen evinden çıktın, hışnının akrabaları yokken, kimseleri tanıımıyorken, 'Gideyim de, oralar nasılmış, bir göreyim dedin' geldin, öyle mi? İyi... Bizim köyümüz buraya pek öyle uzak sayılmaz, ama ben burada işim olduğu için duruyorum. Yoksa, aklıma gelmezdi köyden çıkmak. Ötede, ağaçların arasından görünen inşaat var ya, benim işim orada. Bekçiyim. Yaşım mı? Gövdemi pek ufarak gördün değil mi? Yaşım küçük değil sandığın gibi. On dördümdeyim. Tanımayanlar daha ufağım sanıyorlar. İşe başladığımda küçüktüm bak. Aslında bu işi babama verdiler. Bizim toprağımıza kulak asma. Toprağı çok olanlar var köyde. Babam onla-

rın işine benden çok yarar. İnşaatın sahibi : 'Birisi bekliyor görünsün de geri yanı mühim değil,' diyor. Birisi gelir adımı sorarsa kendi adımı demeyeceğim. Babamın adını vereceğim. İşte bu kadar. Yalnız, babam kendi yerine beni bırakınca parayı azalttılar biraz. Ses çıkaramadık. Ben zaten babam için çalışıyorum. 'Sen dur,' dedi diye duruyorum. Babam, beş günde, haftada bir gelir. Ekmek getirir, süzme yoğurt, hıyar, domates, böyle şeyler. Bir hafta kimseyi görmediğim olur. İnşaatı bırakmak kesin yasak. Düşününce, adam haklı. Beş bin lira sayıyor babama ayda. Babam, çizgili çizgili bir kâğıda parmağını basıyor. Hepsi bu kadar, paralarını sayıyor. Sonra ben bir ay daha burada kalıyorum. 'Hep işin başında ol deyyus. Kımıldandığını duyarsam, ayağını kırarım. Bak, herif nasıl sıkılıyor : Bir defa yerinde bulamazsam, haber vermeden atarım, diyor. Sen de duydun kulağınla, değil mi? Gözüme görünme o zaman. Bir daha ne ev, ne ana, ne kardaş... Siktirlolur gidersin...' diyor. »

«Babam mı? Öyle ya, boyuna dayımı anlatıyorum diye, nerede bunun babası diyerek meraklandın, değil mi? Benim babam, Almanya'ya ilk gidenlerden oluyor yenge. Gittiğinin üçüncü ayında da ölüyor. Kimseler uğraşmıyor babamın ölüsüyle. Niçin, neden, ne oldu diye bir suval açmıyorlar. Olur mu yenge? Belki uğraşırsak, sonraları bizim köyden adam almazlar deyip korkmuşlardır. Köylü kısmısı korkak olur, bilmez misin? Ben büyüyünce köylü olmayacağım yenge. Basıp gideceğim. Dayım gibi tıpkı.

Ben ikimde yahut üçümdeymişim daha o zaman. Devrisi sene, dayım anamı bir başka köye, kocaya veriyor. Biz anamla oraya gidiyoruz. O gece anamdan zorla ayırıyorlar beni. Koynunda yatmaya alışmışım. Bırakmadılar. Zati, bir daha anamla yatmak nasip olmuyor. Adam önce iyi bakıyor bana ama, bir sene sonra kendi çocuğu doğunca, ben batıyorum gözüne. Dayım işte o zaman sahip çıkı-

yor bana. Köye geliyor, büyük dövüş çıkarıyor olmalı, sonrasında da beni alıyor. Ondan sonra hep dayımın evinde kaldım ben. O zamanlar daha evli değildi. Sonra yengem geldi. Daha başında, kim bilir, belki gerdek gecesinde, yengeme bir zılgıt çekiyor bizimki : 'Bana bak gelin hanım, bu çocuk uf derse, sen babanın evine geri dönersin. Emanettir bize. Canımız, ciğerimizdir. Tez zamanda bu çocuğa kendini sevdireceksin gelin hanım. Yoksa, olmaz bu iş...'

Sonra, dayım da Almanya'ya gitti. 'Yılda bir gelirim, kimseler gelmese ben gelirim, hiçbiriniz yalnız, gözleriniz yollarda koymam' dedi.

Ben bu sebeple hep vapur gözlerim yenge.

Sigaramı takarım, bitip gidene kadar dudağımdan ayırmam. İstesem, öyle bir kımıldamadan otururum ki yenge, bir yel çıkmadıkça, ardarda on sigara yaksam, onunun da külü sigara bitene kadar düşmez. Öyle işte. Kimse benim gibi duramaz yenge, kimseler bekleyemez. Hemen kıpraşmaya başlarlar. Var mısın şimdi seninle?... İyi, peki... Başka zaman öyle beklerim. Dayımın nasıl geleceğini biliyor musun yenge? Hani biz Kıbrıs'a çıkarırken, önce vapurların önlerindeki demir kapakları açıp denize indirdiler, ardından tanklar, kamyonlar, vurup geçti denizi de, basıp gittiler yol üstünde, işte öyle gelecek. Yemyeşil bir arabası var. Kapısına dayalı bir fotoğrafını çıkartmıştı. Onunla inecek vapurdan, aşır denizi gelecek. Zaten ben yeşil severim yenge. Mavi sevmem.»

«Benim kardeşim çok abla. Ben ikinciyim. En büyük oğlan benim. Ablam hayırsız çıktı. Babamın kızması aslında bana değil, ona. O korkuyla sertleniyor bana. Çünkü kocaya kaçtı ablam, biliyor musun? Babam, başlık ne de alamadı mı üstüne? 'Vuracağım, vuracağım...' diye ortalarda söz etmeye başladı ama vuracak adam en azından silah arar değil mi? Hiç aranmıyor bizimki. Sonunda herkes babama gülmeye başladı. Anam o zaman çekti bir yana 'N'oluyo?' dedi. 'Nikâhı kıyılmış, namusu, o

gün, bugün başka ellere emanet olmuş. Kız, evini, yerini bilsin artık. Kimse sana inanmıyo ama, laflarını kızın kulağına eriştirenler onu inandırıyorlardır...'

Babam, kızı kaçtı diye, oğlu da ahvalini düşünmez sanıyor. Ben bir delikanlılık yaparım da işi yitiririz diye çok korkuyor. Sertlenmesi bundan. Bazı bazı gurbet basıyor beni de. Şimdi, şu an evin kapısının önünde oluversem diyorum. Son dutlar yeniyor. Babam yaz boyunca getirdi. Ama ağaçtan koparıp yemedikçe tadı mı olur? Şöyle ellerine, burnuna, yanaklarına yapışmadan, yenir mi karadut? Evin hemen yanında bir ağacımız var. Babam görürse, eve koymaz, kovar... Bir de inşaatın sahibi anlarsa ki, inşaatı sahipsiz bırakmışım. Aslında kırk yılda bir gelir, jipten inmez, kapıyı açıp başını çıkarır, seslenir çağırır, biraz zılgıt verir, o kadar. Bir eksiği mi varmış, neymiş, inşaatı durdurmuş hükümet. Babam, 'Yok bir eksiklik olur mu, hiç böyle varyetli adamların yaptığı işte bir bozukluk?' der. 'Biz bekçilikten çok para kazanalım diye Tanrı'nın vesilesidir bu...' Bilmem artık doğru, yanlış. Niye olmasın değil mi abla?»

«Yengem çok iyi kadındır. Beni çocuklarından ayırmaz hiç. Dayım zaten hiç ayırmaz ya, o da dinledi dayımın sözünü, yahut sevdi beni. Sever, seviyor yenge. Bu oğlan, işte dayımın en büyük çocuğu. Dayım çocukları içinde en çok bunu seviyor. Ben de... Adı Levent. Adı güzel, değil mi yenge? Dayım nereden duyuyorsa duyuyor, yoksa bizim köyde böyle adlar yoktur. Benim de oğlum olunca, adını Levent koyacağım. O zamana kadar ne kadar güzel adlar çıkarsa çıksın yenge, ben Levent'i seviyorum. Bu Levent daha anasından doğduğu gibi, hiç sigara içmedi. Halbuki ikinci sınıfa geçti. Yengem oğluna izin vermiyor. Bana? Bana karışamaz. Hele bir karışsın? Ne dedi dayım? 'Bu çocuk uf demeyecek,' dedi, değil mi? Dayım artık gelmiyor ama, yine de parasız koymuyor bizi. Yengem arada sırada ağlıyor. Ramazanda, Bayramda suratını asıyor ama al-

dırma. Daha ne istiyor, parası geliyor işte.

Ayda yılda bir, anam geliyor beni görmeye. Hep ağlıyor yenge. 'Beni niye evinde barındırmadı da kocaya verdi ağam, yetimimden cuda düştüm,' diye. Anama, nasılsın diye sormak ağırımaya gidiyor yenge. Yengem de artık onun yüzüne karşı çemkiyor, biliyor musun: 'Ne istiyorsun daha?' diyor. 'Burada kalsaydın, benim gibi kocasız, bir sürü çocukla... Nasıl başa çıkacağını bilemeden... Daha mı iyi olurdu?'

Daha iyi olurdu diyemiyor. Haklısın, hiç değilse evim belli, derdim belli de diyemiyor. Ellerini uğuşturuyor, duruyor. Hiç yakın gelmiyor bana o zaman. Bilmiyorum anamı seviyor muyum, sevmiyor muyum, acıyor muyum, yoksa kızıyor muyum? Tenhaya çeker bir ara, benim için gizli gizli para biriktirdiğini söyler. Birazcığını da verir. Hiç istemeden. Önceden hazırlar, kat kat yapar paraları. Fukara da ha. Yeni herifinden dört çocuğu oldu, yine de oturuyor bana para biriktiriyor.

Aslına bakarsan, yengem bana analık etti. Anasız kaldım diyemem. Özleşem belki bundan anlaşılır, değil mi anamı sevdiğim? Öyle pek özlerim de diyemem. O da öyle, suçlu gibi durduğunda, bakışını benden kaçırıp, gizli gizli gözlediğinde, acep sahi mi, bu benim anam mı diye soruyorum kendime. Bak, dayımı özlüyorum. Bir de, sigarasız kalırsam, sigarayı özlüyorum.»

«Kimseler gelmez buralara. Ötelerde hani şu sisli yer var ya, oralardan sinekler gelir yalnızca. Bataklıktır orası. Hep sis basar. Sazları uzun, sarı çiçeklidir. Gece gündüz karanlık gibidir. Orada bile adamlar bulursun da, benim olduğum yere kimseler gelmez. Bataklıkta ava çıkarlar. Daha çok sabaha karşı tüfek sesleri duyulur. Sesler bazen o kadar yakınımaya gelir ki, fırlarım yattığım yerden. Kendimi bir vakit toplayamam. En çok o zaman korkarım abla. Babam dinlemez bunları. Kimse dinlemez. Kimi zaman bir koşu o bataklığa kadar gitsem,

**o adamlarla birlikte olsam da yalnız kalmasam, di-
yorum. Onlar uzakta oldukça bana düşmanmışlar
gibi geliyor. Yakınlaşırsak, hiç olur mu düşmanlık?
İnsanlar yüz yüze bakınca?**

**Bir lamba, bir ben, bir küçük pencere, biz hep
yalnızlıklara bakarız abla. Hep birilerinin gelmesini
bekleriz. O yüzden seni görünce dayanamadım ar-
tık. Kaç gündür, hiç konuşmadım.**

**Yağmuru kötüdür buranın. Odamdan çıksam,
dışarda bir adım atamazmışım gibi gelir bana. Ça-
mur yüzünden bir adım atılmaz ama benim dedi-
ğim o değil. Kain bir duvara benzer, çarpar insan.
Çamuru özlüdür, öyle kolay çıkmaz. Yağlanır, sı-
vaşır kalır. Su bulmak bir dert, yunmak bir dert.
İnsan gövdesinin nasıl pls bir şey olduğunu bekçilliği-
min ilk ayında anladım.**

**Yaz yine iyidir abla. Bin çiçek açar buralar-
da güzel kokar. Kışını hiç sorma. Bataklık taşıp üs-
tüme gelecek sanırım. Yağmur yağar, yağar.**

**Kumlukları hep kum zambaklarıyla doludur. Sa-
kın eline değmeyeydi suyu. Elini ağzına sürme. Böy-
le kucak dolusu toplanacak şey mi bunlar abla? Sen
hiç güzel çiçek görmedin mi? Bunlar, Tanrı'nın her
bir yana saçtığı bir yaramaz otlar işte.**

**Geçende, yazın başında bir yağmur yağdı; gök
kudurdu. Gök kudurunca deniz durur mu? O da
homur homur homurdandı. Şu yarım kalmış İncir ağa-
cı o gün yandı işte. Yıldırım düştü. Yemyeşil ağaç-
tan bir alev harladı. Yağmur bindirince, duman arttı.
İçin için yanıp, birden parladı alevler yine. Sonra yi-
ne bir kain duman. Böylece dövüş sürdü velhasıl.
Gövdenin bir yanı denize doğru eğilmişti. En kü-
çük yelde deniz sularını süpürürdü yaprakları, sonra
yükselirdi. Şimdiyse, tam ortasından ötesi güdük
kaldı. Yemişine de kulak asma bu yıl. Döker bun-
ları bu ağaç. Çünkü gücü yitiyor. Üzüldü, küstü.
Ya... Üzülür ağaçlar. Hayvanlar da üzülür abla, kuş-
lar küser, balıklar küser, bir tek insan, en arsız.
Anam öyle söyler. Öyle olmasaydı, ben deli çıkmaz
mıydım abla?**

Babama yaranamadım abla, anlatamadım kendimi. Dayanırım onların rahatı için. Bana niye inanmıyor dersin? Daha ne kadar sürer bu iş? Hiç anlamazlar mı bu adamlar hükümetle? O zaman burada işim biter. Artık ondan sonra... Çalışmam demem, abla, hiç çalışmaz mıyım? Ama, çalışınca yanımda insan olsun isterim artık. İşçi olurum, giderim bir yerlere. Çok çok insanla birlikte çalışırım. Param hep babamın olsun.»

«Yak bir sigara da sen yenge. Olsun, olsun, birini sen al, öbürünü ben yakayım. Sonra bakarız bir caresine...

Epey büyüdüm ama daha devamlı iş tutamadım. İş vermezler ki bana. İş bulunca, rakı da içeceğim. Dayım içerdi. Güzel cümbüş çalardı. İçince, daha da güzel çalardı. Her bir şarkıyı çıkaramazdı ama, bildiğini çalınca... İki kadeh rakıyı götürdü mü, ister ki yengem şöyle bir dönsün ortada. Yengemse, suratını asıyor o zaman. Ağzında da hep aynı laflar : 'Günah, ayıp...' Dayımın keyfi öyle kolay kaçmıyor, zorluyor. O zaman yengem kollarını tam açmadan, yukarı kaldırmadan, iki adım atıyor, doğru dürüst dönmüyor bile, sonra gidip oturuyor. Suratını asıyor, eteklerini aşağı çekiyor. Tamam. Artık bundan sonra, öldür Allah, kaldıramıyorsun. Dayımın suratının asıldığını görüyorum, keyfinin kaçacağını anlıyorum hemen fırlıyorum. Yenge, ben bir oynuyorum. Dayım coşuyor o zaman. Kendi kadehinden rakı içiriyor. Büyüyünce ben kendim kazanıp içeceğim. Aha, bu Levent'e de ilk ben rakı içireceğim. Şimdilerde Levent cümbüşe uzandığında yengem eskisi kadar kızmıyor. Hatta bazen duvardan kendisi indirip kara örtüsünü sıyrıyor. Telleri biraz gevşek, sıkıştırmamıza izin vermiyor, kopar diye. Yine de biz onun görmediği bir zamanda ama, kopar diye de korktuğumuz için azıcık sıkıştırıyoruz. Levent daha pek çalamıyor ama, öğrenir. Anadan doğma bilinmez ki bu. Levent, ben iş tutana kadar çoktan öğrenir çalmasını. O zaman rakılar benden, çalmak, söylemek

ondan. Şimdi bir şarkı var, biliyor musun? 'Ağla gözlerim ağla...' Yok, radyoda çalmazlar. Polis radyosunda bile duymadım. Bir acıklı şarkı ki yenge. Müzik dediğin... Ben gülmeyi seviyorum ama ağlamayı da boşlamamalı hemen. 'Her şey insan için...' derdi benim nenen.»

«Üstüme başıma bakıp bana acıdın, değil mi abla? Boşver. Kimse görmüyor ki... Sen böyle, gel-
din tek başına, herkesten uzaklara... Oturdun, de-
nize daldın gittin. Gelirken gördüm seni. Köprünün
üstünden geçerken daha. Vardır senin de derdin.
İnsanın derdi olmaz mı hiç? Neyse bana anlatmaz-
sın. Üstümdekileri, burada çalışanlar inşaattan ay-
rılırken verdiler. Yaz kış hep bunlar üstümde. Anam
kışın onardı. Kışları daha çok severim ben. Babam
durur burada. Ben köye giderim. Anam, sıcak su-
dan soğuk suya sokturmaz elimi. Ama, babam he-
men sıkılır. İlk azık götürüşümde beni bırakır ken-
disi döner. Artık, anamdan ne gelecek diye bekle-
mekten başka merakım kalmaz. Her seferinde bir
şey bulur o, beni sevindirecek. Ya halka şeker ko-
yar iki tane, ya kimyonu tuzla döver, azığm bitince
ekmeğime tat versin diye. Hele birinde, bir ayna
koymuş. Nasıl akıl eder böyle şeyleri... Dünyalar be-
nim oldu abla. Arkası da parlak. O yüzü de ayna
sanırsın. Bütün gün cebimden çıkardım çıkardım
yüzümü seyrettim. Bir ara, bir yerde düşmüş ce-
bimden. Yapının her yanını, bütün bu ham yolu, akla
gelir gelmez her bir yanı aradım. Yol için dökülen
o koca koca taşların arasında kaldı, diyorum. Kış
gelsin, köye gidersem alırım bir tane daha. Babama
söyledim, getirir mi bir başkasını diye. Kızdı. Anama
da bana da... Parası boşa harcanıyor diye. Dokuz
boğaz var başında. Ablam kaçmasaydı, on boğaz-
dık...

Ne olacaktı okula gitseydim? Okumayı öğren-
seydim? Baksana abla, burada yere atılmış bir ga-
zete parçası yok. Çocuklar bile sigara içer çünkü.
Yerlere atılan kâğıtları toplayıp, tütün destelerin-

den ufalanıp dökülmüş tütün parçalarını sarar öyle içerler. Nereden okuyacak bir şeyler bulurum? Hem babam, 'Okumak insanın aklını karıştırır...' diyor.

İki yaz geçirdim burada. Bir de kış. Aslında kışın yarısında köyde kaldım. Bizim bir hısım vardı abla. Mahpusa düşmüş bu, daha ben küçükken. Bunu tecrite koymuşlar kaç ay, bil bakalım? Çok bir zaman tutmuşlar, üç aydan fazla. O işte, 'Hiç kimseyi, hiçbir şeyi özlemedim. İlla yanımda ince-kum'un denizini, ağaçlarını, çiçeklerini, kayalıkların üstünde bin tanesi kaynaşan yengeçlerini gösteren bir resim olsaydı...' dediydi. Gördün mü abla o kayaları? Kayalar oynuyor sanırsın, yengeçler birbirinin üstünden aşarak gider gelirler. Öyle yavaş, dalgalı. İnsanın gözü aldanır, kaya sallanıyor gibi gelir.

O hısımımız abla, o kadar zaman tecritte kalmış, sonra yıllarca mahpus yatmış, yine de içmemiş sigarayı. Onun sözlerini unutmadım. Bunalınca zorlarım kendimi. Hamsoros benim karşımda. Bir koşu koşsam, elimi suya sokup çıkarsam, kimse işimi bıraktığımı anlayamaz. İyi ki geldin abla. İnşaat sahibi gelmez bugün. Baksana, cumartesiymiş. Tatil... Buraya gelmesi çalışmak demek, niye çalışsın? Avradını, çocuğunu, komşusunu bırakıp gelmesinin bir sebebi var mı? Biliyor, ben hep beklerim... Dağ başında burası, insansız...»

«Kalkıyor musun artık? Ben az daha oturayım da, dayımın vapurunu gözleyeyim. Biliyorum gelmeyecek. Ha yenge, Hamsoros'u görmedinse, git, gör. İncekum da neymiş ki...

Yenge, ayıp olacak söylemesi ama, hani son sigaraları birlikte içtik. Var mı bir sigara paran? Yok yok, filtreli olması şart değil. Birinci de olur. Bir koşu gider alır Levent. Sonra, onunla birlikte, yengem bizi çağırana kadar burada oturup dayımın vapurunu bekledik. Yazları hiç işimiz olmaz bizim. Toprak da yok. Dayım niye gitsin yoksa, babam niye gidip ölsün? Levent de ben de yaz boyunca hiç bıkmadan dayımı bekleriz...»

«Abla, sen de görmedin burası gibi güzel yerler değil mi? Ah, sen bir de İncekum'u görsen. Bizim köyün oraları... Öyle güzellikler başka hiçbir yerde olamaz. Dünyada olamaz.

Babam gelmedi bu hafta. Ekmeğim azığım da kalmadı. Yine de korkarım burayı bırakıp köye gitmeye. Babamı kızdırmak olmaz. Hiç paran var mı? Bataklığın öte yanındaki köyde ekmek kiraz verirler parayla. Çok istemem. Babam yarına gelir elbet. Sen İncekum'a git abla. Git, gör. Dönüşte beni bulursun. Orada, köprünün üstünde, kenarlıklara dayanır beklerim. Abla, az para almıyoruz bu işten sana borcumu öderim...»

**1981 — 1982
SİNOP — ANKARA**

Her şey ölü bu bodrumda. Yanında çalışan memurlar her zaman başlarının ağrıdığından yakınır-
lar. Yalan değil. Göz göre göre çürümeye bırakıl-
dıklarını düşünürler. Bu da yalan değil. Ne zaman
aransalar yerlerinde yoklardır.

Sonunda iş buldukları için sevinçli görünen bu
gençlerin tümünün de sevinçleri işe başladıkları gü-
nün akşamında yiter gider. Onları en çok o ilk gün
sever, Halil Bey. Çekingen, çekingenlikten de ötede,
korkaktırlar. Nereye oturacaklarını nereye basacak-
larını bilemezler. Seslerini duyulabilecek kadar yük-
seltmek akıllarına bile gelmez. Yüzlerine hemen o
sabah ve ansızın yapışverişen aptallık, kazınsa bile
çıkma-zmış gibi gelir insana. Gövdeleri sarsaklaş-
vermiştir; gençliklerini ve yakışıklılıklarını gözden
saklar.

Her birinin, dönem kimin dönemiyse onlardan
birinin, bir kodamanın adamı olduklarından kuşku
bile duymamalıdır. Hemen övünürler bununla. Aynı
memleketten olmak çok önemsedikleri bir şeydir.
Henüz, onların kendilerini önemsemediklerinin ayırı-
mına varmamışlardır.

Çobucak anlayıverirler. Kimse böyle bir yerde
çalışmak istemez. Çünkü kimse kendini gösteremez
burada. Hata yapıldığında anımsanırlar yalnızca.
Azarlanmak ve hemen ardından unutulmak için var-
dırlar...

Yukarı katlardaysa gün ışığıyla aydınlanan oda-
lar, kadınlar, kızlar, kahkahalar, toplu yemek, lotar-
ya, spor toto grupları, defalarca yasaklanmış olma-
sına kimsenin aldırmadığı, sesi sonuna kadar açıl-
mış radyolar ve teypler vardır. Memurları, bunları

özlemekte haklıdılar. Gençtirler, sokaklarda, sınıflarda, kantinlerde öldürecek zamanları yoktur ve burada diri diri gömülmüş olduklarına inanırlar.

Sekreter kız telefonu açar, «Günaydın» bile demeden sert sert, «Müdür bey, sizi emrediyorlar,» der ve hemen kapatır. Adını bile bildiğinden kuşkuluydu Halil Bey. Bir kez olsun söylememiştir. Bir kez olsun, bekleme odasına girdiğinde, «buyurun,» dememiştir. Çaycıya odadaki herkes için çay söyler. Halil Bey'i unutturdu. Her zaman bekletirdi. Zaman geçtikçe Halil Bey'in gözleri daha çok kırışmaya başladılar. Başını eğer, bu görünümüyle başkalarının kendisini sinsî sandıklarını düşünür, yine de başka türlü oturamaz, kimsenin yüzüne sürekli olarak bakamazdı.

Düşünürdü. Bu kez yanında çalışan gençlerden hangisi torpil kullanmış ve üst katlardaki işi az, eğlencesi ve aydınlığı çok bürolardan birine atanmasını sağlamış olabilirdi? Şimdiye kadar Müdür Bey çocuğu bodrumdan almış, karşılığını ödeteceği bir isteği yerine getirmiş, saygılarıyla birlikte raporunu sevinçle vermiş olmalıydı :

«Emirleriniz yerine getirildi efendim. Yok canım, zahmet ne demek. Benim elimden gelecek bir iş olacak da sizi kıracağım, hiç olur mu efendim?»

Dik durmaya çabalar, ama gövdesi doğrulamazdı. Önü ilikli, ceketi; kolları ve önleri çekilerek düzeltilmiş, boyunbağı sımsıkı düğümlü, hazırda...

«Halil Bey kardeşim...» dururdu Müdür, sabırlı ve anlayışlı olmaya çabaladığını belli etmek isterdi : «...Şu memurlarına biraz sahip olsana be kardeşim. Başımıza bir sürü dert çıkarmasana. İnsanları idare etmek bizim görevimizin en önemli niteliğidir. Katip değiliz biz. Siz de değilsiniz. Sizi şef yaparken...»

Unutuyordu müdür. Herkes unutuyordu. Hiç kimse, genel arşiv şefi olmak istememiştir. Onlar da bu işi başaracağına inandıkları bir tek memur bulmuş olsalardı, şimdi kendisi bürolardan birinde, dipteki masalardan en eskisinin başında, başını bir kez olsun kaldırmayan, önündeki dosyalar hiçbir zaman

eksilmeyen, kargacık burgacık yazısı yüzünden hep alaya alınan bir memur olarak kalırdı.

«Af buyurun ama Sayın Müdürüm. Benim yüzümden değil bu durum. Çiçekler bile ölüyor bizim orada. Olağan ki, gençlerimiz dayanamıyor bu şerhite. Yakınmak gibi kabullenmeyiniz ama, bu böyledir. Bir kez teşrif buyursaydınız da gözlerinizle görseydiniz...»

Haberleri yok. Gelmiyorlar, görmüyorlar. Hemen hemen tek başına, yedi yıldan beri neler yaptığını nasıl bir düzen kurduğunu bilmek istemiyorlar. Yerine bir başkasını bulsalar, kırk yıla yaklaşan memurluğuna, yedi yıldır iğneyle kuyu kazmasına aldırmaksızın...

Kızdıyordu. Başka yere gitmek isteyen memuruna da, kendisini yalnızca azarlamak için çağıran müdürüne de. Anlaması gerektiğini biliyordu. Üç sınıflı köy ilkokulu bitirmiş bir genel arşif şefi, kırk yıldır devlete besletip duruyor kendini. Ayrılmayı aklına bile getirmez. Bir köstebektir; karanlıklarda, kokmuş, çürümüş evrak arasında pineklemeden mutludur.

Şimdi odacılar bile beş sınıflı okulları bitirmişler. Aralarında ortaokulu bitirmiş olanlar bile var. Arşivin eski durumuna da şimdiki düzenine de hiç aldırmayınca...

İlkokuldan sonra okumak istememiş değildi. Gideceği bir okul olmadığı için öğrenimi hemen bitmişti. Bunu düşünmüş müydüler? Bunu sorması için sözü onlar açmalıydılar. Açmazlardı. «Okumamışsınız ki...» demezlerdi, bir kez olsun.

Sürekli olarak başıma kakılır eksikliğim. Yalnız sizler değil, sizden öncekiler, ondan öncekiler hep bunu ima etmişlerdir. Düşünmemişlerdir, nasıl gidebilirdim bir başka okula? Bir devirdi bizim devrimiz, geçti. Tanrı'ya şükür geçti ama beni ve benim gibileri zamanın dışına attı. Şimdi çok kişinin önünde okuma kapıları açık. Kimi için ardına kadar açık, kimi için aralık, ama tümünden kapalı değil. Bizim için yokluk, öyle kolay gelen; kurtulmaksa, öyle zor erişilen bir şeydi ki.

Bir gün, ağzından taşıverse bu sözcükler, çoğu acır bakışlarıyla, bir kısmı alkışlar, güler : «Yaşsa!.. Ne aslanmışsın sen Halil Bey yahu!»

Yeni müdürler gelirdi taşradan. Burada bir süre kalanlar yükselerek taşraya giderlerdi. Yeni gelenler daha anlayışlı görünürlerdi. Sonra, alıştırlardı onlar da. Taşradan geldiklerinde bir oda, bir arkadaş, dertlerini dinleyecek bir görevli bulamadıklarını, bundan acı çektiklerini unutur, kasılmaya başlardı. Taşranın içtenliği daha üstlerinden akamışken konuşmalıydı onlarla, arka çıkmalarını istemeliydi. Sicillerini çıkarır bakardı. Nereliydi, nelerde çalışmıştı, evli miydi, çocukları kaç yaşındaydı, cezası var mıydı, çok mu soruşturma geçirmişti, neden dolayıydı bunlar, mükâfatı var mıydı? Vali kızı, paşa kızı filan almışsa onların kapılarının önünden bile geçmeye gerek yoktu. Onlar, tez yoldan yükselmeyi beklerlerdi, bunun en kolayını da bulmuşlardı. İş için kafa yormazdı onlar, şanslarını kullanmayı bilirlerdi yalnızca.

Neler söylemesi gerektiğini düşünür, hazırlanırdı. Memurların bulunmadığı zaman, dosyalardan birinin karşısına geçerdi. Beş kat rafın bulunduğu ve her dosyanın yedi buçuk santim kalınlığında bir kutu içinde durduğu hesaplanırsa gerçekte kırk iki dosyanın, dolayısıyla kırk iki kişinin karşısında durduğunu bilirdi ama, diğerlerini saymazdı, ünlü birini seçerdi :

«Sayın müdürüm...» Karşısında durduğu sayın Müdür-i Umumi'den, Mir'i Miran olmuş Validen özür dilerdi.

«Sayın Müdürüm, sizden çok önemli bir ricam vardır. Bu güne kadar pek çok müdürüme başvurduğum, ancak bir sonuç hasıl edemedim. Bendenizin yönetimindeki birim, teşkilatın tümüne hizmet arz eder efendim. Dolayısıyla, fiilen tüm müdürlerime bağlı durumdayım ve emrindeyim. Şimdi arz edeceğim hususu şahsım için düşünmediğime lütfen inanınız. Dileğim şu : Sayın Müdürüm, bizim orada çiçekler bile ölüyor. Yakındığımı düşünmeyiniz ama,

havası kirlidir, tavan basık. Havalandırma her zaman çalışmaz. Kediler getirdim sokaktan. Farelerin kökü kazınmıyor, çünkü. Farelerin bana bir şey yaptığı yok. Yalnız, bu güne kadar benim bile hayatlarını bilmediğim ne Müsteşarlar, Valiler, Genel Müfettişler vardır ve fareler, onların hayatlarından bir şeyleri yiyip bitiriyorlardır. Buna üzülüyorum. Kediler de kaçtı. Fare beslesem, kedilerden daha vefalı çıkacaklarından kuşum yok. Evimden yemek artıkları, sütler taşıdım, yine de kaytardılar. Gençler gibi. Kediler, fare peşinde koşacaklarına, yemekhanenin masoları altında kuyruk kısmayı, gözlerini açıp yemek beklemeyi yeğliyorlar. Yanıma gençleri veriyorlar. Daha yetişmeden kaçan genç memurları. Onların sağlıklarını yitirmelerini önlemek ve önemsendiklerini anlamalarını sağlamak için her birine günde birer kilo süt...»

Buraya geldiğinde herkes gülmeye başlıyordu. İnanmıyorlardı Halil Bey'e. Kuşkulu kuşkulu bakıyorlardı. Sorunun önemini anlamıyorlardı. Onların gülmelerine öylesine alışmıştı ki, karşısında durduğu Mir'i Miran rütbesine erişmiş Vali Paşa bile, raftaki dosyasının içinde kalmış, solmuş tek resmiyle gülüyordu. Başındaki kalpaktan, ayağındaki kilot pantolondan, elindeki kırbaçtan, yahut kalıplı fesinden fındık kabuğuyla boyanmış bırıklarından ve çatılmış kaşlarından utanmadan, kendisine ayrılmış yedi buçuk santimlik yerde, kıkırdadığı için kıpırıyor gibi di.

«Sayın Müdürüm, siz yeni geldiniz, henüz bizim işimizin nasıl önemli olduğunu öğrenmek fırsatını bulamadınız...»

«Sizin oldu, sayın Genel Müdürüm. Siz bilirsiniz. O zaman, çalışanlar azdı. Kimse kendini bu kadar çok beğenmiyordu. Gördünüz siz. Yıllar ve yıllarca beş metre yükseklikten silkelenerek boşaltılan çuvalar dolusu evrakin altında yattınız. Soluk alamadığınız için çürüyerek. Yaşadığınızdan, yani yaşamış olduğunuzdan kimse malumattar değildi. Çocuklarınız sizi unutmuş, ömrünüzün son deminde

gönlünüzü çiçeklendirsın diye aldığınız ve yirmi iki yaşında dul bıraktığınız küçük zevceniz sağırdı, yürüyemiyordu ve yoksulluğu yüzünden size ilenmekten başka bir şey yapmıyordu. Siz öldüğünüz için, burada, yaşayanlara yer açmanız gerektiği düşünülmüştü —haklıydılar— dosyanızla fazlalık ediyordunuz. Atıldınız.»

«Sayın Müdürüm, bu arşiv, şef olarak buraya atandığımda —atanma nedenim, eski Türkçe bilmem ve bu işe kimsenin istekli olmamasıdır— nasıldı, tasavvur edemezsiniz. On binlerce, belki yüz binlerce evrak bekliyordu. Osmanlı Devletinden aktarılan evrakın cesametli, her türlü düş gücünün ötesindeydi. Evrakın buraya tahvil olunduğu günlerde, bir sürü teşkilat bu devasa müessesenin vasî kanatları altında bulunmaktaymış. O yüzden, bir bölüğü başka bakanlıklara devredilen, bir bölüğüyle, sonradan yeni bakanlıklar kurulan, bir kısmı bağımsız örgütlere dönüştürülen görevleri, zamanında şan ve şerefle yürüten bu bakanlığın şerefli mensuplarının dosyaları ve ülke bütünlüğünün hayati önemdeki raporları, mülga müfettişliklerin blumum evrak ve kuyudatı, senetsiz ve sepetsiz getirilip buraya, bölmelere, koridor ve odalara yığılmış bulunmaktaydı.»

İlk gün, tek bir kâğıda bile el süremeyerek, öylece, korku içinde ve kendini vahşi bir hayvan tarafından büyülenmiş sanarak, uyuşuk ve amaçsız dolaşır bulmuştu.

«Sayın Müdürüm, şimdi yerin iki kat altında —bazı bölmelerimiz de üç kat altına düşüyor— olan bu yerde, işe yaramaz diye nitelendirilerek atılan evraktan edindiğim bilgiye göre, merdiven sahanlığında bulunan ve bendeniz bu cesim işle görevlendirilmeden önce, tek başına bu sahipsiz yığını bekleyen gece bekçisinin kullandığı, sol ön ayağı kırık masanın —ki, buluşumun doğru olduğuna kanaat getirdiğimde, masanın üstünde ve içindeki bekçiye ait olan ıvır zıvırı fırlatmış ve masayı zeytinyağıyla güzelce ovup cilalamış, griştekl o tek güzel

odamıza taşıtmış ve kapısını kilitlemiş, kilidi de köstek cebimde muhafazaya almış bulunuyorum— Talat Paşa Hazretlerinin İçişleri Bakanı... Affedersiniz... Dahiliye Nazırı olduğu günlerdeki Nazırlık masası olduğunu öğrendiğimde helak olduğuma inanınız. Daha kim bilir neler ve neler çürümeye ya da yokluğa terk edilmiştir, efendim...

O tanzim ettiğim odayı bir zahmet teşrif buyursaydınız Sayın Müdürüm. Size kendi başıma oluşturduğum müzemizin kapısını açardım. Kimseler ilgilenmiyor, ne yazık...»

Günlerce, haftalarca, dosyaların hangisini ele alacağını, işe nereden başlayacağını, hiçbir anlam veremediği yırtık kâğıtları ve eksik dosyaları nasıl düzene sokması gerektiğini düşünerek, şuradan aldığı öteye koyarak; sonra, az önce okuyup anlamaya çalıştığı belgeleri tümünden unutarak yine incelemiş, işin büyüklüğü karşısında ilk korkusunun bile az olduğunu, şimdi daha çok korktuğunu anlamış, yeterli gücünün olmadığını düşünmüştü.

«Çok dikkatli davranmışımdır, efendim. Her yıl bütçe kanunlarıyla bir sonraki yıla bırakılan, uygulanması sürekli ertelenen altı bin altı yüz doksan altı sayılı kanunun amir hükmünü göz önünde bulundurmuş ve hiçbir evrakın ziyanına izin vermemişimdir. Hatta, Cumhuriyetimizin ilanından başlayarak gelen ve giden evrak fişlerini bile ciltlettirmiş ve arama odasına yerleştirtmişimdir. Geçenlerde, çalışmalarımızı görmek için gelen bir sayın müdire hanım, bunlara gerek olmadığını, dahası anlamsız yere masraf ettirttiğini söyledi. Buna alındım. Af buyurun, amirlerimi eleştirmek aklımdan bile geçmez ama, o müdire hanım, ilk bakışta haklı bile görünse, bendeniz, resmi damgası yemiş hiçbir evrakın gereksizliğine inanmam. Ciltçilerimiz var. Ben onlara iş vermesem, koridorları arşınlar, memurluğun iş yapmadan para almak anlamına geldiğine inanırlar. Tembelliğe alışırlar.»

Bu kadar çok sözü söyleyebileceği hiç kimse yoktu, ne yazık. Bu karanlık, bu insanlardan uzaklık,

giderek çalışanların yüreklerini de yiyor, yok ediyor gibiydi. Gençler bunu hemen anlıyor, kaçma yollarını arıyorlardı. Kimse gelmiyordu buraya. Memurlarından hiçbirinin arkadaşı gelmiyordu. Çok çok bir kez gelen olurdu. Sonra bir daha yüzlerini görmezdi onların. Onlar, telefon eder, arkadaşlarını yukarı çağırırlardı. Çağırılan, konuşmayı özellikle uzatır, ayrıntı ister, uydurulmuş nedenleri yinelerdi Halil Bey'i kandıracağını sanarak. Halil Bey, oynayabileceği tek oyunu oynardı, konuşmayı duymamış gibi yapardı.

Memur, masaya yaklaşırdı, kendisini bir karşı çıkışa hazırlamış olurdu. Halil Bey hiç kızmadan, sözcükleri tane tane söylerdi :

«İlk görevimiz, mesai saatlerinde işin başında olmamızdır. Neden o arkadaşınızı buraya çağırmiyorsunuz? Bakın, çayımız da demlenmek üzere...»

Baskı dedikleri buydu. Bir kez olsun izin vermemezlik etmemiştir. Kendisini amirlerinden başkası çağırmiyordu. Memurlarından başka kimsenin ayak seslerini tanımiyordu. Kendisi için gelen kimse yoktu. Burası herkes için yedi kat yerin altındaki mağaraydı.

İşinin bir yerinde, günün bir zamanında ansızın, bugün havanın nasıl olduğunu bilmediğini düşünüyordu. Oysa taşıta binmezdi. İslanmış mıydı giysileri sabah gelirken, ayakkabıları çamurlanmış mıydı? Yağmurun yahut karın yumuşak ve sürekli, yahut keskin ve kesik soğukluğunu duymuş muydu yüzünde ve ellerinde? Yoksa sabahın erken saatinde doğmuş bir güneş mi vardı, sokakları ışığında yüzdüren? Bulvardaki atkestaneleri dallanıp çiçeklenmiş miydi, ya da ağaçlar önce büzülmüş, sonra beton bozluğun rengini alıp gözden sillip gitmiş miydiler? Hangi mevsimdeydiler şimdi?

Dışarı çıkmak, soluk almak gereğini duyuyordu. Güzel havayı özlüyordu. Duvarlara, kâğıt kokusuna, eskimiş, unutulmuş ölümlere sinmemiş, ağaçlardan otlardan ve açıklıklardan süzölmüş havayı özlüyordu. Önüne yığılmış kâğıtların tümünü havaya fırlat-

mak, koşarak koridorlardan geçmek, geniş, yayvan merdiveni çıkmak, üst bodrum koridorlarını koca-man adımlarla geçmek, sonra, dik ve dar merdiveni aşmak, sütunların arasından süzülüp gökyüzünü görebileceği bir açıklığa erişmek, yağmura, kara, ise, kokuya, soğuğa, ısıcağa aldırmadan başını havaya kaldırmak, derin soluk almak; bakanlığın geniş ön merdiveninin ikinci ve üçüncü basamakları arasında uç vermiş, taşları bile yenip büyümüş meşe fidanının ne kadar boy attığını görmek, bir gün, bu fidanı biri fark ettiğinde ve bir an bile durup düşünmeksizin emir verdiğinde, telaş ve işgüzarlıkla söküleceğinden üzüntü duyarak, eski günlere, dağ başlarına, ceviz ormanlarına gitmek, bir daha dönmemek isteği duyuyordu. Ölülerle, bir ölü gibi yaşamaktan... bıkmıştı. Bıkkınlığının gelip geçici olduğunu, o an, bile biliyordu. Dağlarda, ceviz ve gürgen ormanlarında, çevresini kuşatan yalnızlıktan da korkmuş değil miydi? O yüzden değil miydi, artık, doğayla alışveriş kesmesi?

Her şeyden, hemen geçiverirdi. İstekleri sönüverirdi. Kimin dosyasını düzenlemeye çalışıyordu, hangi bölümdeydi, elinin altındaki sararmış, çürümüş belgeyi hangi satıra kadar okumuş, nerede o opansız bastıran bıkkınlığı duymuş; bilirdi ve okuduğu o son ve duyduğu delille hiç ilintisi olmayan sözcüğü anımsar, kaldığı yerden okumayı sürdürürdü.

Akşam yemeğinde oğlundan öğrenirdi. Bugün, arkadaki alana iki helikopter inmişti. Memurlar gürültü yüzünden işlerini bırakmışlar, pencerelere yığılarak helikopterleri izlemişlerdi. Pervanelerin oluşturduğu rüzgâr müthiş bir şeydi. İnsan gürültüyü göğsünün içinde oluşmuş gibi algılıyor ve yoruluyordu.

Başının hemen üstünde oluyordu bu. Kendisine erişmiyordu ama. Ne gürültüyü duyuyordu, ne de bir kâğıt parçası yerinden oynuyordu. Görmediği, bilmediği, yüreğini kabartmadan geçip gitmiş olaylar vardı. Zamanın aynı parçasındaki ve çok yakınlardaki birçok şeyi öğrenmek şansı yoktu.

Var olan şeyler, kendisi için oluşmuyordu.

Bu değişim, yedi yıl önce başlamıştı. Buraya inmiş ve insanlardan kopmuştu. Şimdi artık ne yenden değişecek kadar gücü vardı, ne de yapabileceği bir başka iş.

Burada çiçekler bile ölüyor. Bazen, hepsi de ölmüş olan insanların müesseseler için yok olmadığını kanıtlayan dosyalardan başımı kaldırdığımda, karşımda memurlardan birini ya da dosya aramaya gelmiş bir görevliyi değil, burayı hiç bilmeyen herhangi bir insanı görmek istediğim oluyor. Şaşkın ve bu sessizlikten korkuvermiş biri olabilir, o. Olsun. Bazen parmağımı üstünde gezdirebileceğimi sandığım bulut yığınına da özlüyorum. Olmazmış böyle şey. Olmasın. Olur... Bir hasret duyuyorum, tavan da bir pencere açılıversin istiyorum. Pencerenin üstünü kapatan ızgaranın üstüne bir ayak bassa, pantolonun paçası bir an sallansa, ışığı kapatsa ve yitse, o bile yetebilir.

Neden buradayım, bilmiyorum ama neden «artık gitmek vaktidir» demediğimi biliyorum. Evinden başka gideceği hiçbir yeri olmayan bir adamım. Bir kadınla diz dize oturup ölümün yolunu gözlemek değil mi, gitmek? Burayı yapıpalnız bırakmak?

Kimseyle konuşmuyordu bunları. Yedi buçuk santim genişliğinde ve kırk santim boyundaki dosyalarla bile. Karısıyla bile. Karısının anlayıp anlamayacağını bilmiyordu.

Memurlarından biri, «burada biraz daha kalırsam ne ölümden korkacağım, ne mezardan,» demişti bir gün. «Buranın mezardan tek farkı, solucanların olmaması, toprağımızı havalandırmak için. Zaten toprağımız da yok. Öbür sürüngenlerin hepsi tamam. Yıllardır insan kemikleri döliliyor buraya. Dizenler gelip geçiyor, bir, şu zebani devamlı...»

Binlerce, on binlerce kalorifer böceği —neden-se renkleri sarımsı kahve değil, sarımsı beyazdı— üstleri incecik tüylerle kaplı kırkayak benzeri böcekler, küçük kurtçuklar, kâğıtların üstlerine yayılmış fare pislikleri, zayıflıktan saydamlaşmış tahta-

kuruları, giderek irileşen fareler, boy boy örümcekler, çoğalan bin türlü böcek ölüsü, her yanlarını sarmıştı.

Onlara anlatamamış olmaktan üzülyordu :

«Burada mezarda değil, tersine, ölmüş İnsanları günahları ve sevaplarıyla yaşattığımız bir yerdeyiz arkadaşlar. Onları yalnız bizler tanıyor ve onlardan kalan sedayı bizler canlı tutuyoruz. Herkesi iyice tanıyor, sonra bunu aynen değil, resmi gereklilikler kadar tanıtmakla yetiniyoruz. Mesela, ünlü Saraçoğlu'nun mektepten Karib-ül âlâ ile mezun olduğunu bilir misiniz? Kimseyi ilgilendirmez bu, ama biz biliriz. Ne demektir Karib-ül âlâ? Hiç merak etmezsiniz değil mi? Peki kimdir Saraçoğlu? Onu da mı merak etmiyorsunuz? İkinci Cihan Savaşının Almanca Başvekilini?»

Otuz bir yıl süreyle memurluk yapmıştı Halil Bey. Düpedüz memur. Ne bir ikinci mûmeyyizlik almış, ne şef yardımcısı olmuştu. Otuz birinci yıldan sonra, şefliği gelmişti.

Bendeniz, katiyyen kimsenin benim hakkımı yediğini ve önüme geçtiğini söylememişimdir. Dalma üstün başarı göstermek ve amirlerimi memnun etmek için gayret etmişimdir. Tarafıma mevdu işlerde bir eksiklik olduğu, bunca yıllık memurluğumda, bir kez olsun söylenmemiştir. Ayrıca amirlerim sicillerime, takip fikrimin çok iyi olduğu yolunda mütalaa lar serdetmişlerdir. Tek yazım silsile-i meratip içinde takılmamış, geri dönmemiştir. Ancak... Ne zaman bir mansıp söz konusu olduysa, benim üç yıllık köy ilkokulunu bitirmiş olduğum dillerde dolaşmış, kulağıma değdirmişti. Üç yıllık köy ilkokulunu bitirmek için, benim verdiğim savaşımı kim bilebilir?

Günlerce, ineklerin yanında, samanların üstünde yatmış, yandaki odalarına girmemişti. Annesinin ayaklarının ucuna basarak getirdiği yorgani kalkıp, hışımla kucaklayıp götürmüş, dışarıya, avluya bırakmıştı. Okula gidemediği için hastalanmak ve ölmek istemişti. Günlerce yalnız su içmiş, ağzına bir şey koymamıştı. On iki yaşındaydı. Kendisinden çok

küçük çocuklar okula gidiyordu. Kalemsiz ve defter-sizdiler ama okumaya çalışıyorlardı.

Köyde okulun açılabilceği bir yer arandığında, en uygun yapının evleri olduğu anlaşılmıştı. Üstelik yeni sayılırdı. İki bölümdü. Yanyana iki kapıdan ko-şut iki koridora giriliyordu. Koridorlara üçer oda açılıyordu. İlk koridorun sonundaki oda mutfak ha-line getirilmişti. Kocaman bir peş vardı içinde. Isınabilirdin, yemeğini içinde pişirebilirdin, azıcık kıvrıl-maya razı olunca üstünde yatabilirdin.

Annesi, evin bu katını kiraya vermek için bir koşul koymuştu : Oğlu okula alınmayacaktı. Hayata açılan birinci kapının ardındaki bölme, okulun baş-öğretmenine lojman olmuş; ikinci kapıdan girilen koridora açılan odaların en büyüğü bir ve ikinci sınıfa ayrılmıştı. Bir oda bekâr öğretmen içindi. Üçüncü sınıf için düşünülen oda şimdilik boştu. Başöğretmenin iki karısı, o odaya ıvr zıvr yığmış, kapısını da kilitlemişlerdi.

Annesiyle birlikte aşağıya, ahıra, inmişlerdi. İnce bir kerpiç duvar ördürmüştü annesi. O duvar, ahır yerine bir odada oturmalarını sağlamıştı. Ahırın sıcaklığından yararlanmalarını da önlememişti.

Halil, bahçeye açılan kapının önüne oturuyor, jandarma zoruyla evlerinden toplanan çocukların ağlamaklı yüzlerini gözlüyordu. Onların nasıl olup da ne kadar şanslı olduklarını anlamadıklarını bir türlü çözümleyemiyordu. Kendisini de görsünler, der-saneye çıkarsınlar diye oturduğu yerden kalkıyor, jandarmalara çarpıyor, dönüyor yollarını kesiyor, merdiven başını tikiyordu. Onların Halil'i görme-mek için emir aldıklarını kabullenemiyor, kendini göstermek için ne yapacağını bilemiyordu.

Annesinin anlattıklarını dinlememişti. Dayak yer-ken, hiç acı duymuyormuş gibi, ağlamamıştı; ne ba-şını, ne böğrünü, hiçbir yerini sakınmamıştı. Sus-muştu hep, küskünlüğünü sürdürmüştü. İlk günlerde zayıflamamıştı pek ama, sonraları göğüs kemikleri belirginleşmeye, şalvarı belinden aşağıya kaymaya başlamıştı. Uçurunu her gün biraz daha sıkıştır-

maya çalışmasına karşın donu bacaklarından aşağıya, derin kıvrımlarla bollanıyordu.

İnadını sürdürmeyi bilmişti. Sapsarı yüzüyle der-saneye gidiyordu. Herkesten önce, öğretmen ve baş-öğretmen uyanmadan. Buna herkes öyle alışmıştı ki, başöğretmen uyandığında, sınıfa giriyor, Halil'i kulağından tutup kaldırıyor, merdivenlerden indiriyor, itiyor, yere kapaklanmasına aldırıyor, sonra yukarı çıkıyor, ibrâğini alıp ayakyoluna gidiyordu.

Hiç ummadığı bir zamanda sorunu çözümlendi, Halil'in. Annesi kızmış, bağımış, sonra, fırının yanında duran odunlardan birini fırlatmıştı. Odun dönüp kaçmaya çalışan Halil'in kafasına saplanmış; bir süre kafasına asılı kalan, her adımda sallanan ağırlıkla koştuktan sonra, apansız geliveren hafiflemenin şaşkınlığıyla durduğunda, dönüp ardına ve yere baktığında, odunun, toprağın ve mintanının kan içinde kaldığını görmüştü.

Annesi bağıra bağıra ağlıyor, kendine llenip duruyordu. Kadınlardan bir kaçının, hızlı hızlı içtikleri sigaralardan avuçlarına topladıkları küller yaranın üstüne bastırılıp başı da sarıldıktan sonra Halil, ahıra girmiş, samanların üstüne uzanmıştı. İki de bir başını oynatıyor, sonra samanların üstünde kan izi kalıp kalmadığını öğrenmek için dönüp bakıyordu. Her yer kanlınsın istiyordu. Kan durmuştu. Halil, ne yapması gerektiğini düşünmek istiyordu. Annesi, örtüsünün bir ucunu ağzında çiğneyerek, diğer ucuyla gözünün yaşlarını silerek saman yığınınına yaklaşıyordu. Oğlunu okula göndereceğine andlıyordu. Halil, savaşı kazandığını anlıyor, okula gidemeden öleceğinden korkmaya başlıyordu.

«Baban sağ olaydı, bunca zorluk benim başıma kalmazdı...»

Halil susuyordu. Annesiyle aynı kanıda değildi. Babası olsun istemiyordu. İyi ki ölüydü, babası.

Öldüğünde sevinmişti. Apaçık biçimde sevinmişti. Yirmi yaşlarına geldiğinde, anasıyla birbirlerinin üstlerine kapandıklarını, onu hiçbir zaman yalnız bırakamayacağını, artık onun tüm yükünü yük-

lendiğini anladığında, bıkkınlıkla şimdi babası ol-
saydı buraları ve anasını bırakabileceğini, basıp gi-
debileceğini düşünmüştü. Ancak o günlerde, bir tür
hoşgörü, bir tür umutla, «Yaşasaydı, zulmü biterdi
belki,» demişti.

Halil'e her zaman kızmıştı babası. Halil istediği
bir şeyi hemen bulamıyordu, dolap kapaklarını hızlı
kapatıyordu; pınardan getirdiği su yeterince soğuk
olmuyordu; anasının saklı tuttuğu tozşekeri avuç
avuç alıyor, bazlamasının içine sarıyor, yere dök-
tüğü tanelere saldıran karıncalar rahatsızlık veri-
yordu; tavuklar merdiveni çıkıp hastanın odasına
giriyorlardı; onları hemen yakalayamıyordu; kapıyı
açık tutuyordu yahut kapatıyordu.

Halil, ne kadar dikkatli olsa, hazırlıklı olsa, za-
man zaman yine de babasının yattığı yatağa yak-
laşmış oluyordu. Bunu fark edip uzaklaşana kadar
bastonu, neresine gelirse oraya yiyordu. Hiçbir su-
çunu unutmuyordu babası, kin doluydu. Sekiz ya-
şında bir oğlanın her zaman çok suçu oluyordu.
Anası gibi olsa, zaman zaman unutsaydı Halil'e kız-
gınlığını, hep suçlu bulmasaydı, o zaman belki ba-
basını sevmeye çalışacaktı. Ama olmuyordu, bu.
Babası yattığı yerde homur homur homurdanıyor,
sövüyor, bastonun ucunu avucuna bir kez daha yer-
leştirip hazır bekliyordu. Bir kez, nereden bulduğu
belli olmayan bir demir çubuk edinmişti. Onunla
bacaklarına vurmuştu oğlunun. Baldırları kesilmiş
gibi, Halil olduğu yere yığılmıştı. Yürüyememiş, de-
mirin çizdiği, zamanla yayılıp dağılan kalın geniş
göverti, uzun süre geçmemişti. Annesi çubuğu sak-
lamış olmalıydı.

Bir sabah anası uyandırmıştı Halil'i, ağlıyordu.
Babasız kaldığını söylemişti. Halil, çok iyi bildiği bir
şey olmasa bile, bu ölümden —kurtuluştan— duy-
duğu sevinci, nasıl saklayabilirdi? Ama bu sevinci
annesiyile paylaşamayacağı apaçıktı. Yatağından
fırlamış, bahçeye inmiş, tavukların civcivlerin kaç-
abileceklerini düşünmeden, bahçe kapısını açık bira-

karak koşmuş, rastladığı herkesi çevirmiş, gözleri işiyarak müjde vermişti :

«Biliyor musun emmi, benim babam öldü... Teyze, babam bu gece öldü duydu mu?»

O sert bucağın müdürünün, göz göre göre adam vurduran, dövdüren, işkence ettiren, mahkemelerle, kadılarla yıldızı bir türlü barışmayan, ikide bir azledilen, açığa alınan adamın, otuz yaşlarında hastalanması; yıllarca yatağa bağlanması, onca alışkanlıktan sonra yalnızca küçük bir oğlan çocuğuyla uğraşabilmesi nasıl bir doyumsluk vermişti içine, kim bilir?

Kimseler, Halil'e, sevincini paylaştığını belli etmemişti.

Sonraki aylarda, anasının altın kemerinin her halkası teker teker söküldü, kemer eksildi, sonunda bitti. O devirdi işte, okul olabilecek bir yapının arandığı günler.

Şükrü Kaya'nın karşındaydı,

«Sayın Bakanım,» diyordu, «İnsanın okula gide-memiş olması, yeteneksiz olduğu anlamına gelmez. Sizler Sayın Bakanım, binlerce kişiyl yönetmeyi, milyonlarca insanın kaderi hakkında söz edebilmeyi okullarda mı öğrendiniz? Böyle okullar mı var, Sayın Bakanım? Zaten siz de çok iyi bir yönetici olsaydınız, doğru şeyler yapmanız gerekirdi. Oysa sizin için kırıcı, sert, hatta Sayın Bakanım, bağışlayın, faşist, diyorlar...»

Şükrü Kaya'nın çaresizlik içinde bıyıklarını ısı- rıyor olduğunu biliyordu. Kimildanamadığını da. Bir arşiv şefinin kendisini eleştirmesini kabullenemi- yordu.

Yukarılarda, uzaklarda demir kapının tüm ağır- lığıyla çerçevesine oturduğunu duyuyordu. Çıkan ses, koridorları ve merdivenleri geçtikçe uzuyor, iki kat aşağıya indiğinde boğuklaşarak, bir yabancı- nın geldiğini haber veriyordu. Halil Bey, iç odalardan birine gidiyordu o zaman. Tüm ışıkları açıyordu önce. Salonda ve düzenleme odalarında ne kadar büyük bir çabanın sürdüğünü ve o çabayla ne bü-

yük bir düzenin gelmiş olduğunu, amirleri bir kez daha görsün istiyordu. Bu isteğinde, övünme yanında, insan gücünün ve sabrının nelere yettiğini göstermek de vardı. Ne yazık, buraları bilenler şimdiki durumunu görmemişlerdi. Şimdiki düzeni görenlerse, önceki düzensizliği bilmiyorlardı. Kimse merdiven sahanlığından evrak silkeleneceğini düşünemezdi.

Saat tuttum. Demir kapının yuvasına oturmasından tam iki dakika sonra, salona erişebiliyor yolu bilenler. Oysa bir yangın çıksa, bizim kaçma süremiz, bir dakika. Geç kalırsak dumandan boğuluruz. Yeni gelenlere ilk bunu öğretiyorum. Bunları kimse dinlemiyor. Benim düşünmemesine şaşıyorum. Sivil savunma uzmanının huzuruna çıkıyorum. Nedense, oturtmuyor. O da herkes gibi. Adımı anımsamıyor. «Bey,» diyemiyor. Hepsinin dillerinin ucuna kadar «Efendi,» sözcüğünün geldiğini biliyorum. Bunu söylememek için, adımı unutmuş gibi yapıyorlar. Gözlerinde bana bakarken küçümseyici yanıp sönmeler var. Hiç önemi yok. Hiç önemi yok... Bana, efendi diyebilirler. Efendi sözcüğü önemini yitirdiyse, bunda benim suçum yok. Bir zamanlar «Elfaz-ı tâzimiye»den olan bu sözcük de anlamını yitirdi ve istiskal amacıyla kullanılmaya başlandı. Kaldı ki sayın müsteşarım çok kızarlar: Elfaz-ı tâzimiye çoktan kaldırıldı çünkü.

Koridorları arşınlarken bu kez, dosyası üstünde çalıştığı genel müfettişe anlatıyordu:

«Anlamıyorlar sizin bir zamanlar eriştiğiniz mertebeyi. Bir zamanlar bunların, tümünden çok yetkiniz olduğunu, kim bilir kimlere iyilik ettiğinizi, kimlerin canını yaktığınızı, belki rüşvet yediğinizi, belki doğru bir adam olduğunuz için yıllarca oradan oraya sürüldüğünüzü, muhterem eşinizin gözyaşları içinde denkler, hurçlar hazırladığını, hamlnesinden kalan mineli lambanın kırılmasından dolayı, yeni vardığınız yerde onca işin, onca üzüntü ve yorgunluğunuzun arasında, günlerce sıızlandığını... Bunları bu dosyalar da yazmıyor. Bendeniz, sizlere, birbirine

hayli benzeyen huylar, öyküler uyduruyorum. Böylece tanıyoruz. Siz, yaşayanlar gibisiniz. Bana aldırmiyorsunuz. Bense, başkalarına olduğu gibi, size de çok önem veriyorum.

Burada çiçekler bile ölüyor. Önceleri, nazık çiçekler getirdim, hemen soldular. En arsızlarını getirdim, inanılmaz, üç günde yeşil kalmadı. Sarardılar, cansızlaştılar, gövdeleri büküldü. Kırmızı çiçek seveirim. Getiriyorum, bir bardağın içine koyuyorum. Göl-geler ve karanlıklar aydınlanıyor ama, akşam çıkar-ken atmak zorundayım. Çiçekler ölüyor burada. Ha-valandırma tertibatının iyi çalışması için, hiçbir gö-revli uğraşmıyor. İki telli birbirine bağlıyor, bir yer-leri bilir bilmez kurcalıyor, çekiyor, gidiyorlar.»

Bakanlar içinde en çok Emin Erişirgil ile konuş-mayı seviyordu :

«Hiçbir şeyin değerini bilmez olduk efendim. Bendeniz bulduğum bir şeyle hayretler içinde kal-dım. Mülga müfettişlikler evrakının yığıldığı bölme-de, on altı buçuk metre uzunluğunda bir Hereke yolluk vardı. Belki antikadır, bilemem, öyle olmasa bile, bugün kaç yüzbınlarla edinilebilir, bir Hereke yolluk? Kendim yıkattım. Arkadaki o geniş, o bilidl-ğlniz alana —o alana şimdi artık helikopterler iniyor ye kalkıyormuş. Bilmiyorsunuz, nereden bilecek-siniz?— taşıttım. Zorlukla sağladığım odacıların ba-şında durarak, zaman zaman tahta silgiyi nasıl kul-lanacaklarını göstererek, tüm tozunu, kirini akıttır-dım. Nisandı, kuruması biraz uzun sürdü. Yorgun-luktan, günlerce ağrı çektim. Kollarım omuzlarımdan çıktı sandım. Artık yaşlanmış olduğumu bu dene-yimle öğrendim. Düşündüm, doğal. Benim yıllarımı verdiğim yerde çiçekler bile yaşamıyor. Yorgun ar-gın aşağıya indiğimde, dışarda güneşin beni rahatsız ettiğini anladım. Sabahları çok erken çıkıp işimin başına koştuğumdan, akşamın olduğu da buralarda anlaşılmadığından, dahası, dosyasını düzenlediğim eski meneubinimle konuşmaya daldığımdan —bili-yorum efendim, konuşmayı biraz fazlaca seviyorum. Hele karşımda sözümü kesmeyen biri olursa, kendi-

mi iyice kapıp koyveriyorum efendim— zamandan da habersiz kalıyorum. Çoğu zaman yemeğe gitmem. Midemde yara var. Karımın hazırladığı yiyeceklerden başkası rahatsızlık veriyor. Böylece, ögle yemeklerini de masamda yiyince...»

Bazen zaman kavramı da uçup gidiyor. Gençler, 'İyi akşamlar Şef,' diyorlar, masamın başına gelip, 'Vakit tamam. Defteri verir misiniz?' Defteri imzalıyorlar, beni bir başıma bırakıyorlar. Ne zaman çıktığımı, ne zaman eve gittiğimi, yattığımı, kalktığımı, tıraş olup, kahvaltımı yapıp, kumanyamı alıp çıktığımı, daireme gelip, dosyalarımın başına oturduğumu hatırlayamadığımdan, aradan çok zaman geçtiğine inanamıyorum. Bu, 'İyi akşamlar Şef. İmza defterini verir misiniz?' sözcükleri bana fazlaca sık söyleniyormuş gibi geliyor.

En çok, yukarıdan çağırılmak rahatsız ediyor :

— Halil Bey kardeşim, memurlarına biraz iyi davransana. Biz seni şef yaparken... İdarecilik biraz da memurlarını...

— Ama efendim, benim suçum yok ki. Bizim orada çiçekler bile...

— Tamam tamam Halil Bey. Sizin orada çiçekler bile ölüyor. Bunu yıllardan beri söylüyorsunuz. Ama siz yaşıyorsunuz. Sizden daha genç ve sağlıklı insanlarsa kaçıyorlar. Hiç mi kusur yok sizde?

— Af buyurun Sayın Müdürüm. Bendeniz size daha önce de arz etmiştim. Bizim oranın sağlık koşulları... Kuşkusuz, siz çok alaka gösteriyorsunuz ama, yine de iyi olmadığından her çalışana günde bir kilo süt...

— Kim soktu bu süt hikâyesini kafanıza Halil Bey? Süt, işçi içindir. Memura süt verilir mi?

'Memura süt verilemez mi? Bilmiyordu. Böylesi bir işte süt verilmesi gerektiğini memurları söylüyordu.

— Yani, katiyyen mi olamaz efendim? Tahsisatı Mestureden filan? Nihayet, çok Sayın Bakanımın ihtiyarlarında olan bir konu değil mi? Bir kilo süt... Şu anda dört kişiyiz. Günde dört kilodan... Beni say-

mayınız isterseniz. Bendeniz hastalığım yüzünden nasılsa evimden sütümü getiriyorum. Üç kilo diyelim. Sayın Bakanıma bir duyurulsaydı, teşrif buyurup görselerdi, oradaki genç arkadaşlarımın hangi koşullarda nasıl cansiperane çalıştıklarını...

— Cansiperane çalışan o çocukların kıymetlerini önce sizin bilmeniz gerekmez mi Halil Bey?

— Bendeniz biliyorum efendim...

— Biliyorsunuz da, neden o kadar sıkıyorsunuz? Gelip diyorlar ki: bize soluk aldırıyor... Boyuna dolaşıyor, sürekli kontrol ediyor. Yüznumaraya gitsek, gelip masamıza oturuyor, bekliyor. Yüksek sesle söylenmediği zaman, mırıl mırıl içinden söyleniyor. Çoğu kez, en eski gayri faal dosyaların karşısında duruyor. Çalışma süresi bittikten sonra bile, imza defterini çıkartmıyor. Gidip istediğimizde, duymazdan geliyor. Onlara daha da sert davranmanız için, bazı konuları size açıklamayacağım... Memurlarınızı idare edin, Halil Bey. Ara sıra, bir incelelik yapın. Idarecilik biraz da budur...

Çocuklarını azarlarken bile bu kadar sert davranamazlar bu adamlar. Karşılarında dımdık duran adam, babalarının yaşında değilmiş, elinden gelen cabayı göstermiyormuş gibi paylarlar.

Yukarıdakileri inandıracağımı bilse, artık tek memur istemeyecekti, Halli. Bey. Kendine yeterdi burası. Sayısı bilinmeyen odalar, karanlığı bir türlü yok edilmeyen bölmelerdi, yaşadığını algıladığı yerler. Çürümüş kâğıt ve buharlaşmış günahların karmakarışık olduğu köstebek dehlizleri sanırdı dışardan bakanlar, ama değildi.

İstediği çok şey olmamıştı, bu güne kadar. En çok, oğlunun iyi okumasını istemişti. İyi bir çocuktu, okumuştı. Oğlunu da buraya aldırmaştı. Ricalar etmişti. Müdürler hor görebilirlerdi, Halli Bey'i, üst yöneticilerin hepsi umur görmüş insanlar olduklarından kırmamışlardı kendisini. Şimdi uzmandı oğlu. Belki, çok kısa süre sonra kendisini yıllardan beri üzmüş olan müdürlerden biri olacaktı. Oğlan, iğnelemek istemiyormuş, yalnızca anlatıyormuş gibi ya-

parak babasını hor görüyordu. Halil Bey anlamaz mıydı?

Bodrumu dünyanın merkezliymiş gibi kabullenmesinden, koca bakanlığın en önemli birliymiş gibi söz etmesinden, yüzünün ve ellerinin yıllarca toprak altında kalmışlığından, teninin saçları gibi ağarmışlığından, kolluklarından, zaman zaman önüne taktığı muşambası önlükle koridorlarda telaşla koşuşturmasından, koşuştururken herkese çarpmasından... utanıyor gibiydi oğlu.

Karısı, tam bir arşiv şefi karısıydı. Az şeyle yetinmesini bilirdi. Kocas ve oğlu dışındaki tüm insanlardan korkardı. Karşı çıkmayı bilmez, incindiğinde bile başını belli belirsiz bir gülüşle öne eğerek, gözündeki yaşları soğutmayı bilirdi. Doğru bir evlilik yapmıştı Halil Bey. Her babanın övüneceği bir oğul sahibi olmuştu üstelik.

«Konuştuğun dil bile alaya alınıyor baba. Halil Bey, iki dil konuşur diyorlar. Üzülüyorum...»

«Değişmem ki artık oğlum. Düzelmemi beklem. Onların istediği gibi olman bundan sonra.»

Neyse ki, böylesi konuşmalar ayda yılda bir kez geçiyordu aralarında. Evindeki oğul, dalrede çok seyrek karşılaştığı oğuldan farklı ve daha iyiydi. Eve gelir gelmez, annesinin diktiği pijamanın pantolonunu ayağına geçiren, gıysillerinin tez zamanda eskimemesine özen gösteren, odasını her zaman kendisi toplayan, gürültü yapmayan, dışarılarda gezip dolaşmayan, parasının hesabını bilen bir çocuktur. Halil Bey onda, otuz yıl önceki Halil Bey'in tıpatıp benzerini görüyordu. Az sonra evlenecekti, oğlu. Çocukları olunca babasını daha iyi anlayacak, ondan utandığını söylediği için kendisi utanacaktı. Bir sürü torun gelecekti ardından. Oğlanlar kızlar... Kendisinin tek çocuğu olmuştu. Karısı zor bir doğum yapmıştı. Doktorlar sormuşlardı. Soru ağızlarından nasıl kolay, olağan çıkmıştı: «Tehlikeli bir vak'a bu. Korkarız ikisini birden kurtarmak olanağı yok. Anneyi mi, çocuğu mu?»

«Anneyi kurtarın,» diyebilmişti. Bir daha çocuğu

olmamasına, kendi canından bir canı kucaklayamamaya rıza göstermişti. Beklerken ağlamıştı. Yıllardır ağlamayı unutmuştu.

Çocuğu yeğleşeydi, nasıl büyütür, nasıl okuturdu o zamanki tahrirat katip yardımcısı aylığıyla? Yeniden evlenirse çocuğu üvey ana eline bırakmak zorunda kalırdı. Kendi anası, bu korku yüzünden evlenmemişti bir daha. Halil'i başkalarına emanet edemezdi. Peki ama, karısını yeğlemekle, ömür boyu sessiz, soluk, donuk ve umutsuz bir evde yaşamayı yeğlemiş olmuyor muydu? Kendisinin de karısının da yaşamlarını boşa akıtacaklarından yüreği duracak kadar korkmuştu.

Oğlu da kurtulmuştu, karısı da. Oğlu şimdi evlenecek yaşa gelmişti.

Güzel bir kızdı oğlunun nişanlısı. Kara saçlı, boyalı tırnaklı, düz karınlı, uzun bacaklı bir esmer güzellydi. Şimdi böyle kızlar kadınlar yeğleniyordu.

Bir gece, evlilik için yapmaları gereken şeyleri uzun uzun konuşmuşlardı. Daha sonra oğlu yatacağını söylemiş, odasına gitmişti. Saatler sonra, onun ışığının hâlâ yandığını gören Halil Bey gidip bakmıştı. Oğlu uyuyordu. Hava sıcaktı, üstündeki pikeyi tekmeleyip atmıştı, pijamasının önü açılmış, kamışı yarı yarıya dışarı çıkmıştı. Dönmüş, karısını uyandırmıştı Halil Bey. Birlikte oğlanın odasına gitmişlerdi yine. Sessizce durup, kapıdan gözlemişlerdi :

«Şuna bak hanım... İyi, değil mi? Gelin hanımı hayal kırıklığına uğratmak yok bizde. Artık istediğin kadar torun... İstedğin kadar...»

Karısının utangaç gülüşünde gizlenmiş bir ki bir fark etti Halil Bey. Bu kibirdi belki uyuyamamasına neden olan. Bu kibirdi, Gümüş'ü anımsatan.

Yirmi üç yaşındaydı. Karısı hüznü, bağlılığı ve sessizliğiyle yazgısına girmemişti daha. Gümüş on altı yaşındaydı. Adı, yakışırdı Gümüş'e. Saçının gür-lüğünde, bakışının ışığında, adımlarının hafifliğinde

adını düşündürten ayrı güzellikler vardı. Neresine baksa insan, orada sürekli yeni güzellikler bulurdu. Derinleşir, gölgelenir, her şeyi içine çeker gibiydi Gümüş. Askerliğini bitirmiş, devlet kapısına atlı tahsildar olmuş Halil, böylesi bir kızın bile ilgisini çekmişti.

Gümüş, yine de günlerce yolunun üstüne çıkıp kendisini bekleyen, kimi zaman atına su içiriyormuş gibi yapan, kimi zaman açıktan beklediğini belli eden, söz atan Halil'i görmezden, duymazdan gelerek nazlanmıştı. Uzak, yakın, gittiği her köyden, Gümüş'ün babasına yemek götürdüğü saatlerde dönmeyi başaran, devlete kapılanmış, yirmi üçlük bir delikanlıyı hangi kız görmezden gelebilirdi? Toz dumandı Halil, beylik atıyla koşuran. Hüzündü, sevdiğini bekleyen. Kurtuluştı, köyün, yaylanın zorluklarından çekip alacak. Erkekti, genç, gülbüz ve sevdalı.

Kaçmaya kalkışmışlardı. Halil, kızı isteseydi babasından alırdı ama, Gümüş sözlüydü. Kaçmayı yeğlemeleri o yüzdendi. Gümüş, kuşluğa kalmadan gelip yolun kıyısındaki ardıçların ardına pusacak, bekleyecekti Halil'i.

Bu kavil, giderek sevinci yok etmişti içinde. Korkutmaya başlamıştı onu. Anasından çekinmişti. Daha sonra düşünmüştü kötü koşulları bir süre izlerini yitirtmek zorundaydılar. Bu da bucak müdürü babasının anısına alındığı memurluktan çıkarılması, demekti. Memurluktan olursa, anasının başı öne eğilirdi. Gümüş'ün gözünde değerini yitirirdi.

Gümüş'ün saatlerce beklediğini, acı çektiğini, inanmadığını, aklına kötü olasılıklar getirdiğini tahmin etmişti. O saatleri ve o günü, ondan daha büyük bir acıyla yaşadığını savunabilirdi. Ama sonradan, bu acının sözünde durmayışın, bir tartma ve yeğleme sonucu olduğunu ve Gümüş'le birlikte olmak yerine, aç kalmamayı seçtiğini anlamıştı. Öyle olmasaydı, korkularını yener, olacakları zamana bırakır, gider kızı bulurdu.

Anası öldükten sonra evlenmişti. Bir kadının yükünü taşıyabilirdi artık. Karısı sessiz bir sevgi,

yumuşak bir huzur getirmişti, eve. Sonsuz ve doğal bir bağlılık, hiç savsaklanmayan sorumluluklar, temizlik onunla birlikte gelmişti.

«Bugüne bugün, bir şef karısısın,» diye müjde verdiğinde, karısı sessizce gülmüştü.

«Bugüne bugün, bir emekli karısısın,» dese, yine öyle gülerdi.

Gümüş, belli belirsiz bir sızıyla gelir çöreklenirdi beklenmedik bir zamanda. Bu sızının ne kadar süreceği belli olmazdı. On altı yaşındaydı hep. Alnındaki saçların dipleri terlerdi sürekli. Dudaklarının üstünde incecik, gözle görünür görünmez ılık bir ter çizgisi tomurcuklanırdı. Parmakların ucuna hafiften bir ıslaklık verirdi, o ter. Gümüş'ün gençliği, Halil Bey'in gençliğiydi. Gençliğinden özlediği tek anı. Ayna sırtına yapışık büyü gibiydi. Hem boyutlu, hem boyutsuz.

Dört yıl önce, bir sınır anlaşmazlığı için merkezden giden bir toplulukta yazman olarak görevlendirmişlerdi Halil Bey'i. Gümüş yoktu artık, o doğup büyüdüğü yerlere giderken. Yanında taşıdığı dosyalardan bir belgenin yiteceğinden korkuyordu. Bodrumda, yarım bıraktığı işlerle birlikte, evinden uzakta kalmanın tedirginliği vardı.

Köy muhtarlarından biriyle anlaşmazlığın olduğu yerlerde dolaşırken, yolu tepelere vurmuşlardı. Halil Bey, nereye gittiklerini bilmiyordu. Köyden çok uzaklaşmışlardı. Acıkmışlardı.

Muhtar, ilerdeki kayalıkları göstermişti :

«Gayret Halil Beyim, kayaların üstü düzlüktür. Çarıksız Mustafa'nın yaylalığı orası. Varalım, karınımızı orada doyuralım.»

Tepeye çıktıklarında, yanyana kurulmuş, kara kıldan iki çadır görmüşlerdi. Muhtar seslenmişti. Çadırlardan birinden bir kız çıkmıştı.

Gümüş'tü. Saç dipleri inceden terliydi. Demek yanılmamıştı Halil Bey. Gümüş, hep, kendisinin onu bıraktığı yaşta kalmıştı. Her yer kekik ve nane kokuyordu. Gümüş de öyle kokardı, galiba.

«Kız Güzel, kimse yok mu?»

«Ben varım ya Muhtar Amca, beni kimseden saymıyor musun?»

Sesi gümüş çanlar gibiydi. Muhtara gülüşü ne güzeldi. Halil Bey'e bakışı dümdüzdü. Alışkındı.

Kız, çadırlardan birine girdi, kilim, yastık getirdi. Kilimi eğimli çimenlerin üstüne serdi, yastığı üstüne attı, misafirlerini buyur etti. Halil Bey'e, karşısında bekleyen kız saydamlaşıyor, görüntüye karışıyor, görüntüyü oluşturan her şey; çimenler, ağaçlar, kayalar ve gökyüzü buharlaşıyor gibi geldi. Az sonra her şey yok olacaktı.

«Ne o muhtar, sen bu dağ başlarına gelir mıydın?»

Dönemedi Halil Bey. Oydu. Gümüş'tü. Yüzüne bakamadı. Kadın, hayvan pisliğine sıvaşmış pütür pütür ellerini şalvarına sildi. Halil Bey, gözlerini o kara, damarlı ve ağaç gövdesine benzeyen ellerden yukarısına kaldırmadı.

«Biz, açız, Gümüş Bacı...»

«Hemen, ağalar...»

Az önce parmaklarını geçirdiği yerde şalvarı ıslak ve yeşilimsi parlıyordu.

Gözlümeyle ayran getirdi. Taşın üstüne oturup karşılarında bekledi.

Yemekten sonra Muhtar, ibrığı alıp, aptes tazelemek için uzaklaştığında Halil Bey başını kaldırdı:

«Beni tanımadın mı Gümüş?»

«Çıkarmaz mıyım, çıkardım ağa...»

Yüzüne hiçbir şey dokunmamıştı. Ne zaman, ne dağ rüzgârları, ne acı, ne yokluk. Saçlarında kırlar vardı.

«Bana söyleyecek bir sözün yok mu Gümüş? O gün seni ortada bıraktım diye, içinde kin birikmedi mi?»

«Neden ağa? Böyle işler olur. Kızlar da yanılır, oğlanlar da...»

«Ama ben oğlan değildim, o zaman da. Koskoca adamdım...»

Baktı Gümüş. Yanıtılamadı. Gözünü ayırmadı, gitmedi de.

Bağışlamasını istese miydi Halil Bey? Ama bunca yıl sonra bağışlasa ne olurdu, bağışlamasa ne olurdu. Otuz yıl vardı arada. Başka bir şey düşündü :

«Kızın çok güzel. Adını da Güzel koymuşsun. Kendi mayandan katmışsın. Görür görmez tanıdım. Bu, olsa olsa Gümüş'ün kızıdır, dedim. Böyle bir Güzel ancak Gümüş'ten olur, dedim. Bahtı da güzel olsun...»

«Sağol ağa. Ama, köy yerinde baht güzelliği dediğin ne ki? Ablaları da güzeldi ama hepsi analarına çektiler, rençber karısı oldular.»

Halil Bey yüreklendi :

«Gümüş, benim bir oğlum var. Çok yüksek mekteplerde okudu. Daha şimdiden benim önüme geçti. Daha da büyük adam olacak. Düşün; kaymakam filan gibi bir adam. Verir misin kızını oğluma? Biz murada eremedik, bari onlar...»

«Olmaz... Hep düşünmeden konuştun sen zaten ağa.»

Fırladı oturduğu taşın üstünden, ayağa kalktı. Saçlarından boynuna, çenesinden göğsüne doğru ter sızıyordu. Ter, kirli boynunda yollar çiziyordu. Gövdesi kokuyordu. Keçi kokuyordu. Kekik ve nane yaymıyordu dört bir yana. Gümüş'tü yayılan. Yıllardan beri unuttuğu, bu kokuydu demek.

Kinli kinli sürdürdü konuşmasını Gümüş. Halil Bey'e yukardan bakıyordu :

«Sıçmışım senin yüksek mektepler okumuş oğlunun üstüne ağa. Babasından biz ne gördük ki, oğlundan kızımız hayır görsün. Geç git yoluna ağa. Bir daha karşıma çıkma. Tanrı misafiri olduğundan yüz devirmedik. Muhtar namazını bitirir bitirmez, vakitlice yola düşün. Sizin için iyi...»

Kibrini kimse kıramazdı. Döndü, yürüdü gitti. O gün, Halil'in gelmeyeceğini anladığında ardıcının arkasından böyle yeklinmiş, kalkmış, evine dönmüş olmalıydı.

Ankara'ya döndüğünde, o düzenli büyük salona girdiğinde, Gümüş de yanındaydı Halil Bey'in. Baş-

kalarınıninkine benzeyen bir dosya açmamıştı ona. Yine de onun da bir dosyası olduğunu biliyordu. Adı, soyadı, nüfus kütüğünde yazılı olduğu yer, ana adı, baba adı, öğrenimi, bulunduğu görevler, izni, sıhhi durumu, tahkikatı, muhakematı, cezası, mükâfatı, medeni ve şahsi ahvalindeki tebeddülât, eserleri, sair malûmat ve mûlahazat sayfaları yoktu ama, Gümüş burada, salonda, koridorlarda, küçük odalarda, birikmiş evrakın arasındaydı. Kırmızı bir karton kutunun üstüne GAYRİ FAAL damgasını kendi kafasının içinde vurmuştu, Halil Bey.

Artık hiç yalnız kalmıyordu.

Işıklar arıza yaptığında, memurlar kendilerini hemen dışarı atıyorlar. Bense, duvarlara çepeçevre yerleşmiş sakin ve onurlu büyüklerle birlikte, yaşadığına inandığım kalabalığın içinde bekliyorum. Sessizlik uzuyor, karanlık uzuyor. Onca insanın içinde bir tek benim içim sıkılıyor karanlıktan. Yine de saygıyla bekliyorum, ışığı çok özlememe karşın. Çok zaman geçtiği duygusuna kapılırsam, içime kaygı dolmaya başlarsa, telefonun bulunduğu odaya gidiyorum. Bütün kapılar açık, bütün canlılar ve ölüler sessiz, bütün ölüler saygılı ve bütün canlılar saygısız oluyor... Mumu buluyor, yakıyor, santrali arıyorum. «Söylediler, ustaları buldurduğumuzda onartacağız...» diyorlar. Memurların hepsi öğlene kadar, arıza öğleden sonra olmuşsa, ertesi sabaha kadar bir daha uğramıyorlar. Aldırmıyorum. Eğlenmek için imza yerlerine kırmızı tükenmezle çarpı işareti koyuyor, yukarı kendim götürüyorum. Defterin sayfasını açık olarak müdürün önüne koyuyorum. Yüzüne bakıyorum, sessizce çıkıyorum.

Oğlum, üçüncü kattaki aydınlık odasından çıkıp, beş kat aşağıya inip bir kez olsun gelmedi. Babasının nerede çalıştığını, kimlerle çepeçevre kuşatıldığını görmek istemedi. Ona tanıtmak istediğim ne çok ve değerli büyüğümüz vardı. Akrabam saydığım büyüklerimiz... Onlar da sevdâ çekmişlerdir, onlar da kendilerinden önce mansıp sahibi olmuş arkadaşları için yürek dolusu küfretmişlerdir. Meslekle-

rinin ortalarına geldiklerinde bıkkınlık duymuş, İstanbul'da iki katlı bir ev edinip, kızlarını, oğullarını zengin kişilere gelin ya da damat olarak kapılamayı ve bundan sonra rahat yaşamayı düşlemişlerdir. Kimi, yoksunluğunu çektiği her şeyi önemsemiş, kimi bunları fark etmemiştir bile. Kendi iç yapısı yüzünden genç yaşta tükenmişler pek çoktur içlerinde. Tükenişten kurtulmak için parmaklarını oynatacak gücü bile bulamamışlardır. Kiminin karısı orospu çıkmış, adamcağızın bir derdine bin tane ekledikten sonra, basıp gitmiştir. Kimi, kendisini okutmuş, bin türlü kahra katlanmış karısını boşayıp varlıklı bir ağa ya da eşraf kızı almıştır. Çoğu, devletin verdiği yeter deyiş, emekliliğinde, tersyüz edilmiş ceket giymiş, pantolon dizlerine gizli yama yaptırtmış, başını hep dik tutmuştur ama, incelen boynunda giderek daha büyük görünen ademelməsiyle, fakirliği büsbütün göze çarpmıştır.

Gümüş'le olsaydık, dağda belde düşmüş, ölmüş olurdu. Kimseleri tanımazdım. Oğlumun böyle bir geleceği olmazdı o zaman. Gümüş'ün kızı, üçüncü çocuğuna gebe. Oğlumun nişanlısı dengidir onun.

«Gümüş kararardı... Böylesi iyi...»

1981

ANKARA

— 0 —

AYLA KUTLU'NUN Kitapları :

1. Cadı Ağacı
2. Tutuklar
3. Hüsnü-yusuf Güzellemesi

Fotoğraf KADİR AKTAY

Hüsnüyusuf Güzellemesi, Ayla Kutlu'nun ilk öykü kitabı. Daha önce dört romanıyla tanıdığımız yazarın, çeşitli dergilerde öyküleri yayımlanmıştır. Film öyküsü dalında ödül de kazanmış olan Ayla Kutlu'nun bu kitapta öykülerinden *İzini* filmi, televizyon filmi yapılmıştır. Romanlarında da gösteren Ayla Kutlu, gözlemleri, çelişkilerden uzak apaçık anlatımı ve ne yazdığıyla yeni bir yer yapmaktan ısrarla kaçınan yazar, sürekli okuyucuya yeni mesajlar vermektedir. Küçük sevinçleri, büyük acıları, en çarpıcı yönleriyle kavramakta, okuyucuyla büyük bir bağ kurabilmektedir.

Hüsnüyusuf Güzellemesi, akraba ilişkilerini, sıkıntılarını, sevinçlerini bildiğimiz gibi geldiğimiz insanların öyküleridir.